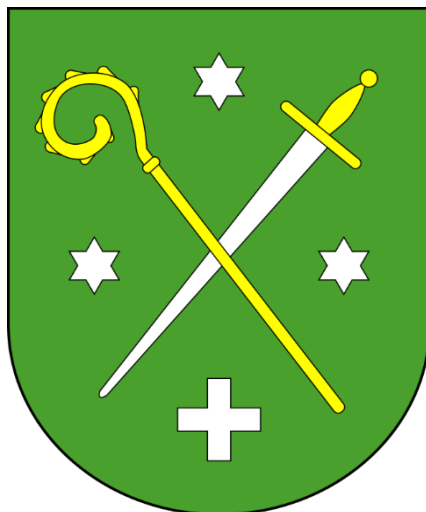

Program Rewitalizacji Gmina Chełmża na lata 2017-2023

Zespół opracowania:

Marek Dondelewski Eurofundusz
Rafał Wójcik

Chełmża 2017 r.

Spis treści

Wykaz użytych skrótów.....	3
WPROWADZENIE.....	4
I.Metodyka opracowania Programu.....	6
II.Powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi europejskimi, krajowymi oraz regionalnymi i lokalnymi.....	9
III.Uproszczona diagnoza GminyChełmża.....	14
IV. Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji.....	23
V.Szczegółowa Diagnoza Obszaru Rewitalizacji.....	23
VI.Wizja i planowany efekt rewitalizacji.....	47
VII.Cele rewitalizacji i kierunki działań.....	54
VIII. Lista projektów rewitalizacyjnych.....	58
IX.Mechanizmy kompleksowości i zapewnienia komplementarności Programu.....	69
X.Partycypacja społeczna i interesariusze rewitalizacji.....	74
XI.Ramy finansowe.....	76
XII.System zarządzania.....	79
XIII.Monitoring.....	83
XIV.Promocja i komunikacja społeczna.....	84
XV.Definicje i pojęcia Programu.....	85
XVI.Spis Rysunków i Tabel.....	86
XVII. Załączniki.....	87

Wykaz użytych skrótów

BDL	Bank Danych Lokalnych
Diagnoza	<i>Diagnoza sytuacji w Gminie Chełmża opracowana na potrzeby Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023</i>
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FS	Fundusz Spójności
GOPS	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KFM	Krajowy Fundusz Mieszkaniowy
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OR	Obszar rewitalizacji
OZ	Obszar zdegradowany
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PKD 2007	Polska Klasyfikacja Działalności 2007
POIŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020
PR	Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
PROGRAM	Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023
RPO WK-P 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2014-2020
UE	Unia Europejska
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
ZPPR	Zasady Programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2014-2020

WPROWADZENIE

Długofalowa poprawa sytuacji życiowej mieszkańców stanowi podstawowy priorytet rozwojowy Gminy Chełmża. Jednym z kluczowych narzędzi realizacji tego postulatu przez władze samorządowe jest rewitalizacja wybranych obszarów Gminy Chełmża.

Rewitalizacja, czyli proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony jest na podstawie Programów rewitalizacji. Program taki nakreśla działania w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, a także infrastrukturalnej, mające na celu wyprowadzenie danego obszaru ze stanu kryzysowego. Program jest podstawą do ubiegania się o środki na rewitalizację, m. in. z funduszy unijnych w szczególności z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2014-2020. W przypadku Gminy Chełmża funkcję taką spełnia *Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023* (zwany dalej Programem). Program uchwalony został na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U.2016 poz. 446 z późn. zm.)

Program jest spójnym, strategicznym dokumentem, zawierającym wieloletni plan działań prowadzących do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego i stworzenia odpowiednich warunków do ich rozwoju.

Oczekiwanyimi celami i efektami rewitalizacji jest:

- wzrost aktywności społecznej;
- zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego;
- ożywienie gospodarcze i wzrost potencjału gospodarczego.

Program wyznacza cele i kierunki kompleksowej odnowy obszarów rewitalizacji Gminy Chełmża w sferach: społecznej, funkcjonalno-przestrzennej, infrastrukturalnej, gospodarczej i środowiskowej. Kompleksowe podejście do procesu rewitalizacji ma na celu zapewnienie rozwoju określonych obszarów wiejskich Gminy.

Zgodnie z przyjętą definicją rewitalizację należy rozumieć, jako proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji. Rewitalizacja ukierunkowana została na trwałe podniesienie jakości życia na obszarze zdegradowanym. W obecnym okresie programowania UE 2014-2020 rewitalizacja nie może być postrzegana wyłącznie, jako remont, modernizacja czy odbudowa infrastruktury. Rewitalizacja łączy działania społeczne i gospodarcze w sposób kompleksowy i nie pomija aspektu przestrzenno-funkcjonalnego, technicznego lub środowiskowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Projekty rewitalizacyjne określone w Programie będą mogły zostać zrealizowane w ramach szerszej koncepcji, uzupełniając do działań społecznych tzw. „miękkich”. Istotnym elementem procesu rewitalizacji jest partycypacja społeczna obejmująca przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział mieszkańców poprzez organizacje i jednostki z terenu Gminy.

Program powstał w procesie partnersko-eksperckim, z wykorzystaniem wniosków płynących z procesu konsultacji społecznych, a także prowadzonych badań i analiz strategicznych (jakościowych i wskaźnikowych ujętych w Diagnozie), analizy dokumentów programowych na lata 2014-2020 oraz ustaleń prowadzonych w wyniku procesu partycypacji społecznej mieszkańców i organizacji z terenu Gminy Chełmża.

Projekty rewitalizacyjne w ramach Programu realizowane będą na wyznaczonych do rewitalizacji obszarach z wykorzystaniem różnych źródeł finansowania w celu uzyskania najbardziej efektywnych wyników interwencji. Projekty te stanowiąc będą instrument tzw. interwencji kryzysowej

w odpowiedzi na występujące i zidentyfikowane w Diagnozie sytuacji w Gminie Chełmża problemy społeczne, funkcjonalno-przestrzenne, gospodarcze i środowiskowe.

Przyjęte w Programie podejście oparte jest na przekonaniu, że obszary Gminy Chełmża, realizujące dotychczasowe funkcje społeczne, przestrzenne i gospodarcze muszą być postrzegane także, jako atrakcyjne do życia i inwestowania oraz dysponujące dobrą organizacją przestrzeni. W Programie przyjęto m.in.:

- system wsparcia obszarów kryzysowych poprzez projekty gminne z udziałem lokalnych partnerów i interesariuszy rewitalizacji,
- realizację rozwiązań kompleksowych, powiązanych przestrzennie reagujących na ograniczenie wiodącego problemu danego obszaru,
- włączenie inicjatyw lokalnych i wykorzystanie ich do realizacji projektów,
- możliwość włączenia nowych źródeł finansowania poza środkami własnymi gminy m.in. dotacji bezzwrotnych, środków prywatnych i krajowych oraz funduszy celowych.

Proces rewitalizacji Gminy Chełmża dotyczy:

- części diagnostycznej – obejmującej analizy potrzeb i problemów zawartych w Diagnozie, a także przeprowadzenie procesu wyznaczenia obszarów zdegradowanych oraz do rewitalizacji,
- części programowej – określającej kierunki interwencji w ramach działań rewitalizacyjnych, cele oraz rewitalizacyjne projekty główne i uzupełniające. W tej części ujęto również opis monitoringu rewitalizacji oraz wskaźniki rewitalizacji. W tej części wykorzystano również dane uzyskane w wyniku konsultacji społecznych dotyczące rewitalizacji w Gminie Chełmża.

Program Rewitalizacji nie zamyka możliwości wprowadzania zmian i składania propozycji nowych projektów oraz działań w toku aktualizacji wynikającej z dynamicznie zmieniających się uwarunkowań rozwoju gminy, regionu, czy kraju. W dokumencie przedstawiono także proces aktualizacji Programu.

I. Metodyka opracowania

Proces rewitalizacji dotyczy zarówno terenów miejskich, jak i wiejskich. Głównym jej celem powinno być trwałe podniesienie jakości życia na obszarze zdegradowanym. Rewitalizacja powinna łączyć działania w sposób kompleksowy tak, aby nie pomijać aspektu społecznego oraz gospodarczego, przestrzenno-funkcjonalnego, technicznego lub środowiskowego, związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem.

1.1. Podstawa prawna

Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 został opracowany na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446 z późn. zm.). Na podstawie ww. ustawy samorząd uchwala wieloletni program działań w sferze społecznej, ekonomicznej, przestrzennej, infrastrukturalnej, środowiskowej i kulturalnej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach procesu rewitalizacji.

1.2. Cechy Programu

Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 charakteryzuje się następującymi cechami:

- Kompleksowość

Oznacza, iż Program obejmuje działania całościowe i wielowymiarowe, uwzględniające aspekty: społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, techniczne, środowiskowe, uwzględniając połączenie środków z EFRR, EFS, FS, innych publicznych oraz prywatnych w finansowaniu planowanych działań rewitalizacyjnych.

- Koncentracja

W ramach Programu występuje koncentracja planowanej interwencji na obszarach najbardziej zdegradowanych, tj. obszarach gminy, gdzie skala problemów i zjawisk kryzysowych jest największa.

- Komplementarność

Wyraża się wzajemnym oddziaływaniem między projektami rewitalizacyjnymi, a także powiązaniem działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy. Ponadto oznacza efektywny system zarządzania projektami rewitalizacyjnymi (współdziałanie instytucji, spójność procedur itp.).

- Partycypacja

Przyjęto, jako zasadę: włączenie w proces rewitalizacji uczestnictwa grup społecznych oraz mieszkańców we współdecydowaniu, co stanowi fundament działań na każdym etapie procesu rewitalizacji: diagnozowania, programowania, wdrażania, monitorowania i oceniania efektów Programu.

Rys 1. Program rewitalizacji

Źródło danych: *opracowanie własne*

1.3.Zasady opracowania

Prace związane z opracowaniem Programu realizowane były przy aktywnym udziale społeczeństwa, które na etapie tworzenia dokumentu miało możliwość wniesienia swoich pomysłów, opinii, stanowisk. Konsultacje społeczne były skierowane do mieszkańców Gminy. Zaangażowanie mieszkańców, organizacji pozarządowych i partnerów społecznych spoza JST przebiegało na etapie przyjmowania obszaru do rewitalizacji oraz zapisów dokumentu m.in. w zakresie identyfikacji przedsięwzięć rozwojowych (ankiety, udział w spotkaniach konsultacyjnych). Ponadto, dokument został opracowany we współpracy z pracownikami Urzędu Gminy Chełmża. Wynikiem jest *Program* uwzględniający następujące zasady planowania:

Rys. 2. Zasady opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023

Koncentracja działań na obszarze rewitalizowanym wyznaczonym w kompleksowej diagnozie społeczno-ekonomicznej (max. 20% powierzchni gminy, zamieszkałe przez nie więcej niż 30% mieszkańców gminy)
Zaplanowanie całościowych (kompleksowych, zintegrowanych) przedsięwzięć odpowiadających na problemy występujące na tym obszarze
Koordinacja działań przy zaangażowaniu lokalnej społeczności i innych interesariuszy na każdym etapie rewitalizacji społeczno-ekonomicznej

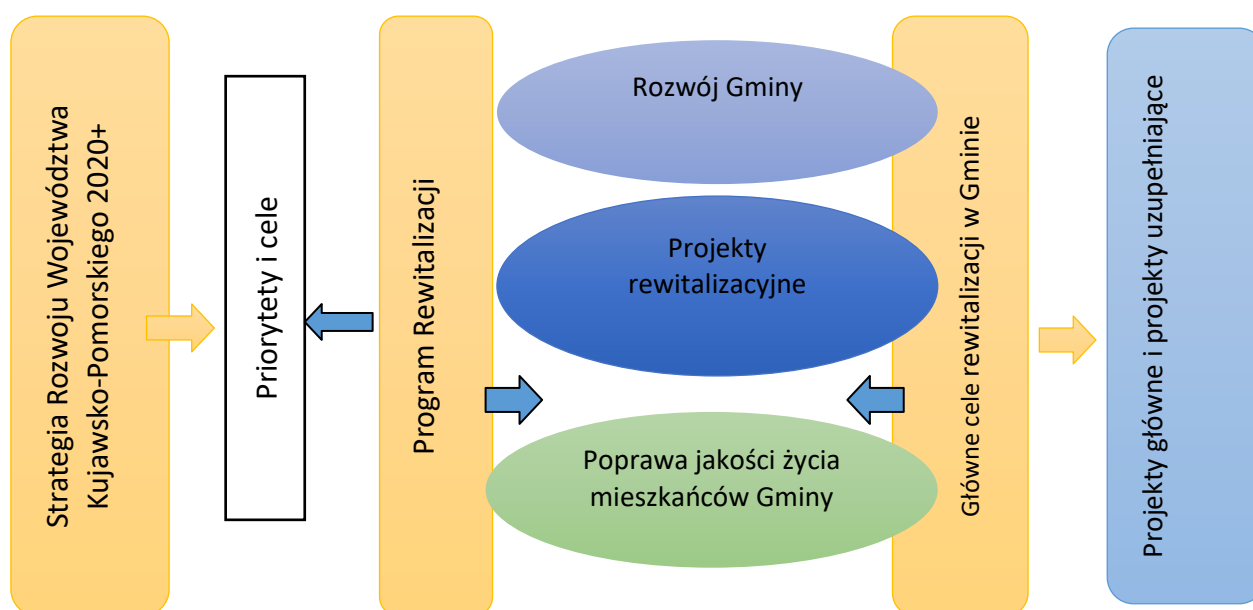
Źródło danych: *opracowanie własne*

Opracowanie Programu jest zgodne z następującymi dokumentami na poziomie regionalnym:

- Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2014-2020.
- Zasady Programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

Planując rewitalizację przyjęto założenia procesu zilustrowane w poniższym schemacie.

Rys 3. Proces planowania rewitalizacji Gminy Chełmża

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie: „Zasady programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020”, Toruń 2016r.

W ramach opracowania Programu przyjęto model hierarchiczny planowania działań rewitalizacji dla Gminy Chełmża

Rys 4. Model hierarchiczny planowania działań rewitalizacji dla Gminy Chełmża

Źródło danych: opracowanie własne

II. Powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi europejskimi, krajowymi oraz regionalnymi i lokalnymi.

Program posiada szerokie odniesienia i powiązana z dokumentami strategicznymi i planistycznymi. Powiązania odnoszą się do dokumentów europejskich, krajowych regionalnych i lokalnych.

Poniżej przedstawiono bezpośrednio powiązania pomiędzy opracowaniem, a dokumentami różnych szczebli, co gwarantuje spójność celów z celami rozwojowymi polityk europejskich i krajowych na lata 2014-2020.

Tabela 1. Wykaz dokumentów strategicznych i planistycznych powiązanych z *Programem Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023*

Poziom europejski	Poziom krajowy	Poziom regionalny	Poziom lokalny
Strategia Europa 2020	Narodowy Plan rewitalizacji 2022 Założenia	Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko -Pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+	Strategia Rozwoju Gminy Chełmża na lata 2015-2025, Załącznik do uchwały Nr XLVIII/374/14 Rady Gminy Chełmża z dnia 16 kwietnia 2014 r.
	Krajowa Polityka Miejska 2023	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lat 2014-2020	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Chełmża, Załącznik do uchwały Nr XLVI/308/09 z dnia 30 października 2009 r.
		Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Chełmża, załącznik do uchwały Nr XX / 172 / 16 Rady Gminy Chełmża z dnia 30 sierpnia 2016 r.
	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju	Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020	
	Strategia Rozwoju Kraju 2020	Zasady Programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Plan odnowy miejscowości
	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie		Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) dla obszaru Lokalnej Grupy Działania Ziemia Gotyku na lata 2016-2023. Załącznik nr 1 do uchwały nr 10/2015 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Ziemia Gotyku” z dnia 17 grudnia 2015 r.
	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030		

	Wytyczne w zakresie rewitalizacji w Programach operacyjnych na lata 2014-2020		
--	---	--	--

Źródło danych: *opracowanie własne*

Program wykazuje powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie europejskim krajowym, regionalnym i lokalnym, w zakresie jak zilustrowano w poniższym zestawieniu:

Tabela 2. Zakres powiązania *Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023* z obowiązującymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Nazwa dokumentu	Zakres powiązań
Strategia Europa 2020	Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie powiązane ze sobą priorytety, do których należą: I. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji; II. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej; III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Program przyczyni się do realizacji Priorytetu III i Celów 1, 4 i 5. Zaplanowane w jego ramach działania są komplementarne z założeniami Strategii Europa 2020 i wpływają na efektywniejszą ich realizację.
Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 Założenia	Zgodnie z założeniami <i>Narodowego Planu Rewitalizacji</i> – Gminny Program Rewitalizacji ma stanowić podstawę prowadzenia działań rewitalizacyjnych, tworząc ramy operacyjne i płaszczyznę koordynacji działań. Program Rewitalizacji musi zawierać, co najmniej: - diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, - określenie terytoriów wymagających wsparcia, - wizję wyprowadzenia obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej ze wskazaniem kierunków działań i wynikających z nich najważniejszych przedsięwzięć, - mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na danym obszarze zdegradowanym, - opis zaangażowania społeczności i innych partnerów w przygotowanie i realizację Programu, - ramy finansowe, z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania tj. oprócz finansowania unijnego także finansowanie krajowe czy środki prywatne, - system monitorowania zmiany i skuteczności działania. Narodowy Plan Rewitalizacji to główny scalający dokument rządowy określający całościowo tytułowy plan rewitalizacji, jego cele i mechanizmy działania, w związku, z czym przedmiotowy Program jest zgodny z jego założeniami oraz spełnia jego wymagania.
Krajowa Polityka Miejska 2023	<i>Krajowa Polityka Miejska 2023</i> określa kierunki działań rewitalizacyjnych i wskazuje, że najbardziej zaawansowanym procesem przemian jest kompleksowa rewitalizacja, realizowana na obszarach zdegradowanych, odnosząca się do konkretnego, wyznaczonego w oparciu o obiektywne kryteria, terytorium i łącząca wysiłki różnych podmiotów, których suma ma

	spowodować trwałe ożywienie społeczne i gospodarcze obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności dla mieszkańców i przedsiębiorców oraz poprawę jakości życia. W ten sposób należy wypracować przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i powstające we współpracy z lokalną społecznością. Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 wykazuje spójność z opisanymi wyżej kierunkami działań.
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 wpisuje się w następujące obszary i cele Strategia Rozwoju Kraju 2020: • Obszar strategiczny: Sprawne i efektywne państwo, Cel 3 Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, kierunek: rozwój kapitału społecznego. • Obszar strategiczny: Konkurencyjna gospodarka, Cel 4 Rozwój kapitału ludzkiego, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego. • Obszar strategiczny: Spójność społeczna i terytorialna, Cel 1 Integracja społeczna, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie	Głównym celem dokumentu jest: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 jest spójny z Celem 2 Strategii: Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Program Rewitalizacji jest zgodny z następującymi celami określonymi w dokumencie: • Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającego spójności • Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystywanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów • Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski
Wytyczne w zakresie rewitalizacji w Programach operacyjnych na lata 2014 -2020	Celem opracowanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Wytycznych jest ujednolicenie warunków i procedur wdrażania Programów operacyjnych na lata 2014-2020 w zakresie projektów realizujących cele i procesy rewitalizacji. Wytyczne określają, jak należy rozumieć pojęcie rewitalizacji w odniesieniu do działań współfinansowanych ze środków EFRR, EFS, FS w perspektywie finansowej 2014-2020, wskazują instrumenty realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach Programów operacyjnych oraz zapewniają ich spójność oraz kompleksowość. Program Rewitalizacji uwzględnia wskazania Wytycznych w zakresie rewitalizacji w Programach operacyjnych na lata 2014-2020.
Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa	Wytyczne dotyczą koordynacji działań podejmowanych w całym kraju z wykorzystaniem środków EFS w Celu Tematycznym (CT) 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją. Wyznaczają jednolite warunki i procedury wdrażania wsparcia w celu

z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020	zapewnienia jednolitych standardów usług oferowanych przy udziale środków EFS osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz innym adresatom wsparcia w CT 9. Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 został opracowany zgodnie z <i>Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020.</i>
Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020. Plan modernizacji 2020+	Strategia rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego do 2020 roku, przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XLI/693/13 z dnia 21 października 2013 r., stanowi odpowiedź samorządu województwa na zmieniającą się sytuację polityczną kraju i warunki społeczno-gospodarcze oraz przestrzenne regionu. Misją regionu do 2020 r. jest uzyskanie określonego stanu rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego, gdzie na pierwszym miejscu są jego mieszkańcy: poszczególne jednostki tworzące rodziny i składające się na całe społeczeństwo. <i>„Kujawsko-pomorskie – człowiek, rodzina, społeczeństwo”</i> Misja ta będzie realizowana przez następujące priorytety: 1. Konkurencyjna gospodarka; 2. Modernizacja przestrzeni wsi i miast; 3. Silna metropolia; 4. Nowoczesne społeczeństwo. Wyżej wymienione priorytety zostaną zrealizowane dzięki ośmiu celom strategicznym. Priorytet modernizacja przestrzeni miast i wsi zakłada dążenie do znacznego przyspieszenia rozwoju obszarów wiejskich oraz aktywizacji społeczno-gospodarczej przy uwzględnieniu ich pozycji w sieci osadniczej i dostosowaniu potencjału do oczekiwań stawianych przed nimi w zakresie stymulowania rozwoju regionu, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego. Gmina Chełmża została zakwalifikowana do kategorii polityki przestrzennej – obszary wiejskie, dla których oczekiwana rola i znaczenie w rozwoju województwa wiąże się z aktywizacją społeczno-gospodarczą na poziomie lokalnym.
Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Program ten zakłada wsparcie działań, które mają spowodować rozwój regionu pod względem społecznym jak i gospodarczym. Głównym celem dokumentu jest uczynienie województwa kujawsko -pomorskiego konkurencyjnym i innowacyjnym regionem Europy oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców. Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 jest spójny z zapisami RPO, dotyczącymi rewitalizacji społeczno-gospodarczej dla obszarów o dużej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych. Rewitalizacja wybranych obszarów jest jednym z podstawowych działań mających przyczynić się do minimalizacji występujących na danych obszarach problemów. Program Rewitalizacji jest zgodny z Priorytetem Inwestycyjnym 9b <i>Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</i>, w ramach, którego wsparcie będzie skoncentrowane na podejmowaniu działań zmierzających do ożywienia społeczno gospodarczego obszarów miejskich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie poprzez aktywizację osób zamieszkujących obszary problemowe oraz poprawę warunków uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i gospodarczym. Efektom tego będzie zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego, a także wzrost potencjału gospodarczego i wzrost aktywności społecznej na obszarach problemowych. Infrastruktura obszarów wiejskich wspierana będzie także w ramach Osi 7 <i>Rozwój lokalny kierowany przez społeczność</i>. Projekty ukierunkowane na ożywienie społeczne, gospodarcze,

	likwidację lub zmniejszenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego, spadek poziomu bezrobocia będą wspierane z RPO WK-P 2014-2020 ze środków EFS przede wszystkim: w ramach Osi priorytetowej 9 Solidarne społeczeństwo oraz w ramach Osi 11 – Rozwój lokalny kierowany przez społeczność.
Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Przedsięwzięcia rewitalizacyjne na obszarach wiejskich stanowi interwencja zaplanowana w ramach: • Działanie 7.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność, • Działania 11.1 Włączenie społeczne na obszarach objętych LSR. W ramach osi priorytetowej 7 Programu z przeznaczeniem na ożywienie społeczne i gospodarcze obszarów wiejskich, które uzupełnione zostaną środkami EFS z przeznaczeniem na odnowę społeczną (oś priorytetowa 11 Programu). Przedsięwzięcia w ramach Działania 7.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność powinny obejmować kompleksową rewitalizację zdegradowanych obszarów wiejskich oraz wzrost przedsiębiorczości i zatrudnienia, a tym samym wpływać na poprawę warunków uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym mieszkańców. Wsparcie uzyskują projekty polegające m.in. na remoncie pomieszczeń czy związane z realizacją innych inwestycji infrastrukturalnych, służących aktywizacji społeczności. Ponadto działania inwestycyjne w obszarze rewitalizacji muszą być związane z działaniami realizowanymi z EFS.
Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020.	Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 wykazuje zgodność z następującymi celami strategicznymi dokumentu: • Wzrost poziomu samodzielności życiowej mieszkańców regionu • Wzrost poziomu życia mieszkańców regionu poprzez zwiększenie dostępności do różnego rodzaju usług społecznych • Wzrost poziomu aktywności w życiu społecznym
Zasady programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Zasady regionalne definiują pojęcia związane z rewitalizacją oraz określają sposób tworzenia Programu rewitalizacji, w tym zwłaszcza zasady jego opracowywania w nowej perspektywie finansowej: kompleksowości, komplementarności, koncentracji, partnerstwa i partycypacji. Wskazują również: sposób wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, obligatoryjne elementy Programu Rewitalizacji oraz oczekiwane efekty procesów rewitalizacji, prowadzonych w województwie kujawsko-pomorskim. <i>Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023</i> został opracowany w oparciu o Zasady programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych i wykazuje zgodność z regułami opracowania Programów rewitalizacji zawartymi w dokumencie.
Strategia Rozwoju Powiatu Toruńskiego 2012 – 2020	Program wpisuje się w realizację celu strategicznego określonego w Strategii tj.: <i>Rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury zapewniający wysoką jakość życia mieszkańców powiatu</i>. Program jest zgodny z celami i działaniami <i>Strategii rozwoju Powiatu Toruńskiego 2012-2020</i> w obszarze: Celu częściowego 1. Przestrzeń powiatu przyjazna mieszkańcom i inwestorom.
Strategia Rozwoju Gminy Chełmża na lata 2015-2025, Załącznik do uchwały Nr XLVIII/374/14 Rady Gminy Chełmża z dnia 16 kwietnia 2014 r.	Celem głównym Strategii jest zrównoważony rozwój Gminy Chełmża z wykorzystaniem istniejącego potencjału infrastrukturalnego i ludzkiego. Cel Rozwój przedsiębiorczości, turystyki i rekreacji zakłada Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców, co jest elementem działań rewitalizacyjnych w ramach Programu. Dokument jest także spójny i realizuje cel strategiczny 3: Podniesienie jakości życia mieszkańców, a głównie Rozwój i dostosowanie infrastruktury publicznej, w szczególności na cele opiekuńcze, edukacyjne i sportowe. Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 jest całkowicie zbieżny z celem strategicznym: <i>Zwiększenie aktywności i wzrost integracji</i>

	<i>społecznej mieszkańców.</i>
Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Chełmża, załącznik do uchwały Nr XLVI/308/09 z dnia 30 października 2009 r.	Głównymi uwarunkowaniami rozwojowymi Gminy Chełmża wskazanymi w Studium jest zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców, poprzez rozwój społeczny (w tym zapewnienie prawidłowego funkcjonowania usług publicznych), gospodarczy (w tym wprowadzanie nowych funkcji, rozwój przedsiębiorczości i wzrost efektywności rolnictwa), rozwój infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, przy uwzględnieniu równowagi wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego. Program Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 realizuje bezpośrednio następujące cele zagospodarowania przestrzennego Gminy wskazane w Studium: 1) stworzenie warunków do inwestowania na terenach korzystnych z punktu widzenia środowiska przyrodniczego i kulturowego, z uwzględnieniem zasad ich ochrony, 3) uporządkowanie funkcjonalno-przestrzenne i estetyczne zabudowy, poprawa wizerunku wsi.
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Chełmża, UCHWAŁA Nr XX / 172 / 16 RADY GMINY CHEŁMŻA z dnia 30 sierpnia 2016 r.	Cele PGN dla Gminy Chełmża to: 1. Zwiększenie efektywności energetycznej budynków oraz oświetlenia drogowego 2. Zwiększenie zastosowania odnawialnych źródeł energii 3. Wspieranie rozwoju niskoemisyjnego transportu 4. Promocja gospodarki niskoemisyjnej i wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

Źródło danych: *opracowanie własne.*

III. Uproszczona diagnoza Gminy Chełmża

Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej w Gminie Chełmża dokonana na potrzeby rewitalizacji została zawarta w dokumencie pn.: „*Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w Gminie Chełmża opracowana na potrzeby Programu Rewitalizacji 2017-2023*”. Diagnoza pozwoliła na zidentyfikowanie głównych problemów i sytuacji kryzysowych na obszarach wymagających interwencji. Diagnoza była także podstawą do wskazania celów rewitalizacji Gminy Chełmża, wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. W niniejszym rozdziale dokonano podstawowej charakterystyki Gminy Chełmża biorąc pod uwagę położenie geograficzne i administracyjne analizowanej jednostki; aspekty społeczne wyrażone poprzez podstawowe dane i wskaźniki demograficzne; a także charakterystykę gospodarki oraz przestrzeni i infrastruktury Gminy.

SFERA PRZESTRZENNO-FUNKcjONALNA

Położenie administracyjne

Gmina Chełmża położona jest w województwie kujawsko-pomorskim, zajmuje powierzchnię 179 km², a pod względem powierzchni jest drugą, co do wielkości w powiecie toruńskim. Gmina Chełmża zlokalizowana jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego, ok. 20 km na północ od Torunia i ok. 40 km na wschód od Bydgoszczy i sąsiaduje z następującymi gminami:

- z powiatu chełmińskiego: Papowo Biskupie, Lisewo Kijewo Królewskie,
- z powiatu toruńskiego: Miasto Chełmża, Łysomice, Łubianka,
- z powiatu wąbrzeskiego: Ryńsk, Płużnica,
- z powiatu golubsko-dobrzyńskiego: Kowalewo Pomorskie.

Gmina Chełmża jest gminą wiejską otaczającą gminę miejską Miasto Chełmża.

Podstawowe dane o Gminie Chełmża przedstawiają się następująco:

- powierzchnia – 17 895 ha (179 km²),
- liczba sołectw – 28,
- liczba wsi – 31,
- liczba mieszkańców – 9 978 (stan na dzień 31.12.2015 r.)
- użytki rolne – 89,5%,
- lesistość – 1,5%.¹

Drogi

Układ drogowy Gminy Chełmża składa się z 293,72 km dróg publicznych, w tym:

- 11,67 km autostrady A1
- 11,5 km pozostałych dróg krajowych,
- 36,02 km dróg wojewódzkich,
- 72,99 km dróg powiatowych,
- 161,8 km dróg gminnych.

Pod względem funkcjonalnym w układzie drogowym można wyróżnić drogi służące połączeniom ponadlokalnym, które zapewniają: droga krajowa, wojewódzkie, część powiatowych oraz drogi o znaczeniu lokalnym, obsługujące miejscowe potrzeby komunikacyjne, do których zaliczają się pozostałe drogi powiatowe, drogi gminne oraz drogi wewnętrzne. Autostrada A1, choć przebiega przez obszar Gminy, nie jest bezpośrednio dostępna dla jej mieszkańców. Wynika to z braku realizacji węzła w Dźwierznie. Najbliżej położonymi węzłami, z których mogą korzystać mieszkańcy Gminy Chełmża są: węzeł Lisewo (Gmina Lisewo) oraz węzeł Turzno (Gmina Łysomice).

Infrastruktura techniczna

Wyposażenie Gminy w infrastrukturę techniczną w sensie jej struktury, lokalizacji, jakości i dostępności ma silny wpływ na rozwój jednostki samorządu oraz stanowi jeden z podstawowych czynników kształtujących jej atrakcyjność i konkurencyjność.

Gospodarka wodno-ściekowa

W zakresie infrastruktury wodociągowej system zaopatrzenia Gminy Chełmża w wodę oparty jest na stacjach uzdatniania wody i hydroforniach korzystających z czwartorzędowego poziomu wodonośnego. Na terenie Gminy znajdują się trzy eksploatowane ujęcia wody oraz ujęcia rezerwowe. Stacje eksploatowane:

- Stacja uzdatniania wody Dziemiony,
- Stacja uzdatniania wody Morczyny,
- Stacja uzdatniania wody Nawra.

Stacje rezerwowe: Grzegorz i Zelgno

Eksploatacją i administracją stacji zajmuje się Zakład Usług Komunalnych WODKAN Sp. z o.o.

Średnia zwodociągowania dla gminy wynosiła 96,7%. Łączna długość sieci wodociągowych na terenie Gminy liczyła w 2014 r. 286,5 km (dane wg GUS). Wszystkie wsie na terenie Gminy podłączone są do wodociągu gminnego. Stopień skanalizowania Gminy Chełmża sięga 24,2%. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy w 2014 r. wynosiła 41,6 km (dane GUS). Część Gminy Chełmża położona jest w obrębie toruńskiej aglomeracji ściekowej, obejmującej częściowo wsie: Grzywna, Kończewice, Pluskowęsy, Nowa Chełmża, Browina i Głuchowo. Ścieki z terenu aglomeracji są odprowadzane do oczyszczalni w Toruniu. Na terenie Gminy znajduje się oczyszczalnia ścieków

¹ Źródło: Urząd Gminy Chełmża

w miejscowości Dźwierzno o przepustowości 125 m³/dobę. Około 10% gospodarstw domowych na terenie gminy korzysta z przydomowych oczyszczalni ścieków. Liczba mieszkańców korzystających z sieci gazowej w 2014 r. wynosiła 0,6 %. Odpady stałe wywożone są na składowisko poza teren Gminy².

Gospodarka mieszkaniowa

W 2015 r. na terenie Gminy Chełmża funkcjonowało ponad 2,6 tys. mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 83,8 m², na osobę przypadały 23 m². Większość mieszkań posiadała dostęp do instalacji techniczno-sanitarnych. Prawie wszystkie gospodarstwa domowe (97,2%) są podłączone do sieci wodociągowej. Przeważająca część mieszkań wyposażona jest w łazienkę i centralne ogrzewanie.

SFERA SPOŁECZNA

Struktura demograficzna

Według danych Urzędu Gminy Chełmża na 31 grudnia 2015 roku, Gminę zamieszkiwało 9 978 osób w 28 sołectwach. W porównaniu do roku poprzedniego nastąpił niewielki wzrost liczby mieszkańców o ok. 1,8 %. Należy stwierdzić, że liczba ludności ulega w ostatnich latach nieznacznym zmianom bez wyraźnego trendu wzrostowego lub spadkowego. Analizując dane dotyczące liczby ludności Gminy na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat należy wspomnieć, że do roku 1998 liczba ludności Gminy utrzymywała się na stałym poziomie. W 1999 r. nastąpił gwałtowny spadek liczby mieszkańców – o ponad 800 osób. Od 2009 r. liczba ludności zaczęła stopniowo wzrastać i osiągnęła po roku 2010 stabilny poziom. Należy założyć, że liczba mieszkańców Gminy w najbliższych latach nie ulegnie większym wahaniom.

Tabela 3. Liczba mieszkańców w Gminie Chełmża w latach 2011-2015 wg wieku (stan na 31 grudnia 2015 r.)

Lata	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba mieszkańców					
ogółem	9 879	9 960	9 927	9 808	9 978
Wiek 0-2					
ogółem	371	338	332	320	321
Wiek 3-6					
ogółem	512	528	485	509	495
Wiek 7-18					
ogółem	1460	1462	1467	1448	1451
Wiek 19-60 kobiety, 19-65 mężczyźni					
ogółem	K - 2936	K - 2938	K - 2916	K - 2928	K - 2896
	M - 3308	M - 3346	M - 3346	M - 3354	M - 3343
Wiek powyżej 60 kobiety, powyżej 65 mężczyźni					
ogółem	K -887	K -915	K -939	K -969	K -992
	M - 405	M - 428	M - 438	M - 465	M - 480

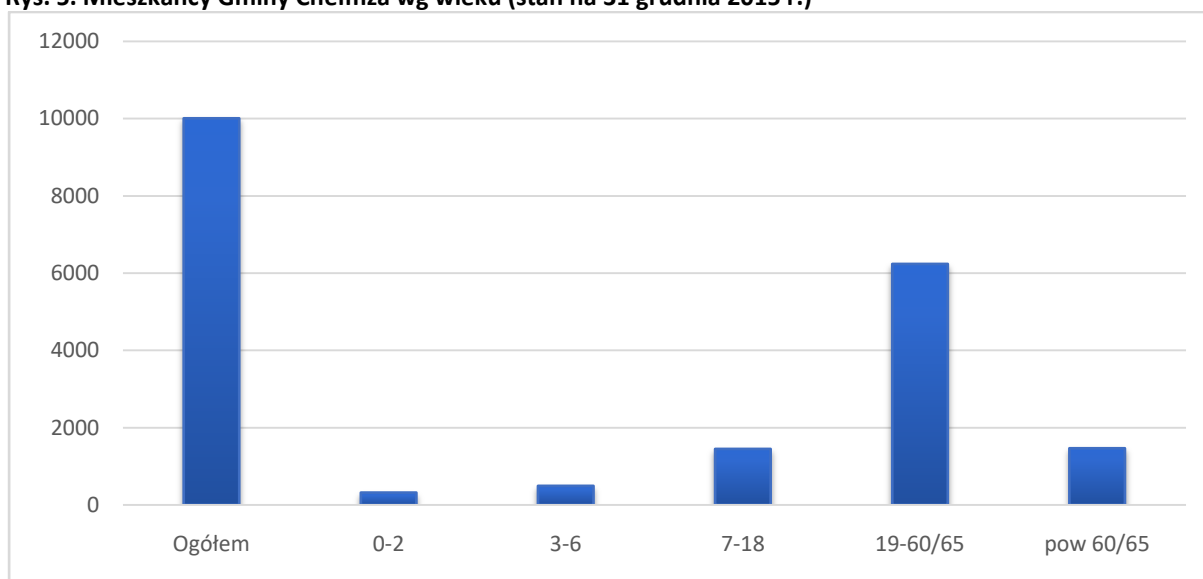
Źródło: Dane z Ewidencji Ludności Urzędu Gminy Chełmża

Warto zauważyć, że zmienia się struktura wiekowa mieszkańców. Obecnie Gminę zamieszkuje 1472 osoby w wieku poprodukcyjnym, co stanowi 14, 75 % ogółu mieszkańców Gminy. W ciągu ostatnich

² Źródło: Urząd Gminy Chełmża

pięciu lat liczba osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie wzrosła nieznacznie przy stopniowo malejącej liczbie osób w wieku produkcyjnym.

Rys. 5. Mieszkańcy Gminy Chełmża wg wieku (stan na 31 grudnia 2015 r.)

Źródło danych: Opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Ludności Urzędu Gminy Chełmża.

Bezrobocie

Na przestrzeni pięciu badanych lat stopa bezrobocia w Gminie Chełmża stopniowo wzrastała. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym zwiększył się z 7,4 % w 2007 r. do 13,1 %, w 2012 roku. W tym odsetku osób bezrobotnych ogółem większość stanowią kobiety, co z kolei nie odbiega od wskaźników krajowych. Oprócz tego występuje zjawisko ukrytego bezrobocia, typowego dla gmin wiejskich. Ta tendencja może budzić niepokój, gdyż świadczy o tym, że zauważalny stopniowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych, szczególnie w sektorze prywatnym, nie przekłada się na przyrost miejsc pracy. Wynika to najprawdopodobniej z faktu, że w większości powstają firmy prowadzone jednoosobowo w formie działalności gospodarczej przez osoby fizyczne. wg danych Powiatowego Urzędu Pracy dla Powiatu Toruńskiego liczba bezrobotnych w Gminie zarejestrowanych na dzień 31.12.2015 r. wyniosła 599 osób i była niższa o 128 osób od liczby zarejestrowanych bezrobotnych na koniec 2014 r. Na koniec 2015 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskim wyniosła 13,3%, w powiecie toruńskim 16,1%³. Średnia w tym samym okresie dla Polski to 9,8%. W Gminie Chełmża w 2015 roku mieszkało 10,96 % wszystkich bezrobotnych z terenu powiatu (w powiecie 5464 bezrobotnych).

Tabela 4. Bezrobocie w Gminie Chełmża w latach 2010-2015

Obszar	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gmina	675	642	813	819	727	599
w tym: długotrwale bezrobotni	283	297	360	460	386	317

Źródło danych: Opracowanie własne na podstawie danych PUP dla Powiatu Toruńskiego

³ Źródło danych: Powiatowy Urząd Pracy dla Powiatu toruńskiego, <http://pupdlapowiatutorunskiego.pl/>

Niekorzystnym zjawiskiem demograficznym jest rosnący odsetek osób w wieku poprodukcyjnym i coraz mniejszy udział w społeczeństwie osób młodych.

Dane PUP pokazują, że kobiety stanowią większy udział wśród osób bezrobotnych w Gminie Chełmża (56, 6% ogółu bezrobotnych). Jest to ważny wskaźnik, który należy uwzględnić w planowaniu działań zmierzających do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy. Istotnym problemem dla Gminy jest bezrobocie wśród osób młodych do 25 roku życia, które stanowią 37, 40 % wszystkich bezrobotnych. Głównym problemem wśród bezrobotnych jest brak wystarczających kwalifikacji zawodowych.

Pomoc społeczna

W Gminie Chełmża od 2010 roku maleje liczba rodzin oraz osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w stosunku do roku 2010. Nadal jednak, skala korzystania ze świadczeń pomocowych określonej grupy mieszkańców, stanowi ważny problemem społeczny.

Tabela 5. Liczba rodzin objętych świadczeniami pomocy społecznej w Gminie Chełmża

Pomoc społeczna	Rok 2010		Rok 2011		Rok 2012		Rok 2013		Rok 2014		Rok 2015	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
	283	1070	244	873	283	1013	322	1127	315	1035	261	871
Świadczenia rodzinne	926	3424	917	3373	870	3203	781	2853	743	2708	733	2671

Źródło danych: dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chełmży

Największymi wyzwaniami w sferze społecznej dla Gminy jest walka z ubóstwem, bezrobociem, problemami mieszkańców, wynikającymi z długotrwałej lub ciężkiej choroby i potrzeb związanych z ochroną macierzyństwa.

Tabela 6. Problemy rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Chełmża w latach 2010-2015

Problemy rodzin	Rok 2010		Rok 2011		Rok 2012		Rok 2013		Rok 2014		Rok 2015	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba rodzin
Alkoholizm	16	73	14	53	11	36	12	39	8	19	9	24
Bezdomność	3	3	2	4	2	2	4	7	5	11	3	6
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych wielodzietność	11	74	11	73	7	51	6	42	7	41	5	32
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina niepełna)	29	94	25	82	35	121	46	147	47	140	30	83
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	16	87	18	91	22	111	28	132	18	80	14	64
Bezrobocie	164	658	149	586	188	730	223	826	211	732	168	601

Długotrwała lub ciężka choroba	38	196	39	119	55	190	53	169	67	214	57	169
Kłeska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0	2	5		
Niepełnosprawność	72	206	74	214	76	216	82	251	84	227	61	167
Narkomania	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	-	-
Potrzeba ochrony macierzyństwa	44	196	29	231	38	166	63	289	74	327	61	271
Przemoc w rodzinie	1	3	0	0	0	0	0	0	1	4	1	4
Sytuacja kryzysowa	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu po opuszczeniu zakładu karnego	5	11	6	18	3	8	4	8	5	8	3	9
Ubóstwo	182	660	156	525	214	727	266	909	253	833	213	703
Zdarzenia losowe	3	11	6	14	4	14	5	27	6	26	4	10
Wielodzietność	27	185	9	131	20	139	21	142	21	135	17	111

Źródło danych: dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chełmży

Główną przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej jest ubóstwo. Dawniej było ono spowodowane głównie przez niedostatek oraz niski poziom świadczeń społecznych zwłaszcza rent i emerytur. Obecnie ubóstwo jest spowodowane niedoborem dochodów z pracy. Brak możliwości zatrudnienia jest obok ubóstwa drugą najważniejszą przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej i występuje najczęściej łącznie z ubóstwem. Analizując katalog przyczyn korzystania z pomocy społecznej z perspektywy samorządu lokalnego, należałoby każdą z tych przyczyn potraktować, jako ważne zadanie dla władz samorządowych oraz jako potencjalną przyczynę wykluczenia społecznego.

SFERA GOSPODARCZA

Gospodarka

Wg danych GUS na terenie Gminy zarejestrowanych jest 614 podmiotów gospodarki narodowej, w tym 497 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 27 podmiotów należących do sektora publicznego⁴. Wahanie w liczbie podmiotów odnotowuje się głównie wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Sektor prywatny to 96, 5% wszystkich działających sektorów na terenie Gminy.

Na terenie Gminy rośnie liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego, przy czym wzrost odnotowuje się głównie wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (82% wszystkich podmiotów gospodarczych). Liczba jednoosobowych firm wzrosła w 2014 roku w stosunku do roku bazowego (2010) o 12,2%. Jest to tendencja, którą obserwuje się od dłuższego czasu.

Ze względu na położenie Gminy w sąsiedztwie miasta Chełmża, przy drodze krajowej nr 91 oraz w pobliżu autostrady A1 (brak węzła na terenie Gminy, najbliższe węzły to Lisewo, Gmina Lisewo

⁴ Źródło: GUS, Miesięczna informacja o podmiotach gospodarki narodowej w rejestrze REGON, stan na 31.12.2014

i Turzno, Gmina Łysomice) zauważa się wzrost aktywizacji gospodarczej jej mieszkańców. W strukturze podmiotów gospodarczych przeważają jednostki handlowo-usługowe. Najwięcej podmiotów gospodarczych w gminie prowadzi działalność handlową (154 podmioty). Dobrze rozwiniętymi gałęziami gospodarki w sektorze prywatnym są również budownictwo (104 podmioty), rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (68 podmiotów) oraz przetwórstwo przemysłowe (60 podmiotów).

Podmioty gospodarcze sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) oraz sekcji F (Budownictwo) stanowiły w 2014 r. łącznie 43,3% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Gminy (wszystkie podmioty tych sekcji są prywatne). Jednostki należące do sekcji rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa stanowią 9% ogółu podmiotów.⁵

SFERA ŚRODOWISKOWA

Zasoby naturalne

Największym bogactwem przyrodniczym Gminy są dobre, żyzne gleby, wśród których dominują gleby brunatne (36% powierzchni gminy), gleby bielice i pseudobielice utworzone z glin i piasków zwałowych (ok. 35% powierzchni Gminy). Lokalnie, w obniżeniach bezodpływowych, występują również czarnoziemy (18% powierzchni Gminy). Gleby organiczne: mułowe, torfowe i murszowo-torfowe, murszowo-mineralne i murszowe zajmują łącznie około 4% powierzchni Gminy i znajdują się w pobliżu jezior, w dnach rynien i zagłębieniach bezodpływowych. Podstawą rozwoju gleb na terenie Gminy są głównie utwory polodowcowe, szczególnie gliny lekkie (37% powierzchni gminy) oraz piaski gliniaste mocne pylaste (23% powierzchni gminy). Ponad 58% użytków rolnych stanowią gleby sklasyfikowane jako IIIa i IIIb, a 33% gleby klasy IV.

Formą wielko-przestrzennej ochrony przyrody i krajobrazu na obszarze Gminy Chełmża jest fragment obszaru chronionego krajobrazu „Obszar kompleksu torfowiskowo–jeziorno–leśnego Zgniłka–Wieczno–Wronie”, który został wyznaczony i zatwierdzony Rozporządzeniem nr 21/92 Wojewody Toruńskiego z dnia 10 grudnia 1992 r. Sieć obszarów chronionego krajobrazu obejmuje wyróżniające się przyrodniczo i krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów i posiadające powiązania przestrzenne z parkami krajobrazowymi oraz obszarami chronionymi terenów ościennych. Na obszarze Gminy znajduje się również użytek ekologiczny w Zelgnie obejmujący tereny łąk i podmokłych nieużytków w tej miejscowości – utworzony uchwałą Rady Gminy Chełmża z dnia 26 kwietnia 2004 r. W Gminie znajdują się parki wiejskie (podworskie). Zespoły pałacowo - parkowe w Brąchnówku, Nawrze i Pluskowęsach zostały wpisane do ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Stanowią one ważny element krajobrazu wiejskiego. Na obszarze gminy znajdują się także lasy uznane za ochronne. Należą do nich lasy zlokalizowane w otoczeniu Jeziora Grodzieńskiego.

Jakość powietrza

Na obszarze Gminy Chełmża nie występują groźne dla środowiska źródła zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego. Na jakość i stan powietrza negatywny wpływ mają: „Nord Zucker” Cukrownia w Chełmży, Zakłady Celulozy i Papieru w Świeciu. Zakłady te emitują do atmosfery głównie gazy wonne (tzw. merkaptany), których działanie jest potęgowane przy obecności wiatrów północno-zachodnich. Emisja technologiczna Spalarni Wywaru Melasowego należącej do „AGRO-ECO-GASOLIN” S.A. Warszawa Wytwórnia Alkoholu w Chełmży jest uciążliwa głównie pod względem zapachowym. Do tego typu kategorii, ale o mniejszej skali oddziaływania na środowisko zaliczyć można małe zakłady lakiernicze, warsztaty samochodowe, masarnie, fermy drobiu. Ponadto

⁵ Dane: Urząd Gminy Chełmża, GUS

poważnym źródłem zanieczyszczania atmosfery i gleb są pojazdy samochodowe na drodze krajowej nr 91 oraz autostradzie A-1. Od lat obserwuje się stały spadek emisji poszczególnych zanieczyszczeń (wg kolejnych Raportów o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego), wynikający z jednej strony z likwidacji przemysłu, a z drugiej z wprowadzenia nowoczesnych technologii minimalizujących wpływ na środowisko. W strukturze emitowanych zanieczyszczeń dominują zanieczyszczenia gazowe ze spalania paliw. Emisja zanieczyszczeń z kotłowni i palenisk indywidualnych w sezonie grzewczym przyczynia się do okresowego wzrostu zanieczyszczeń w miesiącach zimowych (głównie siarki i pyłu zawieszonego), ale także i tu obserwuje się zmiany związane głównie ze wzrostem zużycia do ogrzewania gazu ziemnego, oleju grzewczego i OZE w miejsce węgla kamiennego. Pomiar zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym wykazały niekorzystny jego stan, pogarszający się w miesiącach sezonu grzewczego. Niskie temperatury powietrza w zimie wpływają na większe zapotrzebowanie na energię cieplną, przyczyniają się przez to do większej emisji zanieczyszczeń pochodzenia energetycznego. Zanieczyszczenia tlenkiem węgla i benzenu mają mniejszy wpływ na stan powietrza atmosferycznego od pozostałych zanieczyszczeń. Są one znacznie niższe niż wskaźniki zanotowane w większych miastach powiatu czy województwa⁶.

Poniżej przedstawiono główne czynniki i zjawiska problemowe Gminy Chełmża w poszczególnych badanych sferach.

SFERA FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNA

Obszar do rewitalizacji Gminy Chełmża odznacza się występowaniem zdegradowanej infrastruktury technicznej, w tym komunikacyjnej (drogowej), środowiska czy zabudowy (drogi, chodniki, place, parki, obiekty użyteczności publicznej). Wpływa to na konieczność podejmowania działań rewitalizacyjnych w zakresie odpowiedniego zagospodarowania przestrzeni publicznej, zgodnie z potrzebami lokalnej społeczności dla wzmocnienia procesu aktywizacji społecznej mieszkańców, czy ochrony środowiska oraz rozwoju infrastruktury terenów zielonych, rekreacyjnych służących integracji społecznej.

Głównymi zjawiskami problemowymi w sferze funkcjonalno-przestrzennej zidentyfikowanymi w wyniku Diagnozy społeczno-gospodarczej Gminy Chełmża są:

- konieczność zagospodarowania przestrzeni publicznych na cele społeczne, turystyczno-rekreacyjne, integracyjne,
- niedostateczna estetyka niektórych części Gminy,
- zły stan techniczny części dróg – ponad 21% dróg gminnych jest nieutwardzona,
- słabo rozwinięta komunikacja transportowa (mała ilość autobusów umożliwiającą np. dojazd do pracy), niedostateczne skomunikowanie miejscowości z tzw. ośrodkami wzrostu,
- niedostateczna termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej.

W miejscowościach wyznaczonych w *Diagnozie* do rewitalizacji odnotowuje się większy niż przeciętnie w Gminie wskaźnik dróg nieutwardzonych i/lub wymagających natychmiastowego remontu, co świadczy o zdegradowanej przestrzeni w wyniku niemożliwości jej odpowiedniego zagospodarowania i użytkowania z powodu słabej możliwości komunikacji lub zagospodarowania przestrzeni na cele rozwojowe i aktywizacji mieszkańców. Kwestią problematyczną jest również jakość istniejących terenów publicznych lub ich deficyt. Wiele z istniejących przestrzeni publicznych wymaga efektywnego zagospodarowania i wykorzystania dla pobudzenia aktywności społecznej mieszkańców lub zmiany sposobu wykorzystania np. na cele rekreacyjne, aktywizacji zawodowej, edukacji.

⁶ Urząd Gminy Chełmża

Na terenie Gminy, a w szczególności na terenach wyznaczonych do rewitalizacji występuje zabudowa mieszkaniowa wielo i jednorodzinna oraz zabudowa zagrodowa. Stan techniczny wielu budynków jest niezadowalający, jednak są one poddawane stopniowej modernizacji (w tym termomodernizacji).

SFERA SPOŁECZNA

W sferze społecznej dominującymi problemami i czynnikami stanowiącymi podstawę przyszłej interwencji w ramach zidentyfikowanych obszarów rewitalizacji są:

- utrzymująca się stosunkowo duża liczba długotrwale bezrobotnych,
- wysoka liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej,
- starzenie się społeczności lokalnej,
- brak aktywności społeczności,
- niewystarczające lub ograniczone kwalifikacje oraz niskie wykształcenie osób bezrobotnych.

Jedną z przyczyn problemów społecznych powodujących wyznaczenie obszaru rewitalizacji jest niekorzystny trend demograficzny, prowadzący w dłuższej perspektywie do wzrostu liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Analiza głównych problemów w sferze społecznej wykazuje, iż w niektórych miejscowościach korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej wiąże się ściśle ze zjawiskiem bezrobocia. Największa liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia pomocy społecznej występuje w miejscach Gminy Chełmża, gdzie zlokalizowano również występowanie osób bezrobotnych. Stanowić może to jeden z powodów zagrożenia wykluczeniem społecznym.

SFERA GOSPODARCZA

Mobilizacja aktywności gospodarczej i zawodowej mieszkańców stanowi ważny element procesu rewitalizacji obszaru Gminy Chełmża. Elementem procesu rewitalizacji wyznaczonego obszaru powinny być działania zwiększające aktywność gospodarczą mieszkańców, w tym m.in. poprzez projekty realizowane w zakresie stymulowania przedsiębiorczości. Następujące zjawiska charakteryzują problemy w sferze gospodarczej na terenie Gminy Chełmża:

- brak miejsc pracy na terenie Gminy.
- niedostateczne wsparcie przedsiębiorczości.

SFERA ŚRODOWISKOWA

Głównymi problemami środowiskowymi zidentyfikowanymi na obszarze rewitalizacji są:

- problemy ekologiczne,
- stan techniczny obiektów i budynków wymagający zwiększenia ich efektywności energetycznej,
- utrzymujący się wysoki poziom emisji CO₂, szczególnie z transportu na terenie Gminy.

Rewitalizacja Gminy Chełmża ma na celu przezwyciężenie występującego na danym obszarze „stanu kryzysowego” poprzez ograniczenie, niwelowanie negatywnych zjawisk społecznych i przywrócenie lub nadanie nowej funkcji oraz stworzenie warunków do jego zrównoważonego rozwoju w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania wewnętrzne. Działania te prowadzone będą w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez określenie i realizację procesu rewitalizacji, ukierunkowanego na trwałe ożywienie społeczne i gospodarcze obszaru⁷.

⁷ Źródło: Krajowa Polityka Miejska 2023 (projekt), Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 23 września 2015 r., www.mir.gov.pl

IV. Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji

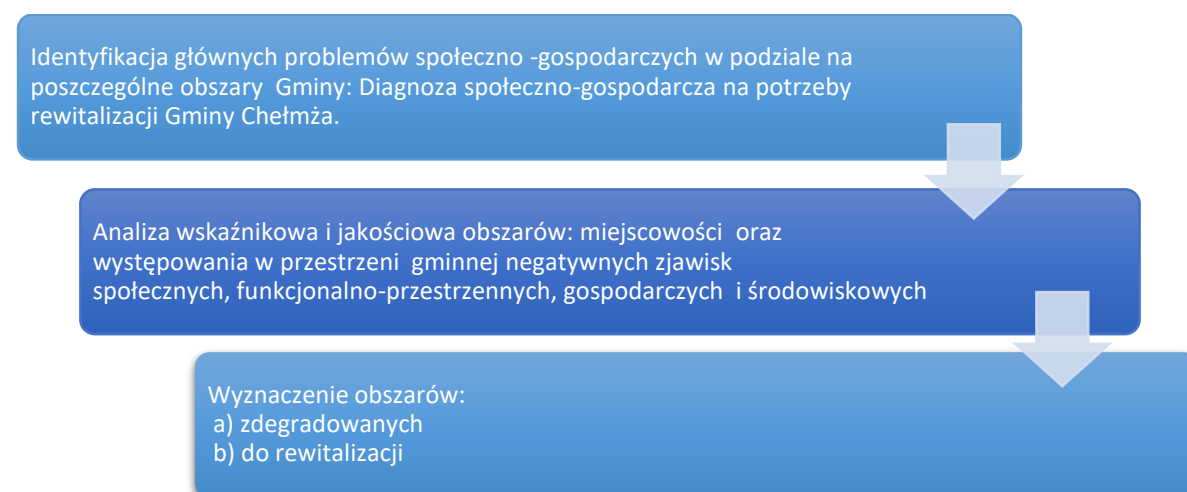
Prowadzenie procesu rewitalizacji wiąże się z koniecznością wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji.

Obszarem zdegradowanym jest obszar Gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym i kulturalnym. Ponadto występuje na nim, co najmniej jedno z negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Obszar rewitalizacji wyznacza się, jako całość lub część obszaru zdegradowanego i opracowuje dla niego Program rewitalizacji.

Wyznaczenie obszarów rewitalizacji Gminy Chełmża przebiegało w sposób etapowy.

Rys. 6. Wyznaczenie obszarów rewitalizacji Gminy Chełmża

Źródło danych: *opracowanie własne*

V. Szczegółowa Diagnoza Obszaru Rewitalizacji

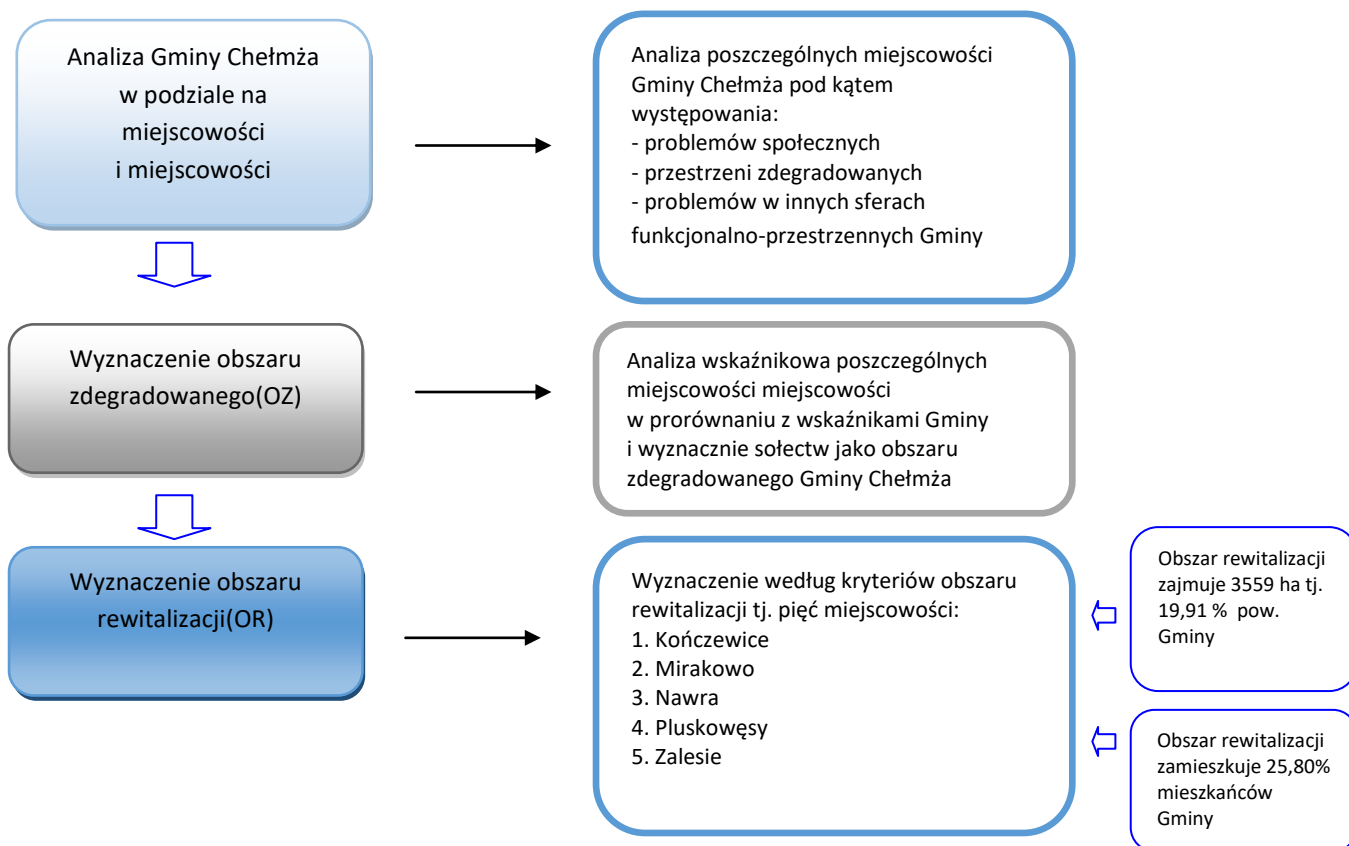
5.1. Delimitacja obszaru

Obszar zdegradowany to obszar, w którym zidentyfikowano stan kryzysowy, tj. stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, współwystępujący z negatywnymi zjawiskami, w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Na etapie sporządzania Diagnozy, powoduje to konieczność określenia, które miejscowości wchodzące w skład Gminy Chełmża, charakteryzują się kumulacją problemów.

Diagnozę występowania stanu kryzysowego w Gminie można przeprowadzić w podziale na miejscowości lub na sołectwa. Zdecydowano, że najodpowiedniejszą formą w przypadku Gminy Chełmża jest analiza czynników występujących na terenie poszczególnych miejscowości.

Obszar zdegradowany Gminy Chełmża wyznaczony został na podstawie analiz wskaźnikowych oraz diagnozy społeczno – gospodarczo – przestrzennej. W ramach procesu delimitacji obszaru skoncentrowano się na analizie występowania zjawisk problemowych, w tym głównie natury społecznej. Dodatkowo zwrócono również uwagę na wewnętrzny potencjał rozwojowy obszarów, który może mieć kluczowy wpływ na rozwój całej Gminy.

Rys.7. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji Gminy Chełmża

Źródło danych: opracowanie własne

Szczegółowe analizy wskaźnikowe obszarów zawarto w Diagnozie na potrzeby Programu rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023.

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego dokonano analizy wskaźnikowej i ilościowej. Analiza została przeprowadzona w oparciu o kryteria wskazane w „Zasadach Programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych(...)”, Toruń 2016 r.

W Gminie Chełmża dokonano delimitacji obszaru zdegradowanego w podziale na miejscowości. Zgodnie z rozdziałem 6.4.2 „Zasad programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych...”, do obszaru zdegradowanego należy zaliczyć miejscowości spełniające jednocześnie kryteria:

- występowania, co najmniej dwóch problemów społecznych:
tj. w przypadku Gminy Chełmża są to problemy związane z procesem starzenia się społeczeństwa
- 1. Zaawansowanie procesu starzenia się ludności wyrażony jest wskaźnikiem: udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem danego obszaru – przeanalizowano wg miejscowości na podstawie występowania odchylenia wskaźnika do średniego poziomu w Gminie przyjęto wskazane poniżej miejscowości, jako obszar zdegradowany.
- 2. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności na danym obszarze

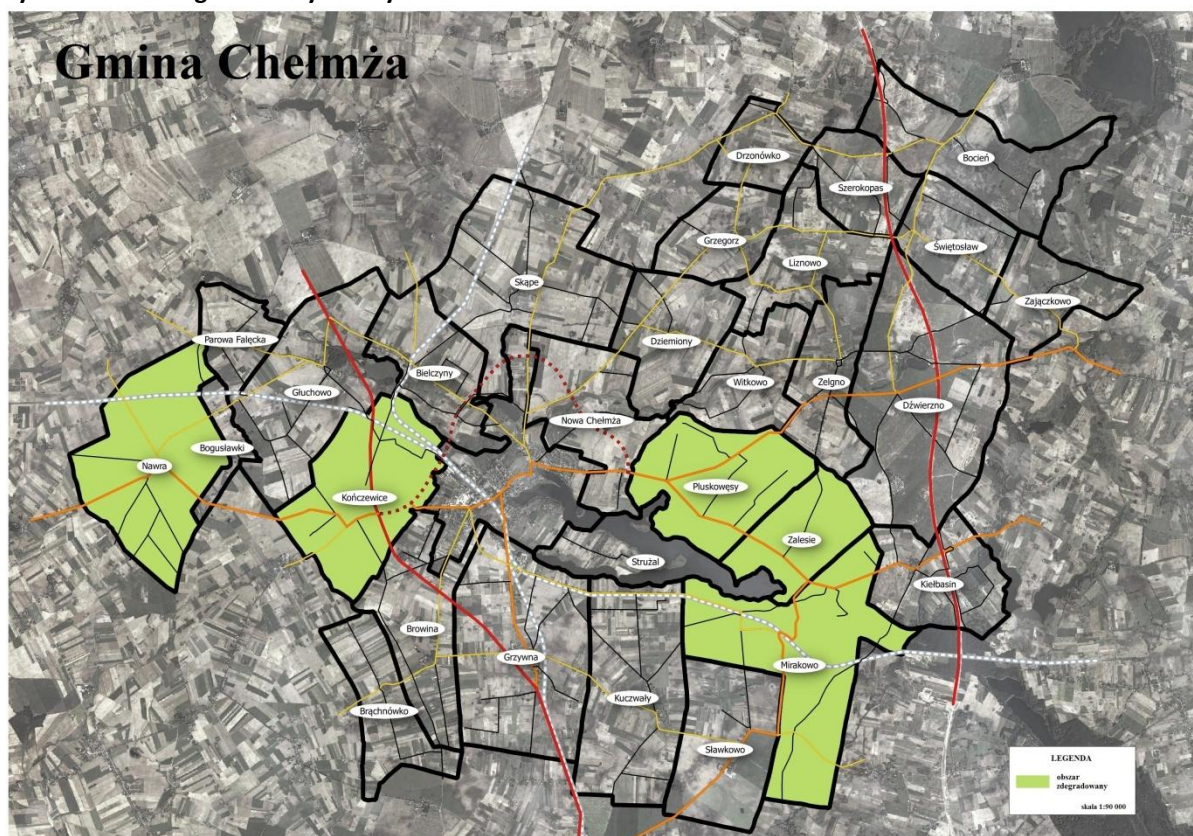
oraz

- obecności przestrzeni zdegradowanej, która została uwzględniona do celów rozwoju społecznego (Cel A) - wskaźnik udział przestrzeni zdegradowanej w powierzchni ogólnej danego obszaru

- także w zakresie problemu przestrzenno-funkcjonalnego: problem dróg lokalnych wymagających modernizacji (sfera przestrzenno –funkcjonalną) oraz gospodarczego mała aktywność gospodarcza wyrażona wskaźnikiem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze.

Poniżej zaznaczono na mapie granice obszaru zdegradowanego Gminy Chełmża.

Rys.8. Obszar zdegradowany Gminy Chełmża

Źródło danych: *opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża.*

Jak wskazano powyżej obszar zdegradowany Gminy Chełmża nie stanowi jednolitej przestrzeni i terytorium Gminy. Obszar zdegradowany obejmuje określone części terytorium, miejscowości Gminy. W przypadku obszaru Nawra i Kończewice nie są one przestrzennie powiązane ze sobą, natomiast w przypadku Pluskowęsy, Zalesie, Mirakowo są obszarami sąsiadującymi ze sobą. Takie ukształtowanie przestrzenne obszaru zdegradowanego wiąże się ze specyfiką Gminy Chełmża, jako gminy wiejskiej. Obszar zdegradowany charakteryzuje się kumulacją i nasileniem określonych zjawisk społeczno-gospodarczych i poza zidentyfikowanymi problemami typu: degradacja infrastruktury technicznej w określonej części, występują na obszarze w skali ponadprzeciętnej niekorzystne zjawiska społeczne w postaci:

- wyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym,
- wyższy odsetek rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej,
- wyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.

Uwzględniając powyższe zjawiska problemowe, jako czynniki mające istotny wpływ na rozwój Gminy Chełmża wskazano miejscowości, gdzie skala wskazanych zjawisk wykraczających przekracza średnią w Gminie i obszar ten uznano za zdegradowany.

Dokonując analizy sytuacji w Gminie Chełmża w celu wyznaczenia głównych problemów społeczno-gospodarczych dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszarów rewitalizacji, wzięto pod uwagę następujące sfery funkcjonowania Gminy i zidentyfikowane, główne zjawiska problemowe mające wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy:

- 1) Sfera społeczna:
 - bezrobocie,
 - pomoc społeczna,
- 2) Sfera funkcjonalno –przestrzenna i infrastrukturalna.
 - niedostateczna jakość terenów publicznych oraz niektórych budynków użyteczności publicznej,
 - niedostateczna jakość dróg gminnych.
- 3) Sfera gospodarcza:
 - niedostateczna aktywność gospodarcza i zawodowa mieszkańców
- 4) Sfera środowiskowa:
 - niedostateczna efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej oraz zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej

W sferze społecznej głównym problemem jest liczba osób korzystających z pomocy społecznej (udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności na danym obszarze). W skali Gminy wskaźnik ten wynosi 8,73%. Wszystkie miejscowości tworzące obszar zdegradowany przekraczają poziom. Analiza głównych problemów w sferze społecznej wykazuje, iż w niektórych miejscowościach korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej wiąże się ze zjawiskiem bezrobocia. Największa liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia pomocy społecznej występuje w miejscach, gdzie zlokalizowano również występowanie osób bezrobotnych. Stanowi to jeden z powodów zagrożeń wykluczeniem społecznym. Również w tych samych miejscowościach odnotowuje się problemy infrastrukturalno-techniczne np. większy jest wskaźnik dróg nieutwardzonych i/lub wymagających natychmiastowego remontu, co świadczy o zdegradowanej przestrzeni w wyniku niemożliwości jej odpowiedniego zagospodarowania i użytkowania z powodu słabej możliwości komunikacji lub zagospodarowania przestrzeni na cele rozwojowe i aktywizacji mieszkańców. Zjawiska te wymagają podjęcia określonych interwencji w ramach procesu rewitalizacji. Jak wykazała analiza zjawisk problemowych Gminy Chełmża działania w ramach rewitalizacji Gminy, ukierunkowane powinny być na problemy społeczne tj. koncentrować się głównie na pobudzeniu aktywizacji społecznej w powiązaniu z działaniami na rynku pracy, w szczególności aktywizacją osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie (udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem danego obszaru 14, 75% jest przekroczony w każdej ze wskazanych jako obszar zdegradowany miejscowości). Ważne jest także podjęcie interwencji w sferze funkcjonalno-przestrzennej i infrastrukturalnej, w tym rozwoju lokalnej infrastruktury drogowej, co poprawi jakość przestrzeni Gminy, a tam samym jakość życia mieszkańców. Pozytywnie wpłynie to również na rozwój gospodarczy Gminy. Kolejnym obszarem interwencji powinna być sfera ochrony środowiska i efektywności energetycznej obiektów, w tym użyteczności publicznej i zabudowy mieszkaniowej na terenie Gminy.

5.2. Obszar do rewitalizacji

Zgodnie z ZPPR obszar rewitalizacji może obejmować całość lub część obszaru zdegradowanego oraz cechować się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk z poszczególnych sfer. Obszarem rewitalizacji może zostać obszar zdegradowany w całości lub jego część, jeśli łącznie nie przekracza

20,00% powierzchni gminy i 30,00% ludności gminy. Do powierzchni obszaru rewitalizacji zalicza się rzeczywistą powierzchnię, na której planowana jest interwencja, a do ludności obszaru rewitalizacji należy zaliczyć osoby mieszkające na terenie wskazanym, jako obszar rewitalizacji. Łącznie wyznaczony obszar rewitalizacji Gminy Chełmża nie przekracza progów 20,00% powierzchni gminy i 30,00% ludności gmin.

W procesie delimitacji obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża dokonano zawężenia powierzchni miejscowości Nawra. Do obszaru rewitalizacji zaliczono tę część, w której znajdują się zabudowania (obszar rewitalizacji obejmuje zamieszkane zabudowania miejscowości) oraz układ drogowy zapewniający powiązania przestrzenne. Zawężenia dokonano w oparciu o podziały geodezyjne, zachowując zasadę, że obszar rewitalizacji musi być przestrzennie zwarty. W ten sposób uzyskano obszar, w granicach, którego znajduje się zabudowa miejscowości oraz łączący ją układ drogowy, a poza obszarem rewitalizacji pozostają tereny położone w strukturze przestrzeni „na zewnątrz” od terenów zabudowy. Zawężenie obszaru rewitalizacji jest tu motywowane względami funkcjonalnymi – jest to obszar zamieszkiwany przez ludność, do której będą kierowane działania z zakresu rewitalizacji, na tym terenie znajduje się infrastruktura, w której te działania będą realizowane w ramach rewitalizacji. Jest to, więc obszar, na którym będzie się odbywała rzeczywista rewitalizacja miejscowości Nawra. Obszary wyłączone z obszaru rewitalizacji Nawry nie spełniają

żadnego

z powyższych kryteriów.
Wskazane powyżej działanie jest zgodne z „Zasadami programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych...” (str. 40, pkt. 4) - „Do powierzchni obszaru rewitalizacji należy zaliczyć rzeczywistą powierzchnię, na której planowana jest interwencja w ramach programu rewitalizacji (a nie powierzchnię geodezyjną miejscowości/sołectw). Jednocześnie do ludności obszaru rewitalizacji należy zaliczyć osoby mieszkające na terenie wskazanym, jako obszar rewitalizacji”.

Tabela 7. Dane dotyczące zawężenia obszaru zdegradowanego do obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża miejscowość Nawra

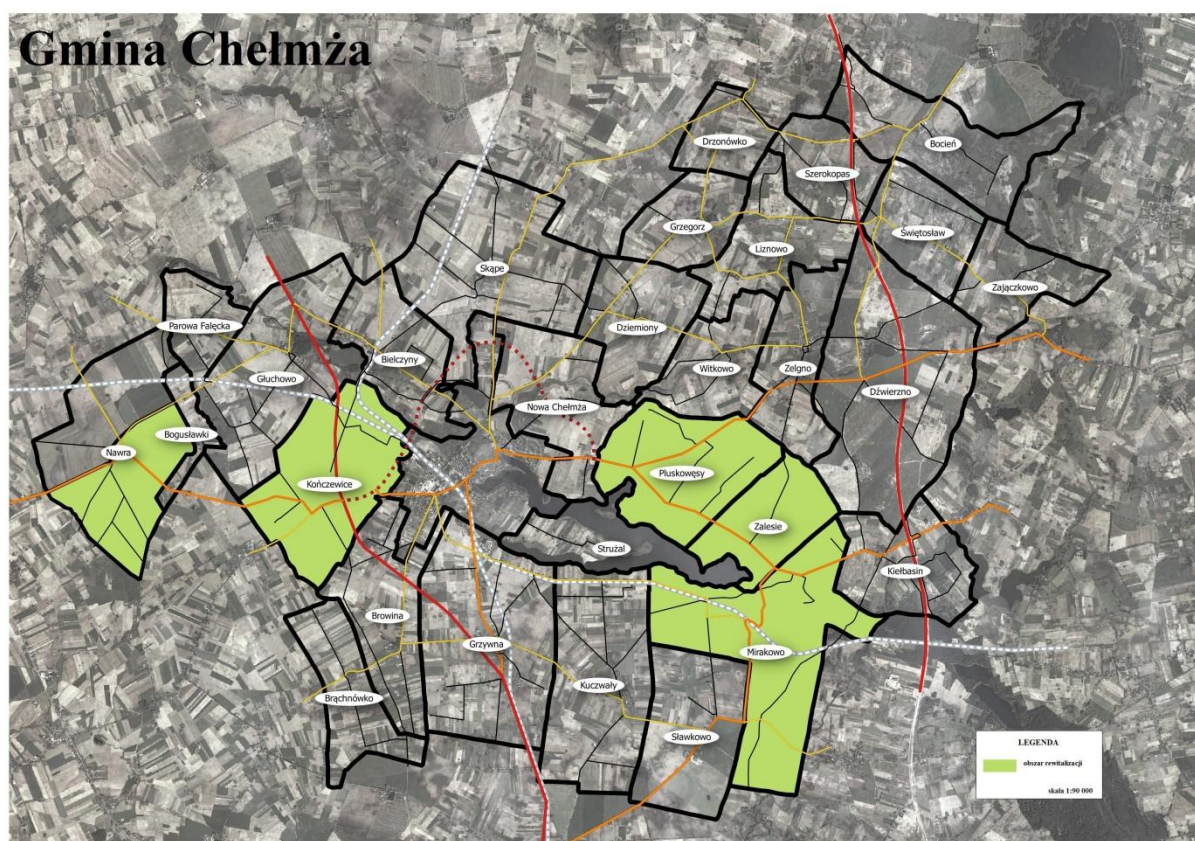
Nawra			
Wyszczególnienie	Powierzchnia (ha)	Powierzchnia (km ²)	Ludność
Miejscowość	946,1956	9,46	496
Obszar zdegradowany	946,1956	9,46	496
Obszar rewitalizacji	471,1956¹⁾	4,71	486²⁾

¹⁾obszar rewitalizacji w m-ci Nawra został pomniejszony o 475 ha w stosunku do pow. obszaru zdegradowanego.

²⁾liczba ludności zamieszkałej w obszarze rewitalizacji zmniejszyła się tylko o 10 osób w stosunku do obszaru zdegradowanego, gdyż na wyłączonym obszarze znajdują się tylko 4 budynki mieszkalne, w których na 31.12.2015 zamieszkiwało 10 osób

W Gminie Chełmża obszar rewitalizacji przedstawia się następująco:

Rys.9. Obszar rewitalizacji Gminy Chełmża

Źródło danych: opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża.

Szczegółowa charakterystyka wyznaczonego obszaru rewitalizacji pod względem powierzchni w stosunku do powierzchni całkowitej Gminy Chełmża przedstawia się następująco:

Tabela 8. Delimitacja powierzchni obszaru zdegradowanego i rewitalizacji Gminy Chełmża

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia (ha)	Powierzchnia (km ²)	Obszar zdegradowany (km ²)	Obszar rewitalizacji (km ²)
1	Kończewice	814,9757	8,15	8,15	8,15
2	Pluskowęsy	712,3683	7,12	7,12	7,12
3	Zalesie	431,1976	4,31	4,31	4,31
4	Mirakowo	1129,9182	11,3	11,3	11,3
5	Nawra	946,1956	9,46	9,46	4,71
6	Obszar zdegradowany/ rewitalizacji	4034,6554	40,34	40,34	35,59
7	Gmina Chełmża	17872,1205	178,72		

Źródło danych: dane Urzędu Gminy Chełmża.

Tabela 9. Obszar rewitalizacji Gminy Chełmża wg kryteriów rewitalizacji 2014-2020

Wyszczególnienie obszaru	Ludność	% ludności Gminy Chełmża	Powierzchnia (km ²)	% pow. Gminy
Gmina	9 978	100,00	178,72	100
Obszar zdegradowany (OZ):	2 574	25,80	40,34	22,57
Obszar rewitalizacji (OR), w tym:	2 564	25,70	35,59	19,91
miejscowość Kończewice	833	8,32	8,15	4,56
miejscowość Mirakowo	572	5,71	7,12	3,98
miejscowość Nawra	486	4,96	4,31	2,41
miejscowość Pluskowęsy	461	4,61	11,3	6,32
miejscowość Zalesie	212	2,12	4,71	2,64

Źródło danych: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża

Zgodnie z ZPPR obszar rewitalizacji w Gminie Chełmża został wyznaczony dla części jej obszaru i obejmuje następujące miejscowości:

1. Kończewice
2. Mirakowo
3. Nawra (w części wskazanej w Tabeli 7)
4. Pluskowęsy
5. Zalesie

Poniżej zestawiono poszczególne wskaźniki wykazujące występowanie stanu kryzysowego w miejscowościach proponowanych do rewitalizacji Gminy Chełmża. W tabeli wyróżniono pogrubieniem wskaźniki ilustrujące stan przekroczenia wartości średnich w Gminie.

Tabela 10. Wskaźniki występowania stanu kryzysowego w miejscowościach Gminy Chełmża

Problem	Wskaźnik		Jedn. miary	Gmina	Miejscowość	
Sfera społeczna						
Zaawansowanie procesu starzenia się ludności	Starzejące się społeczeństwo	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem danego obszaru	%	14,75	1.Kończewice	24,37
					2.Mirakowo	21,33
					3.Nawra	27,57
					4.Pluskowęsy	23,86
					5.Zalesie	19,81
Problemy rynku pracy	Bezrobocie	Udział bezrobotnych w ludności na danym obszarze	%	6,00	1.Kończewice	5,04
					2. Mirakowo	7,69
					3.Nawra	7,61
					4.Pluskowęsy	4,34
					5.Zalesie	1,42
Zagrożenie marginalizacją i wykluczeniem społecznym/ ubóstwo	Osoby korzystające z pomocy społecznej	Udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności na danym obszarze	%	8,73	1.Kończewice	10,44
					2. Mirakowo	18,71
					3.Nawra	11,52
					4.Pluskowęsy	9,11
					5.Zalesie	18,40
Sfera gospodarcza						
Klimat aktywności gospodarczej	Niski poziom przedsiębiorczość i wśród mieszkańców	Wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców na danym obszarze	szt.	6,14	1.Kończewice	4,08
					2. Mirakowo	3,50
					3.Nawra	1,61
					4.Pluskowęsy	3,90
					5.Zalesie	1,41
Sfera funkcjonalno-przestrzenna						
Stan infrastruktury drogowej	Drogi nieutwardzone	Udział nieutwardzonych dróg w liczbie dróg w danym obszarze	%	21,39	1.Kończewice	4,45
					2.Miarkowo	20,00
					3.Nawra	36,51
					4.Pluskowęsy	31,48
					5.Zalesie	16,92

Źródło danych: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Chełmża

5.3. Analiza wskaźnikowa dla wyznaczenia obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża

Dokonując wyznaczenia obszaru do rewitalizacji posłużono się listą wskaźników dla identyfikacji stanu kryzysowego w miejscowościach. Zestawienie wybranych wskaźników dla wyznaczenia obszarów do rewitalizacji zawiera poniższa tabela.

Tabela 11. Zestawienie wskaźników dla wyznaczenia obszarów do rewitalizacji w Gminie Chełmża

Sfera	Kluczowy problem	Wskaźnik	Jednostka miary
Społeczna	Zaawansowanie procesu starzenia się ludności	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze	Liczba osób
	Problemy rynku pracy	Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze	Liczba osób
Gospodarcza	Niski poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców	Wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze	Liczba
Przestrzenno –funkcjonalna	Sposób użytkowania terenów	Udział przestrzeni zdegradowanej w powierzchni ogólnej danego obszaru	%

Źródło danych: *Zasady programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*, Toruń 04 maja 2016 r.

Na podstawie analizy wskaźnikowej wyłoniono obszar danej miejscowości do rewitalizacji mając na uwadze cele rewitalizacji Gminy Chełmża tj.:

A. Cel rewitalizacji: przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji społecznej

Za obszar rewitalizacji można uznać miejscowości, w których jednocześnie spełnione zostaną następujące warunki:

- występuje przestrzeń zdegradowana, która może być zaadaptowana do celów rozwoju społecznego,
- na terenie miejscowości i w odległości 1,5 km od zwyczajowo przyjętego centralnego punktu miejscowości, liczonej wzdłuż dróg publicznych i publicznych ciągów pieszych i pieszo-jezdnych brak publicznej infrastruktury aktywizacji społecznej, chyba, że uzasadniona i planowana interwencja zakłada utworzenie infrastruktury:
 - komplementarnej wobec już istniejącej lub
 - bezpośrednio rozszerzającej (poprzez adaptację istniejących budynków) możliwości lokalowe infrastruktury już istniejącej lub utworzenie infrastruktury należącej do tej samej kategorii oraz umożliwiającej realizację zadań/aktywności tego samego rodzaju, jeśli zapotrzebowanie społeczne przekracza możliwości infrastruktury już istniejącej lub
 - utworzenie infrastruktury zastępującej infrastrukturę tego samego rodzaju likwidowaną ze względu na stan wyeksploatowania, brak funkcjonalności, niespełnianie warunków bezpieczeństwa, to nie jest konieczne spełnienie wspomnianego warunku odległości 1,5 km.

D. Cel rewitalizacji: zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej

Za obszar rewitalizacji można uznać miejscowości, w których jednocześnie spełnione są warunki:

- miejscowość wykazuje wyższy od przeciętnej w Gminie wskaźnik osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej lub miejscowość znajduje się wśród trzech miejscowości w Gminie o największej bezwzględnej liczbie osób objętych sytuacją kryzysową,
- lokalny samorząd może wykazać udokumentowane zainteresowanie prowadzeniem zajęć aktywizujących (np. przez organizacje pozarządowe)

Warunki powyższe spełniają wskazane do rewitalizacji obszary na terenie Gminy Chełmża. Obszary wskazane do rewitalizacji tj. obszar Mirakowo, Zalesie i Pluskowęsy to jeden kompleks o wspólnych granicach. Natomiast Nawra i Kończewice są obszarami wyodrębnionymi przestrzennie. W każdym z tych obszarów została potwierdzona tzw. sytuacja kryzysowa.

Obszary zostały wyznaczone wskaźnikowo w zakresie zjawisk bezrobocia, pomocy społecznej, a także dodatkowo został wyliczony wskaźnik dotyczący osób w wieku poprodukcyjnym z uwagi na fakt, iż ta grupa mieszkańców stanowi na obszarze wskazanym do rewitalizacji znaczący udział (59,47% wszystkich osób w wieku poprodukcyjnym mieszka na proponowanym obszarze rewitalizacji) w tej grupie mieszkańców w całej Gminie Chełmża. W przypadku Gminy Chełmża ponad 41% wszystkich osób bezrobotnych w Gminie zamieszkuje projektowany obszar rewitalizacji.

Analiza wskaźnikowa pokazuje, iż obszar cechuje się występowaniem niekorzystnych zjawisk społecznych w skali ponadprzeciętnej w stosunku do średnich wartości wskaźników charakteryzujących dany problem społeczny, gospodarczy oraz przestrzenny. Uzasadnia to zakwalifikowanie obszaru do rewitalizacji, jako wymagającego podjęcia interwencji w celu ograniczenia niekorzystnej sytuacji.

Wskaźniki w powyższych tabelach wskazują, iż negatywne zjawiska bezrobocia, pomocy społecznej, osób w wieku poprodukcyjnym występują w obszarze wskazanym do rewitalizacji w większym zakresie niż na terenie całego obszaru zdegradowanego.

Powierzchnia Gminy Chełmża wynosi 178,72 km², a liczba mieszkańców to 9 978 osób. Z powyższych danych wskaźnikowych wynika, iż obszar wskazany do rewitalizacji obejmuje **19,91 %** obszaru Gminy, zaś mieszkańcy obszaru rewitalizacji stanowią **25,80%** ogółu mieszkańców Gminy.

Poniżej dokonano zestawienia wybranych danych wskaźnikowych uzasadniających uznanie danej miejscowości za obszar rewitalizacji Gminy. W miejscowościach tych wskaźniki przyjmują niekorzystne wartości w stosunku do średniej wartości danego wskaźnika dla całej Gminy.

Tabela 12. Delimitacja obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża

Miejscowości	Liczba ludności	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	Odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym	Liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	Odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	Liczba osób bezrobotnych	Odsetek osób bezrobotnych przypadających na 100 mieszkańców w danym obszarze	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w ludności na danym obszarze	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców na danym obszarze	Udział nieutwardzonych dróg w liczbie dróg w danym obszarze
Kończewice	833	430	51,62%	203	24,37%	42	5,04%	87	10,44%	4,08	20,00%
Mirakowo	572	308	53,85%	122	21,33%	32	5,59%	74	18,71%	3,50	46,75%
Nawra	486	241	49,59%	134	27,57%	37	7,61%	56	11,52%	1,61	16,92%
Pluskowęsy	461	244	52,93%	110	23,86%	20	4,34%	42	9,11%	3,90	21,28%
Zalesie	212	102	48,11%	42	19,81%	12	6,13%	39	18,40%	1,41	4,45%
Obszar rewitalizacji (OR)	2 564	1 325	51,68%	611	23,83%	144	5,62 %	298	11,62 %	3,22	20,34%
Gmina Chełmża	9 978	5 167	51,78%	2 580	14,75 %	599	6,00%	871	8,73%	6,15	21,39%

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża

Analiza pod względem wskaźników kwalifikujących dany obszar Gminy do rewitalizacji wskazuje na występowanie zjawisk społecznych wymagających interwencji w skali ponadprzeciętnej w stosunku do średnich wartości wskaźników charakteryzujących dany problem społeczny, gospodarczy oraz przestrzenny w skali całej Gminy. Poniżej zestawiono porównawczo w stosunku do całej Gminy analizę poszczególnych wskaźników określających stan sytuacji poszczególnych miejscowości obszaru rewitalizacji.

Tabela 13. Zestawienie powierzchni oraz liczby ludności obszaru wskazanego do rewitalizacji Gminy Chełmża stan na 31.12.2015 r.

Obszar	Powierzchnia w km ²	Liczba ludności
Gmina	178,72	9 978
Obszar rewitalizacji (OR) :		
miejsowość Kończewice	8,15	833
miejsowość Mirakowo	7,12	572
miejsowość Nawra	4,31	486
miejsowość Pluskowęsy	11,3	461
miejsowość Zalesie	4,71	212
Razem OR:	35,59	2 564

Źródło danych: *Urząd Gminy Chełmża*

Tabela 14. Wskaźniki dotyczące liczby osób bezrobotnych obszaru wskazanego do rewitalizacji (stan na dzień 31.12.2015r.)

Obszar	Liczba ludności	Liczba osób bezrobotnych	Odsetek osób bezrobotnych przypadających na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym
Gmina	9 978	599	6,00
Obszar zdegradowany (OZ)	2 574	144	5,59
Obszar do rewitalizacji (OR), w tym:	2 564	144	5,62
miejsowość Kończewice	833	42	5,04
miejsowość Mirakowo	572	44	7,69
miejsowość Nawra	486	37	7,61
miejsowość Pluskowęsy	461	20	4,34
miejsowość Zalesie	212	13	1,42

Źródło danych: *Urząd Gminy Chełmża*

Tabela 15. Wskaźniki dotyczące liczby osób wieku poprodukcyjnym na obszarze do rewitalizacji (stan na dzień 31.12.2015r.).

Obszar	liczba ludności	liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 mieszkańców
Gmina	9 978	1472	14,75
Obszar zdegradowany (OZ)	2 574	611	23,74
Obszar do rewitalizacji (OR)	2 564	611	23,83

miejsowość Kończewice	833	203	24,37
miejsowość Mirakowo	572	122	21,33
miejsowość Nawra	486	134	27,57
miejsowość Pluskowęsy	461	110	23,86
miejsowość Zalesie	212	42	19,81

Źródło danych: *Urząd Gminy Chełmża*

Tabela 16. Wskaźniki dotyczące liczby osób obszaru do rewitalizacji korzystających z pomocy społecznej (stan na dzień 31.12.2015r.)

Obszar	Liczba ludności	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców
Gmina	9 978	871	8,73
Obszar zdegradowany (OZ)	2 574	298	11,58
Obszar do rewitalizacji (OR), w tym:	2 564	298	11,62
miejsowość Kończewice	833	87	10,44
miejsowość Mirakowo	572	74	18,71
miejsowość Nawra	486	56	11,52
miejsowość Pluskowęsy	461	42	9,11
miejsowość Zalesie	212	39	18,40

Źródło danych: *Urząd Gminy Chełmża*

Tabela 17. Wskaźniki dotyczące km dróg gminnych na obszarze do rewitalizacji (stan na dzień 31.12.2015r.)

Obszar	km dróg	km dróg nieutwardzonych	% dróg do remontu
Gmina	161,8	34,61	21,39
Obszar zdegradowany (OZ)	41,9	10,6	25,30
Obszar do rewitalizacji (OR), w tym:	29,5	6,0	20,34
miejsowość Kończewice	8,8	0,4	4,55
miejsowość Mirakowo	2,5	0,5	20,00
miejsowość Nawra	6,3	2,3	36,51
miejsowość Pluskowęsy	5,4	1,7	31,48
miejsowość Zalesie	6,5	1,1	16,92

Źródło danych: *Urząd Gminy Chełmża*

5.4.Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji Gminy Chełmża tworzy pięć miejscowości: Kończewice, Mirakowo, Nawra (w części wydzielonej do obszaru rewitalizacji), Pluskowęsy i Zalesie. Miejscowości obszaru rewitalizacji zamieszkuje razem 2 564 mieszkańców. Na tle wiejskiej sieci osadniczej województwa kujawsko-pomorskiego, należy je zaliczyć do jednostek zbliżonych do przeciętnej wielkości miejscowości wiejskiej

lub nieco większych od przeciętnej. Obszary te wciąż cechują się określonym zakresem charakterystycznych cech wiążących się z charakterem osadniczym, powiązaniem w przeszłości z funkcjami rolniczymi oraz zabudową gospodarczą, co powodowało monofunkcyjny charakter terenów, często zdeterminowany w wyniku struktur państwowych gospodarstw rolnych. Pod względem społecznym oznacza to problemy związane z określonym poziomem kwalifikacji mieszkańców. Struktura tych terenów odznacza się zestawem określonych problemów społecznych mieszkańców wiążących się z niższym poziomem wykształcenia oraz kwalifikacji zawodowych, a także niższym poziomem aktywności społecznej i zawodowej. Wyrazem tej sytuacji jest także większy odsetek osób bezrobotnych przypadających na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym, który na obszarze zdegradowanym wynosi 5, 59 % a na obszarze rewitalizacji 5, 62 %, a dla przykładu w miejscowościach Mirakowo i Nawra osiąga odpowiednio 7, 69% i 7,61%.

Oznacza to także występowanie na tych obszarach ryzyk związanych z zagrożeniami wykluczeniem społecznym, głównie w wyniku pozostawiania mieszkańców tych miejscowości w grupie o niskim materialnym standardzie życia, czy utrwalania zależności od korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Dla przykładu odsetek osób korzystających z pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców Gminy wynosi 8, 73%, średnio dla całego obszaru rewitalizacji 11, 62 %, a najwyższy jest w miejscowości Zalesie 18, 40%.

Obszar rewitalizacji obejmuje w oddaleniu lub słabym powiązaniu komunikacyjnym wewnętrznym, także, z uwagi na jakość dróg lokalnych wymagających modernizacji, celem zwiększenia spójności wewnętrznej obszaru. Położenie miejscowości w tej części Gminy wiąże się także z ograniczoną dostępnością w transporcie publicznym.

Struktura wieku w obszarze rewitalizacji wyrażona odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 mieszkańców jest także niekorzystna w porównaniu ze średnią w Gminie (14,75%) i sięga 23,83 % , a np. w miejscowości Nawra 27,57%, czy w miejscowości Kończewice 24,37%.

O trudniejszej w porównaniu do reszty mieszkańców Gminy sytuacji materialnej mieszkańców obszaru rewitalizacji świadczy także liczba osób korzystających z pomocy społecznej, przypadająca na 100 mieszkańców- odsetek ten w Gminie wynosi 8, 73%, a na obszarze rewitalizacji 11, 62 %.

W zakresie rozwoju gospodarczego na podstawie danych z wywiadu środowiskowego i pomocy społecznej (brak obiektywnych niezależnych danych) należy stwierdzić, że źródła utrzymania ludności obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża stanowią: praca w rolnictwie (we własnych gospodarstwach lub najemna), praca poza rolnictwem poza miejscem zamieszkania (wyjazdy do pracy), a także świadczenia emerytalne i rentowe. Dla części rodzin istotnym źródłem dochodów są różnego rodzaju zasiłki związane z trudną sytuacją materialną rodzin, a część osób jest utrzymywana (lub wspierana) przez osoby pracujące poza granicami kraju.

Przedsiębiorczość osób fizycznych jest bardzo słabo rozwinięta. Wg wykazu przedsiębiorców w Gminie, w 2016 roku w sołectwach obszaru rewitalizacji wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców na obszarze rewitalizacji niższy w stosunku do średniej liczby w Gminie (6,14 podmiotów) i wynosił odpowiednio: Kończewice 4,08; Mirakowo 3,50; Nawra 1,61; Pluskowęsy 3,90; Zalesie 1,41.

W zakresie dostępności infrastruktury technicznej miejscowości obszaru rewitalizacji są dostępne wyłącznie w komunikacji drogowej, co jest ważnym uwarunkowaniem dla motoryzacji indywidualnej, biznesu i rolnictwa, ale układ dróg nie zapewnia łatwej dostępności w najważniejszej dla mieszkańców

relacji funkcjonalnej, czyli dojazdu do ośrodków miejskich w tym o charakterze regionalnym tj. Torunia. Część dróg na terenie sołectw obszaru rewitalizacji to drogi gruntowe, w tym niektóre o bardzo złym stanie technicznym. Na obszarze rewitalizacji przebiega łącznie 29,5 km dróg, z czego 6 km to drogi nieutwardzone, co stanowi 20,34% wszystkich dróg nieutwardzonych w Gminie Chełmża.

W zakresie infrastruktury technicznej na terenie obszaru rewitalizacji nie ma zbiorczych systemów grzewczych. Systemy indywidualne w dominującej większości i są wyposażone w piece przystosowane do zasilania różnego rodzaju paliwem, co może także być przyczyną tzw. niskiej emisji, uciążliwej zwłaszcza przy niekorzystnych stanach pogody. Na obszarze rewitalizacji nie notuje się problemów z zasilaniem w energię elektryczną, brak jest gazu przewodowego.

W zakresie środowiskowym oceny stanu środowiska można, więc dokonać przede wszystkim na podstawie ogólnych przesłanek, pośrednio wskazujących na rodzaje i skalę możliwych oddziaływań na środowisko obszaru rewitalizacji. Uwzględniając charakter zagospodarowania terenu należy spodziewać się zanieczyszczeń powodowanych m.in. przez gospodarkę rolną – są to generalnie dobrze poznane zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych, związane z nawożeniem, a także zanieczyszczeń bytowych.

Istotnym źródłem zanieczyszczeń powietrza (obok emisji z urządzeń grzewczych) jest także ruch kołowy użytkowników ruchu drogowego uwagi na zły stan techniczny dróg, co jest prawdopodobnie najważniejszym czynnikiem zwiększenia emisji z ruchu kołowego na obszarze rewitalizacji.

Stan środowiska w obszarze rewitalizacji nie stanowi jednak poważanego czynnika zagrożenia dla zdrowia, tym bardziej życia mieszkańców, ani nawet nie wpływa obniżająco w znaczący sposób na jakość życia mieszkańców.

Podsumowując, najważniejsze zidentyfikowane problemy obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża to:

- niska aktywność społeczna i gospodarcza mieszkańców, skutkująca zagrożeniem trudną sytuacją materialną dla części rodzin,
- zagrożenie wykluczeniem tej części gminy z procesów rozwojowych o charakterze gospodarczym
- konieczność zagospodarowania nowych przestrzeni publicznych, służących integracji społecznej
- problemy przestrzenne i infrastruktury technicznej tj. zły stan dróg lokalnych.

Poniżej przedstawiono szczegółowy opis diagnozy obszaru rewitalizacji z podziałem na miejscowości leżące w obszarze rewitalizacji Gminy Chełmża i sfery funkcjonalne:

Kończewice

Wieś Kończewice ma powierzchnię 815 ha i położona jest w zachodniej części Gminy Chełmża na zachód od miasta Chełmża. Obszar rewitalizacji obejmuje centrum wsi i jest zlokalizowany m.in. na działkach w centralnej części miejscowości oznaczonych nr geodezyjnym 233/5, 233/6, 233/13, 233/14 o pow. ok. 2, 25 ha. Według danych Urzędu Gminy Chełmża Kończewice to wieś zamieszkała przez 833 osoby, co stanowi 8, 35% wszystkich mieszkańców Gminy (stan na dzień 31 grudnia 2015 r.).

Liczba mieszkańców Kończewic od 2000 roku utrzymuje się na tym samym poziomie tj. ok. 830 osób. Największą grupę mieszkańców stanowią mieszkańcy w wieku produkcyjnym. Kończewice należą do grupy siedmiu miejscowości Gminy zamieszkałych przez powyżej 500 osób, obok: Browiny, Głuchowa, Grzywny, Kuczwał, Mirakowa, Skąpego. Są to w większości miejscowości znajdujące się w sąsiedztwie miasta Chełmży oraz przy drodze krajowej Nr 91 relacji Gdańsk-Toruń. Dominujący udział w zabudowie

mają tereny zabudowy zagrodowej, co wiąże się z problem zapewnienia efektywności energetycznej obiektów i utrzymaniem odpowiedniego stanu technicznego budynków.

Wieś Kończewice posiada charakter rolniczy – użytki rolne stanowią 711,49 ha, co stanowi 84% powierzchni całego sołectwa, w tym ponad 360 ha należy do rolniczego zakładu doświadczalnego, działającego w ramach firmy Hodowla Roślin Strzelce Sp. z o.o. Grupa IHAR. Pod względem historycznym grunty w roku 1933 zostały wydzierżawione przez Pomorską Izbę Rolniczą z przeznaczeniem na Roślinny Zakład Doświadczalny. W roku 1957 Zakład został przejęty przez Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. W roku 1974 rozpoczęto hodowlę twórczą pszenicy jarej w kierunku wyhodowania odmian o wysokiej wartości wypiekowej oraz atestację zbóż pod kątem wartości gospodarczej. Zlokalizowano tu prace hodowlane i doświadczenia agrotechniczne z burakiem cukrowym i pastewnym we współpracy z Oddziałem IHAR w Bydgoszczy. Prace te zostały zakończone w 1999 r. W roku 2000 Zakład wszedł w skład wspomnianej Spółki z o. o. HODOWLA ROŚLIN STRZELCE, jako jej Oddział. Prowadzone są tu prace hodowlane i doświadczalne z różnymi gatunkami roślin rolniczych oraz nasiennictwo wysokich stopni odsiewu. W skład Oddziału w Kończewicach wchodzi aktualnie dwa gospodarstwa rolne: Kończewice i Nawra. Łączny areal wynosi 1032 ha. w tym 950 ha gruntów ornych.

W zakresie rozwoju gospodarczego poza indywidualną działalnością rolniczą funkcjonują w miejscowości 34 firmy reprezentujących następujące sektory: handel, usługi, budownictwo, zakłady stolarskie, sektor transportu oraz produkcji (dane Urzędu Gminy stan na dzień 31 grudnia 2015 r.) Historycznie poza zabudową mieszkaniowo-gospodarczą układ przestrzenny wsi ukształtowany został wskutek procesów powstania bazy folwarcznej w XIX w. Wieś jest typem miejscowości przydrożnej z zabudową murowaną wzdłuż drogi z Chełmży do Nawry. W Kończewicach znajduje się pochodzący z XIX w. zespół pałacowo-parkowy z bazą folwarczną. Pałac i park wpisane do rejestru zabytków, zabudowania gospodarcze do ewidencji.

Pod względem infrastruktury społecznej na terenie Kończewic funkcjonuje szkoła podstawowa. Szkoła podstawowa obejmuje dzieci z miejscowości: Kończewice, Nawra, Bogusławki, Głuchowo, Bielczyny, Windak, Parowa Fałęcka, Chełmża. Przy obiekcie szkolnym zlokalizowana jest sala sportowa i boiska. Na terenie Kończewic znajduje się także punkt przedszkolny przewidziany dla dzieci w wieku 3-4 lat. W centrum wsi działa też świetlica wiejska, stanowiąca element infrastruktury dla aktywności społecznej mieszkańców. Aktywność społeczną mieszkańców obserwować można także w związku z działaniami Klubu Sportowego Gminy Chełmża Cyklon Kończewice. Kończewice leżą na trasie pieszo-rowerowego zielonego szlaku turystycznego. Infrastruktura rekreacyjna powinna być systemowo uzupełniana o poszczególne elementy, w tym np. miejsca zabaw dla dzieci.

Wieś jest zwodociągowana a centrum wsi posiada oświetlenie uliczne i kanalizację. Infrastrukturę obszaru uzupełnia pod względem zabudowy obiekt doświadczalnego zakładu rolniczego i przyległe osiedle mieszkaniowe. Osiedle tworzą obiekty i budynki o stanie technicznym wymagającym termomodernizacji i efektywności energetycznej. Są to obiekty mające od 15 do 70 lat. Osiedle jest wyposażone w sieć ciepłowniczą i podłączone do kotłowni, a część zabudowań to gospodarstwa indywidualne. W strefie centralnej wsi Kończewice mieszka 488 osób tj.59% ogółu mieszkańców wsi. Oddziaływanie projektów rewitalizacyjnych posiadać będzie, zatem szeroki zakres społeczny.

Podstawowymi wskaźnikami w sferze społecznej dla Kończewic kwalifikującymi miejscowość do obszaru rewitalizacji są:

- liczba osób korzystających z pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców, której odsetek w Kończewicach wynosi 10, 44 % i przekracza średnią w Gminie wynoszącą 8,73%.

-wysoka liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 mieszkańców: odsetek 24, 37% przekraczający wskaźnik dla Gminy wynoszący 14,75 %

Na terenie wsi obserwuje się dużą aktywność organizacji: wspomniany już Klub Sportowy Gminy Chełmża „Cyklon” Kończewice, uczniowski klub sportowy „Huragan” KGW i Ochotnicza Straż Pożarna, co wskazuje na dogodne warunki dla rozwoju aktywności społecznej organizacji i mieszkańców.

Tabela 18. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju w Kończewicach

Sfera	Zjawiska problemowe	Potencjały rozwoju
Społeczna	- Wysoka liczba osób w wieku poprodukcyjnym - Większa niż przeciętna w Gminie liczba osób korzystających z pomocy społecznej - Rozwinięta infrastruktura społeczna i edukacyjna dla aktywności społecznej mieszkańców	- Niski odsetek osób bezrobotnych przypadających na 100 mieszkańców przekraczający średnią w Gminie - Warunki dla rozwoju aktywności społecznej mieszkańców
Pozostałe sfery (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, infrastrukturalne)	- Zagospodarowanie przestrzeni i terenów na cele aktywności społeczno-gospodarczej mieszkańców. - Niska efektywność energetyczna i poprawa stanu technicznego obiektów zamieszkania - Zagospodarowanie przestrzeni w tym rekreacyjnej	- Potencjał rozwoju infrastruktury w wyniku zagospodarowania przestrzeni - Aktywność gospodarcza mieszkańców - Poprawa estetyki i efektywności zabudowy i obiektów mieszkaniowych - Dobrze rozwinięta infrastruktura centralnej części wsi.

Źródło danych: *opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża*

Mirakowo

Wieś Mirakowo zamieszkuje 572 mieszkańców, co stanowi 5,73 % ludności całej Gminy Chełmża. Mirakowo jest miejscowością położoną 10 km od Chełmży, a także blisko Torunia. Obserwowany jest przyrost osób w wieku produkcyjnym w miejscowości ze względu na możliwości pracy w pobliskich ośrodkach, szczególnie w Toruniu. Mirakowo zamieszkuje 22 % wszystkich mieszkańców całego obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża. Analizując dane Gminy zaobserwować można w latach 2000 - 2015 wzrost liczby mieszkańców Mirakowa, a tendencja wzrostu jest stała. W Mirakowie występuje tendencja odmienna niż w całej Gminie pod względem struktury mieszkańców. Stosunkowo wysoki jest udział osób młodych. W strukturze mieszkańców przeważają też kobiety. Odsetek liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 mieszkańców Gminy jest wyższy niż średnia w Gminie (w Mirakowie: 21, 33 %, Gmina: 14,75 %).

Mirakowo położone jest w południowo-wschodniej części Gminy Chełmża nad Jeziorem Chełmżyńskim i Grodzieńskim. Walory przyrodnicze Mirakowa stwarzają możliwość rozwoju infrastruktury turystycznej. Wiąże się to z dostępnością komunikacyjną oraz atrakcyjnością lokalizacji miejscowości i jej walorami przyrodniczo – krajobrazowymi. W Mirakowie znajduje się Ośrodek Hodowli Polskiego Związku Łowieckiego. Na terenie Mirakowa znajdują się także 72 gospodarstwa rolne o łącznej powierzchni przekraczającej średnio 11 ha i jest zbliżona do średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych

w gospodarstwie rolnym w kraju w 2016 roku, która wynosi 10, 56 ha (dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2016 r.). Pod względem gospodarczym rozwija się tam także działalność pozarolnicza, głównie działalność gospodarcza związana z handlem, gastronomią, usługami, transportem oraz motoryzacją i budownictwem. W sferze gospodarczej odnotowano funkcjonowanie 20 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Mirakowie (stan na dzień 31 grudnia 2015 r.).

Korzystne zjawiska i tendencje nie eliminują jednak problemowych zjawisk społecznych na terenie miejscowości, które są charakterystycznymi zjawiskami dla całej Gminy. Problemem społecznym w miejscowości jest wysoki poziom bezrobocia. Odsetek osób bezrobotnych przypadających na 100 mieszkańców wynosi w Mirakowie 7, 69 % i jest wyższy od średniej wartości w Gminie wynoszącej 6,00 % i dla obszaru zdegradowanego, wynoszącej 6,78%. Znacznie wyższy od średniej w Gminie jest także odsetek liczby osób korzystających z pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców tj. 18, 71 %, odpowiednio dla Gminy i obszaru zdegradowanego odsetek ten wynosi: 8,73 % i 11,58 %.

W zakresie funkcjonalno-przestrzennym Mirakowo dysponuje terenami, które mogą zostać przeznaczone na aktywność społeczną i lokalną o powierzchni ok. 1, 4100 ha – działka oznaczona nr geodezyjnym 237/10.

W zakresie infrastruktury technicznej Mirakowo dysponuje siecią dróg przebiegających przez całe sołectwo m.in. droga wojewódzka 499 o przebiegu Ostaszewo (DK 91) – Sławkowo - Mirakowo (droga wojewódzka 599) - wyprowadzająca ruch z południowej części Gminy w kierunku Torunia; droga wojewódzka 599 Mirakowo - Grodno; droga powiatowa nr 2027C o przebiegu Morczyny-Kamionki Małe łączącą południową część Gminy z DK 15 i dalej Toruniem; droga wojewódzka 649. W sieci dróg powiatowych zlokalizowana jest droga 2025 C o przebiegu Mała Grzywna – Mirakowo. W zakresie infrastruktury technicznej ochrony środowiska Mirakowo jest miejscowością zwodociągowaną. System usuwania ścieków opiera się o przydomowe oczyszczalnie ścieków oraz szamba wybieralne.

Pod względem zasobów historycznych i kulturowych na terenie Mirakowa znajduje się Zespół dworsko-pałacowy z XVII wieku z charakterystycznym dla tego okresu układem przestrzennym.

Tabela 19. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju Mirakowa

Sfera	Zjawiska problemowa	Potencjały rozwoju
Spółeczna	- Wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - Odsetek osób bezrobotnych przypadających na 100 mieszkańców przekraczający średnią w Gminie	- Udział osób młodych w strukturze mieszkańców miejscowości - Aktywność gospodarcza - Wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym. - Niski odsetek liczby bezrobotnych do 25 roku życia zamieszkujących na terenie Mirakowa
Pozostałe sfery (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, infrastrukturalne)	Konieczność zagospodarowania przestrzeni na cele aktywności i integracji społecznej mieszkańców	- Wysoki stopień dostępności terenów publicznych na cele aktywności społecznej gospodarczej mieszkańców - Stopień rozwoju infrastruktury technicznej (drogi, infrastruktura turystyczna)

		• Dostępność przestrzeni w tym na cele rekreacyjne • Rozwinięta sieć dróg i dobre skomunikowanie • Jakość infrastruktury drogowej.
--	--	--

Źródło danych: *opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża*

Nawra

Nawra to miejscowość wchodząca w skład sołectwa Nawra w Gminie Chełmża. Wieś położona jest 7 km na zachód od Chełmży i około 22 km na północ od Torunia. Przez miejscowość przebiega fragment drogi wojewódzkiej nr 551 z Wąbrzeźna w kierunku Bydgoszczy oraz odcinek linii kolejowej łączący Chełmżę z Bydgoszczą. Wieś położona jest wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 551 i dróg lokalnych prowadzących do Bogusławek, Głuchowa i Trzebcza. Sieć drogowa miejscowości wyznacza powiązania z drogą powiatową nr 1604C o przebiegu Brzozowo – Nawra, zapewniająca powiązania z terenami położonymi na zachód od Gminy w pasie pomiędzy Wisłą i drogą krajową nr 91 oraz drogą nr 2014C o przebiegu Nawra – Głuchowo.

Teren, na którym leży miejscowość jest płaski – równina morenowa pozbawiona jest większego zadrzewienia. Miejscowość Nawra cechuje rozproszony układ osadniczy wsi z silniej wykształconymi ośrodkami. Obszar rewitalizacji obejmuje centrum wsi.

Pod względem funkcjonalno-przestrzennym wieś posiada układ zabudowy głównie o charakterze zabudowy zagrodowej. Pod względem struktury przestrzennej wieś posiada układ przestrzenny o zabudowie koncentrycznej, której centrum stanowi plac z kościołem p.w. św. Katarzyny z XIV w.

Zgodnie z wykazem obszarów objętych strefami konserwatorskimi w miejscowości Nawra występuje układ przestrzenny odzwierciedlający założenia układu dworsko-parkowego wraz z podwórzem folwarcznym.

W zakresie infrastruktury technicznej ochrony środowiska na terenie miejscowości występuje stacja uzdatniania wody, która zaopatruje wsie: Nawra, Bogusławki, Parowa Fałęcka, Windak, Bielczyny, Głuchowo, Kończewice, Browina, Brąchnówko. Oprócz tego woda dostarczana jest wodociągami na teren sąsiedniej Gminy Łubianki. Sieć spięta jest z wodociągiem podłączonym do ujęcia wody w Dziemionach. W zakresie kanalizacji na terenie miejscowości występują przydomowe oczyszczalnie ścieków. W planach inwestycyjnych Gminy Chełmża w roku 2017 przewidziano rozpoczęcie prac związanych z kanalizacją centrum wsi Nawra. Na terenie miejscowości występują urządzenia melioracji wodnych szczegółowych (drenowanie, rurociągi, rowy). Na terenie wsi występują trzy stawy wodne – jeden w parku i dwa na obszarze wsi. Akweny te są nieuregulowane. Pod względem gospodarczym wieś ma charakter typowo rolniczy. Na terenie sołectwa Nawra znajduje się 31 gospodarstw rolnych. Rolnicy produkują trzodę chlewną i mleko, pracuje duży zakład rolny. Według danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej działa także 8 firm (stan na dzień 31 grudnia 2015r.), w tym o charakterze usługowym, handlowym, motoryzacyjnym i transportowym.

Miejscowość wyróżnia się bardzo dobrą lokalizacją. Przebiegające przez teren miejscowości drogi, ułatwiają dobry dojazd do dużych ośrodków miejskich. W centrum wsi znajduje się zabytkowy kościół, zespół pałacowo-parkowy i karczma. Centrum wsi upiększa klomb z nasadzeniami kwiatów, które są kontynuowane przy głównych ulicach i w ogródkach przydomowych. Kościół, plebania jak i plac w centrum wsi wymagają kompleksowego opracowania remontu i uzupełnień.

Pod względem przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym w miejscowości planowane jest uzupełnianie zabudową istniejących lub wykształcenie nowych lokalnych ośrodków usługowych. Zespół pałacowo-parkowy tworzy wnętrze architektoniczne o dużych walorach estetycznych oraz urbanistycznych.

Główną infrastrukturę społeczną wsi tworzą filia Ośrodka Zdrowia i Przedszkole. Za budynkiem dawnej szkoły jest zlokalizowane miejsce rekreacji i sportu dla dzieci i młodzieży.

W sferze społecznej główne czynniki kwalifikujące miejscowość do rewitalizacji to:

- liczba osób korzystających z pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców: wynosi 56 osób na 486 mieszkańców miejscowości (11, 52%), co przekracza średnią w Gminie Chełmża wynoszącą 8,73%
- większy niż średni w Gminie udział osób bezrobotnych przypadających na 100 osób: odsetek w miejscowości 7,46 % , a w Gminie 6,00 %.

-wyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym: Nawra 27,57 %, obszar zdegradowany 14,75 %.

W sferze infrastrukturalnej istnieje konieczność działań związanych z poprawą stanu technicznego i efektywności energetycznej zabudowań oraz dróg, których odsetek w miejscowości Nawra jest wyższy niż średnio w Gminie.

Tabela 20. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju w miejscowości Nawra

Sfera	Zjawiska problemowa	Potencjały rozwoju
Społeczna	- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej - Liczba osób w wieku poprodukcyjnym. - Odsetek osób bezrobotnych wśród mieszkańców.	- Aktywność społeczna mieszkańców - Infrastruktura społecznej aktywizacji i integracji mieszkańców
Pozostałe sfery (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, infrastrukturalne)	- Duży odsetek dróg do remontu - Zagospodarowanie przestrzeni dla celów aktywizacji gospodarczej - Naturalne ukształtowanie terenu wsi sprzyjające zagospodarowaniu terenów oraz przestrzeni.	- Infrastruktura komunikacyjna i drogowa - Rozwój kompleksowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej - Uzupełnianie zabudową istniejących lub wykształcenie nowych lokalnych ośrodków usługowych

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża

Pluskowęsy

Sołectwo Pluskowęsy położone jest ok. 3, 5 km od miasta Chełmża. W skład Sołectwa wchodzi dwie wsie wskazane do rewitalizacji: Pluskowęsy oraz Zalesie. Pluskowęsy mają charakter rolniczy. Miejscowość Pluskowęsy zajmuje powierzchnię 0,005 km². Obszar rewitalizacji znajduje się w centrum miejscowości zlokalizowany jest na działkach o nr geodezyjnych 167/7, 221/1, 222/2, 223/1 i cz. dz. 167/1.

Pluskowęsy są jedną z sześciu miejscowości Gminy Chełmża, dla których przyjęto Plany Odnowy Miejscowości. Plan Odnowy Miejscowości Pluskowęsy obejmujący lata 2010-2018 przyjęty został uchwałą Nr VII/27/11 Rady Gminy Chełmża z dnia 28 lutego 2011 r.

Miejscowość zamieszkiwana jest przez 461 osób, co stanowi 4, 62 % mieszkańców całej Gminy Chełmża. Na całym obszarze zdegradowanym Gminy Chełmża zamieszkuje łącznie 2 574 osób, co oznacza, iż w miejscowości Pluskowęsy zamieszkuje 9, 48 % wszystkich mieszkańców obszaru zdegradowanego Gminy Chełmża.

Odsetek liczby osób korzystających z pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców wynosi 9,11% i przekracza w miejscowości Pluskowęsy średnią dla całej Gminy, która wynosi 8,73%. W miejscowości Pluskowęsy zidentyfikowano także gorszą niż średnia w Gminie sytuację społeczną pod

względem liczby osób w wieku poprodukcyjnym zamieszkałych na obszarze miejscowości Pluskowęsy. Odsetek liczby osób w wieku poprodukcyjnym na terenie miejscowości Pluskowęsy przypadający na 100 mieszkańców Gminy wynosi 23,86 % i przekracza wskaźnik dla obszaru zdegradowanego wynoszący 14,76 %. Problematyka społeczna jest, zatem kluczowym elementem wpływającym na występowanie tzw. stanu kryzysowego, uzasadniającego włączenie obszaru w proces rewitalizacji.

Identyfikacja problemów w sferze społecznej wskazuje także na deficyt miejsc rozrywki dla dzieci i młodzieży, infrastruktury aktywności społecznej mieszkańców, co uzasadnia inwestycje w zagospodarowanie centrum wsi i stworzenie miejsca aktywizacji dla osób w różnym wieku i różnych zainteresowaniach. Służyć będzie to również integracji i zacieśnieniu więzi społecznych mieszkańców. W zakresie infrastruktury społecznej mającej wpływ na rozwój inicjatyw lokalnych oraz aktywności organizacji i mieszkańców, kluczową rolę odgrywa infrastruktura społeczna i edukacyjna na terenie miejscowości, głównie szkoła publiczna – Gimnazjum. Przy obiektach zlokalizowana jest infrastruktura sportowa (boisko oraz sala gimnastyczna) udostępniana mieszkańcom. W centrum wsi znajduje się także świetlica zlokalizowana przy drodze wojewódzkiej 649, która jest miejscem spotkań i aktywności mieszkańców oraz grup lokalnych i organizacji społecznych np. Koła Gospodyń Wiejskich działającego od 1964 roku. Pod względem sytuacji gospodarczej obserwowany jest niedostatek aktywności gospodarczej mieszkańców wyrażający się niskim udziałem ilości podmiotów gospodarczych w miejscowości. Według danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, funkcjonuje 18 podmiotów zarejestrowanych w miejscowości (stan na dzień 31 grudnia 2015 r.), co stanowi 2, 32 % wszystkich zarejestrowanych w 2015 roku podmiotów na terenie Gminy Chełmża. Dominujący w gospodarce jest jednak udział gospodarstw rolnych. W skali sołectwa jest to 57 gospodarstw rolnych, co nadaje obszarowi charakter rolniczy.

Zabudowę miejscowości tworzą głównie budynki mieszkalne jednorodzinne oraz budynki gospodarcze, co rodzi problemy dotyczące stanu technicznego, efektywności energetycznej budynków oraz zabudowań.

Obszar miejscowości jest cenny pod względem walorów przyrodniczych. Poza Jeziolem Chełmżyńskim na terenie wsi Pluskowęsy występują dwa mniejsze jeziora. Miejscowość usytuowana jest przy drodze wojewódzkiej nr 649, biegnącej w kierunku Kowalewa Pomorskiego.

Pluskowęsy wyróżniają się także pod względem walorów kulturowych. W miejscowości zachowała się zabudowa Zespołu pałacowo-parkowego. Dwór murowany pochodzi z końca XVIII w. i był przebudowany 1867 r. Zachowane są zabudowania gospodarcze dawnego folwarku z 2 pół. XIX w. oraz czworaki przy drodze z Chełmży do Kowalewa. Park krajobrazowy pochodzi z 2 pół. XIX w. z zachowanym układem przestrzennym i okazałym drzewostanem.

Pod względem infrastruktury technicznej ochrony środowiska odnotować należy iż miejscowości i sołectwo są w całości zwodociągowane. Ponadto funkcjonuje system kanalizacji sanitarnej oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków. Miejscowość Pluskowęsy położona jest w obrębie toruńskiej aglomeracji ściekowej, obejmującej częściowo wsie: Grzywna, Kończewice, Pluskowęsy, Nowa Chełmża, Browina i Głuchowo.

Tabela 21. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju Pluskowęs

Sfera	Zjawiska problemowa	Potencjały rozwoju
Społeczna		Stabilizacja procesu spadku udziału młodych osób w strukturze wiekowej miejscowości

	• Udział osób w wieku poprodukcyjnym • Wzrost udziału osób korzystających z pomocy społecznej	• Prężnie działające organizacje w tym Koło Gospodyń Wiejskich • Rozwinięta infrastruktura społeczna • Rozbudowa infrastruktury sportowej boiska w Pluskowęsach • Przestrzeń zagospodarowania wolnego czasu mieszkańców oraz osób przybywających do położonego nieopodal ośrodka nad Jeziorem Chełmżyńskim w Zalesiu.
Pozostałe sfery (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, infrastrukturalne)	• Jakość terenów publicznych • Stan infrastruktury technicznej budynków mieszkalnych • Niezagospodarowane przestrzenie w tym na cele rekreacyjne • Niewystarczająca ilość i jakość obiektów małej architektury	• Infrastruktura drogowa • Infrastruktura społeczna i edukacyjna • Infrastruktura dla aktywności mieszkańców i organizacji w tym pozarządowych • Rozbudowa systemu kanalizacji, w tym w Pluskowęsach • Budowa małej infrastruktury we wsi Pluskowęsy

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża

Zalesie

Zalesie jest miejscowością położoną w Sołectwie Pluskowęsy i jest obszarem do rewitalizacji. Miejscowość zlokalizowana jest nad Jeziorem Chełmżyńskim. W okresie letnim czynny jest ośrodek wypoczynkowy.

Pod względem społecznym na terenie miejscowości obserwowany jest od 2010 roku spadek udziału dzieci i młodzieży, co jest zjawiskiem niekorzystnym demograficznie. W miejscowości mieszka 212 osób co stanowi nieco powyżej 2 % wszystkich mieszkańców Gminy Chełmża. Wpływa to na mały odsetek liczby osób bezrobotnych przypadających na 100 mieszkańców, wynoszący w Zalesiu 1,42 % (13 bezrobotnych przypadających na 212 mieszkańców miejscowości) Średnia w Gminie to 6,00 %, a na obszarze zdegradowanym 5,59 %.

Zjawiskiem niekorzystnym klasyfikującym Zalesie do obszaru rewitalizacji jest znacznie wyższa od średniej w Gminie liczba osób korzystających z pomocy społecznej. W Zalesiu na 212 mieszkańców 39 osób korzysta ze świadczeń pomocy społecznej, co daje odsetek liczby osób korzystających z pomocy społecznej przypadających na 100 mieszkańców na poziomie 18, 40 % (odpowiednio dla Gminy i obszaru zdegradowanego to: 8,73 % i 11,58 %). Wyższy w Zalesiu od poziomu w Gminie jest także odsetek osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 mieszkańców (odpowiednio: 19, 81 % i 14,75 %).

Pod względem gospodarczym w Zalesiu odnotowano funkcjonowanie trzech podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w tej miejscowości (stan na dzień 31 grudnia 2015 r.)

Pod względem funkcjonalno-przestrzennym miejscowość posiada tereny do zagospodarowania, głównie na cele infrastruktury turystycznej oraz środowiskowej (drogi, kanalizacja, wodociąg), a także zagospodarowanie terenów zieleni w centrum nowego osiedla w Zalesiu.

Tabela 22. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju w Zalesiu

Sfera	Zjawiska problemowa	Potencjały rozwoju
Społeczna	Wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej	Niski odsetek osób bezrobotnych przypadających na 100 mieszkańców przekraczający średnią w gminie
Pozostałe sfery (w tym gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, infrastrukturalne)	- Konieczność zagospodarowania przestrzeni i terenów na cele aktywności społeczno - gospodarczej mieszkańców. - Inwestycje na nowym osiedlu w Zalesiu - drogi dojazdowe, kanalizacja, wodociąg, zagospodarowanie terenów zielonych w centrum nowego osiedla, - Zagospodarowanie nowych terenów w Zalesiu.	Rozwój infrastruktury turystycznej w Zalesiu (oczka wodne, zielona szkoła, ścieżka pieszo -rowerowa, ścieżki dydaktyczne, pomosty).

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża

Obszary zostały wyznaczone wskaźnikowo na zasadzie badania odchyień wybranych wskaźników w zakresie: zjawiska bezrobocia, pomocy społecznej, a także dodatkowo został wyliczony wskaźnik dotyczący osób w wieku poprodukcyjnym z uwagi na fakt, iż ta grupa mieszkańców stanowi na obszarze zdegradowanym znaczący udział (59, 47% wszystkich osób w wieku poprodukcyjnym Gminy Chełmża zamieszkuje obszar zdegradowany. Ponadto 41% wszystkich osób bezrobotnych w Gminie zamieszkuje projektowany obszar rewitalizacji.

Obszary wyznaczone do rewitalizacji zostały określone na podstawie wskaźników przedstawionych w *Diagnozie*. Główne problemy, jakie występują w stopniu przekraczającym poziom średniej w Gminie na obszarze rewitalizacji, to:

- problemy w sferze społecznej:**
 - niska aktywność społeczności,
 - bezrobocie,
 - alkoholizm,
- problemy w sferze funkcjonalno –przestrzennej i technicznej:**
 - zły stan dróg,
 - niedostateczne skomunikowanie miejscowości Gminy,
 - brak ścieżek rowerowych,
 - brak dostatecznej ilości miejsc parkingowych,
 - zagospodarowanie przestrzeni publiczne,

- **problemy w sferze gospodarczej:**
 - brak miejsc pracy,
 - brak wykwalifikowanej siły roboczej,
 - brak rzetelnego wsparcia dla przedsiębiorców,
- **problemy w sferze środowiskowej:**
 - niska świadomość ekologiczna mieszkańców,
 - nadmierne zanieczyszczenie powietrza,
 - problem ekologiczny w postaci nadal występującego wylewania nieczystości do wód i dzikich wysypisk.

Podsumowując: główne problemy społeczno-gospodarcze Gminy to nadal **bezrobocie, brak miejsc pracy** oraz problemy społeczne wpływające na **niską aktywność społeczeństwa**, a także **problemy ekologiczne**, natomiast w sferze gospodarczej i przestrzennej: problemy związane z **niedostateczną ilością połączeń komunikacyjnych**.

Pod względem wskaźników ilości mieszkańców i powierzchni obszaru z danych wskaźnikowych wynika, iż obszar wskazany do rewitalizacji obejmuje **19,91 %** całego obszaru Gminy, zaś mieszkańcy obszaru rewitalizacji stanowią **25,80 %** ogółu mieszkańców Gminy Chełmża. Ogólna powierzchnia Gminy Chełmża wynosi 178, 72 km², a liczba mieszkańców to 9 978 osób.

5.5. Główne wnioski z Diagnozy społeczno-gospodarczej Gminy Chełmża

Biorąc pod uwagę wyniki Diagnozy Gminy Chełmża przeprowadzonej na potrzeby Programu Rewitalizacji za najważniejsze uwarunkowania dla jej rozwoju, należy uznać następujące czynniki:

1. Gmina ma stabilną sytuację pod względem demograficznym- liczba ludności nie uległa znacznym wahaniom na przestrzeni ostatnich lat. Należy założyć, że liczba mieszkańców Gminy w najbliższych latach nie ulegnie większym wahaniom. Niekorzystnym zjawiskiem demograficznym jest rosnący odsetek osób w wieku poprodukcyjnym i coraz mniejszy udział w społeczeństwie osób młodych.
2. Istotnym problemem dla Gminy jest bezrobocie wśród osób młodych do 25 roku życia, które stanowią 37, 40 % wszystkich bezrobotnych. Dane PUP pokazują, że kobiety stanowią większy udział wśród osób bezrobotnych w Gminie Chełmża (56, 60 % ogółu bezrobotnych).
3. Największymi wyzwaniami w sferze społecznej dla Gminy jest walka z ubóstwem, bezrobociem, problemami mieszkańców wynikającymi z długotrwałej lub ciężkiej choroby i potrzeb związanych z ochroną społeczną i materialną rodziny.
4. Korzystny jest kształt sieci osadniczej Gminy wpływający na możliwość realizacji zadań własnych Gminy mających na względzie ogólną poprawę jakości życia mieszkańców.
5. Odnotować należy występujące powiązanie lokalnego rynku pracy w Gminie od wyjazdów do pracy do Torunia oraz pobliskich Łysomic (zlokalizowane podmioty w części Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej). Sytuacja na lokalnym rynku pracy nie wynika z potencjału endogenicznego, a w dużej części jest zależna od sytuacji gospodarczej otoczenia, głównie Torunia, a w jeszcze większym stopniu od organizacji komunikacji z ośrodkami rozwoju gospodarczego w regionie.
6. Nadal niezadowolający jest stopień aktywności gospodarczej mieszkańców na terenie Gminy. Jednym z czynników społecznych, wpływającym na ograniczenie skali aktywności gospodarczej, jest wciąż relatywnie niski poziom wykształcenia.

7. Niekorzystnym zjawiskiem jest sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych, przejawiająca się nadal dużym udziałem ludności zależnej od świadczeń pomocy społecznej.

8. Gmina konsekwentnie rozwija infrastrukturę techniczną i jej stan nie stanowi zagrożenia dla sprawnego jej funkcjonowania. Jednak w sferze sieci drogowych obserwuje się potrzeby remontowe na części dróg gminnych.

9. W sferze ochrony środowiska i ładu przestrzennego nie notuje się większych problemów poza częściowo zdegradowanymi terenami gminnymi oraz problemami środowiskowymi, jak stan techniczny obiektów i budynków wymagający zwiększenia ich efektywności energetycznej, utrzymujący się niekorzystny poziom emisji CO₂, konieczność zagospodarowania terenów zieleni w Gminie.

VI. Wizja i planowany efekt rewitalizacji

Określenie wizji rewitalizacji pozwoli na ukierunkowanie tego procesu dla uzyskania spójności zagospodarowania obszaru pod względem społeczno-gospodarczym i przestrzenno - funkcjonalnym przy uwzględnieniu warunków ekonomicznych i ekologicznych (środowiskowych) w procesie rozwoju Gminy Chełmża.

Wizja wyprowadzenia obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża ze stanu kryzysowego obejmuje okres do 2023 r. i odnosi się do wszystkich sfer, w których zdiagnozowano problemy.

Ważne przy określaniu wizji było poznanie oczekiwań społeczeństwa wobec zamierzonej rewitalizacji danego obszaru – dotyczy to zarówno mieszkańców i użytkowników obszaru rewitalizacji, jak i wszystkich, na których będą mieć wpływ podjęte działania rewitalizacyjne. Przeprowadzone konsultacje społeczne i analizy oraz badanie ankietowe pokazały, że najbardziej oczekiwanymi efektami procesu rewitalizacji według mieszkańców Gminy Chełmża są:

- wsparcie w zakresie aktywizacji społecznej oraz integracji mieszkańców,
- zagospodarowanie przestrzeni publicznych na cele społeczne, rekreacyjne oraz integracyjne, a także stworzenie atrakcyjnych miejsc spędzania czasu wolnego.
- poprawa stanu infrastruktury technicznej: dróg lokalnych, chodników, ścieżek rowerowych,
- tworzenie nowych miejsc pracy i rozwijanie przedsiębiorczości.

W oparciu o wyniki analiz i powyższe wskazania, sformułowano następującą wizję obszaru po rewitalizacji:

WIZJA STANU GMINY PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI

Gmina Chełmża miejscem dobrej jakości życia mieszkańców, z rozwiniętą, przyjazną i zróżnicowaną przestrzenią publiczną oraz wysokiej jakości usługami, gdzie eliminowane są problemy społeczne, wzmacniana integracja i aktywność mieszkańców.

Przedstawiona powyżej wizja rewitalizacji określa pożądany stan rozwoju Gminy i obszarów rewitalizacji. Wizja ta jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe tj. posiadanie nowoczesnej infrastruktury, atrakcyjnych warunków dla rozwoju gospodarczego i aktywności zawodowej oraz społecznej mieszkańców na odpowiednio zagospodarowanych przestrzeniach publicznych, przy zapewnieniu dobrych warunków zamieszkania, edukacji, opieki dla mieszkańców. Wykorzystanie obszarów poddanych rewitalizacji poprawi spójność ich powiązań z otoczeniem całej Gminy. W wyniku realizacji powyższej wizji poprawie ulegnie jakość życia mieszkańców nie tylko obszarów zdegradowanych, objętych

rewitalizacją, ale również w wyniku efektu synergicznego, nastąpi wzrost stopy życiowej wszystkich mieszkańców Gminy. W ten sposób rewitalizacja stanie się Paszczyną dla rozwoju całej Gminy. Odnowa zdegradowanej przestrzeni przyczyni się do poprawy estetyki całego obszaru Gminy Chełmża. Dla zrealizowania tak nakreślonej wizji rewitalizacji kluczowy jest udział mieszkańców, których aktywność zostanie pobudzona w wyniku realizacji projektów rewitalizacyjnych zakładających umocnienie wspólnotowych relacji przy wykorzystaniu powstałej infrastruktury.

6.1. Koncepcja rewitalizacji na terenie Gminy Chełmża

Koncepcja rewitalizacji w Gminie Chełmża kierowana jest do pięciu opisanych powyżej miejscowości i wywodzi się od zidentyfikowanych tam kluczowych problemów społecznych, które pośrednio przekładają się na warunki rozwoju gospodarczego. Sytuacja kryzysowa, która została szczegółowo opisana w rozdziale pt. „Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji” wiąże się głównie z następującymi czynnikami: niższą aktywnością mieszkańców (zarówno w sferze aktywności społecznej, jak i zawodowej, w tym skłonności do zakładania działalności gospodarczej, czego wyrazem jest wyraźnie niższa liczba podmiotów działalności gospodarczej w stosunku do średniej w Gminie), a także z większym niedostosowaniem do potrzeb rynku pracy, trudnościami w dostępie do lokalnego rynku pracy.

Rewitalizację zamierza się przeprowadzić zgodnie z celem głównym rewitalizacji oraz celami określonymi w kolejnych rozdziałach Programu, a także zgodnie z określonym w rozdziale 6.4.2 „*Zasad programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych*” rozwiązaniami w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014 - 2020”, to znaczy: „zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej”, przy jednoczesnym ukierunkowaniu działań na kształtowanie postaw wpływających na poprawę szans na rynku pracy. Zakładanym efektem rewitalizacji będzie aktywizacja społeczności poprzez czynniki edukacyjne, organizacje warsztatów projektów aktywizacji społecznej na terenie Gminy. Oznacza to w sferze wskaźnikowej oddziaływanie rewitalizacji na ograniczenie liczby bezrobotnych, wzrost liczby osób, które podjęły pracę, oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych i społecznych.

Szczegółowa koncepcja rewitalizacji Gminy Chełmża polegać będzie na realizacji programu rozwoju społecznego, mającego na celu trwałą zmianę postaw społecznych w zakresie aktywności społecznej, aktywności zawodowej, integracji społecznej, a także samorozwoju dorosłych poprzez m.in. ofertę nowych umiejętności zawodowych, czy działania integrujące społeczność. Zakłada się, że działania powinny być prowadzone dwukierunkowo:

- 1) wobec osób w wieku poprodukcyjnym,
- 2) wobec osób w wieku produkcyjnym zagrożonych wykluczeniem społecznym lub gospodarczym.

Uzupełnieniem działań integracyjnych będą elementy projektów uwzględniające działania na rzecz dzieci i młodzieży, aby proces rewitalizacji był możliwie najbardziej efektywny i kompleksowy w obejmowaniu różnych grup społecznych i wzmacniał strukturalnie procesy integracji w sposób trwały dla rozwoju Gminy.

W ramach rewitalizacji Gminy Chełmża założono realizację projektów społecznych w oparciu zagospodarowanie infrastruktury Gminy.

Wobec osób dorosłych (w wieku produkcyjnym) – główną ideą interwencji będzie zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców, a więc pośrednio – zmniejszenie zależności od systemu pomocy społecznej. Ważne znaczenie, w tym procesie, posiadać będą działania integrujące społeczność lokalną

i poprawiające ogólny, szeroko rozumiany poziom rozwoju społecznego – wpływające na kształtowanie zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne oraz wykształcenie postaw aktywizacyjnych.

W zakresie działań na rzecz osób w wieku produkcyjnym przewidziano aktywizację zawodową i społeczną mającą na celu ograniczenie zjawisk wykluczenia społecznego. Projekty rewitalizacyjne mają wpływać na kształtowanie nowych umiejętności zawodowych tej grupy osób. W ramach działań rewitalizacyjnych przewidziano m.in. wsparcie zawodowe, organizacje warsztatów, treningi kompetencji zawodowych, kursy zawodowe. Kolejnym segmentem działań jest wsparcie psychologiczne i motywacyjne dla osób celem integracji społecznej i ograniczenia zjawisk wykluczeń, związanych z długotrwałym bezrobociem, korzystaniem z pomocy społecznej, czy ukierunkowanych na profilaktykę zdrowotną.

W zakresie działań na rzecz osób starszych i grup mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, rewitalizacja obejmuje stworzenie oferty integracyjnej dla osób starszych i niepełnosprawnych celem ich włączenia w aktywności społeczne i zawodowe.

Wzmacniając integrację i aktywizację tych dwóch zasadniczych grup odbiorców Programu rewitalizacja przyniesie zakładane efekty w obszarze ograniczenia zjawisk wykluczeń społecznych, zwiększenia integracji i użyteczności określonych grup mieszkańców w budowie potencjału lokalnego dla rozwoju Gminy. Dlatego zaplanowano także działania z zakresu edukacji i kształcenia w ramach rewitalizacji oraz działania wspierające rozwiązania w zakresie organizowania społeczności lokalnej i animacji społecznej prowadzone przez animatora aktywności lokalnej z wykorzystaniem przestrzeni zrewitalizowanej. Projekty społeczne wymagać będą podejmowania inwestycji infrastrukturalnych, związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznych. Infrastruktura ta będzie wykorzystywana do prowadzenia zajęć praktycznych dla dzieci z terenu Gminy Chełmża w ramach aktywizacji społecznej oraz edukacji. Przykładem takiego kompleksowego rozwiązania jest projekt rewitalizacji centrów wsi m.in. Kończewice, czy Mirakowo. Projekty mają na celu m.in. zapewnienie niezbędnej infrastruktury do prowadzenia części praktycznej warsztatów ogrodnictwa i pielęgnacji zieleni, wybudowanie infrastruktury aktywności (miasteczko ruchu drogowego) oraz zapewnienie infrastruktury technicznej otoczenia dla realizacji celów społecznych w postaci wyremontowanych chodników, parkingów, centrów wsi, a także zagospodarowania zieleni. Uporządkowanie przestrzeni publicznej poprzez wykonanie odpowiedniej infrastruktury niezbędnej dla realizacji działań społecznych oznacza nadanie rewitalizacji wymiaru kompleksowego procesu rozwojowego Gminy, a także stwarza możliwości poza interwencją skierowaną do dwóch zasadniczych grup mieszkańców, a także obejmowanie w ramach rewitalizacji kolejnych grup mieszkańców wskazanych, jako kluczowe w diagnozie m.in. osób młodych, gdzie główną ideą interwencji jest wykształcenie prawidłowych postaw w zakresie doceniania roli i znaczenia kształcenia, aktywności społecznej, samorozwoju, edukacji w procesie integracji społecznej na rzecz rozwoju Gminy. Dodatkowo zagospodarowana przestrzeń dla dzieci i młodzieży (miasteczko ruchu drogowego, tereny rekreacji i aktywności zdrowotnej w centrach wsi), sprzyjać będą integracji międzypokoleniowej. W miejscach rekreacji zamierza się także organizować zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży, rekreacyjne z udziałem rodzin. Celem będzie nie tylko wzrost aktywności ruchowej, ale także integracja, wyrobienie zdolności działań wspólnych i kształtowanie prawidłowych postaw obywatelskich i aktywizujących. Powstała infrastruktura będzie stanowiła ogólnie dostępną rekreacyjną przestrzeń publiczną, której obecnie brakuje na obszarach rewitalizacji, czego przykładem będzie projekt dla wsi Mirakowo. Z kolei np. w ramach projektu *„Miasteczko rekreacji i ruchu drogowego w Kończewicach”* infrastruktura w wyniku rewitalizacji będzie wykorzystywana do prowadzenia zajęć praktycznych dla dzieci z terenu Gminy Chełmża w ramach edukacji i przygotowania do egzaminu na kartę rowerową. Infrastruktura ta będzie również stanowiła ogólnie dostępną rekreacyjną przestrzeń publiczną.

Powyższe pozwoli uzyskać efekt wpływu rewitalizacji na całe rodziny. Dodatkowo na terenie rewitalizacji w ramach projektu aktywizacji społecznej osób starszych: *„Złote czwartki”* na terenie miejscowości

rewitalizowanych, zaplanowano stworzenie oferty adresowanej do osób starszych i niepełnosprawnych. Zaangażowanie starszych mieszkańców- rencistów i emerytów w życie lokalne Gminy Chełmża poprzez organizację spotkań o charakterze kulturalnym i edukacyjnym, będzie miało charakter cykliczny. Planuje się organizację zajęć integracyjnych dla seniorów, przeciwdziałających wykluczeniu tej grupy i mających na celu aktywizację społeczną. W szczególności zakłada się działania z zakresu kultury m.in.:

- zajęcia kulturalne połączone z wyjazdami na imprezy kulturalne; koła śpiewu, tańca, rękodzieła,
- zajęcia kulinarne,
- zajęcia integracji międzypokoleniowej – związane z przekazywaniem dzieciom i młodzieży wiedzy o dziedzictwie kulturowym Gminy Chełmża.

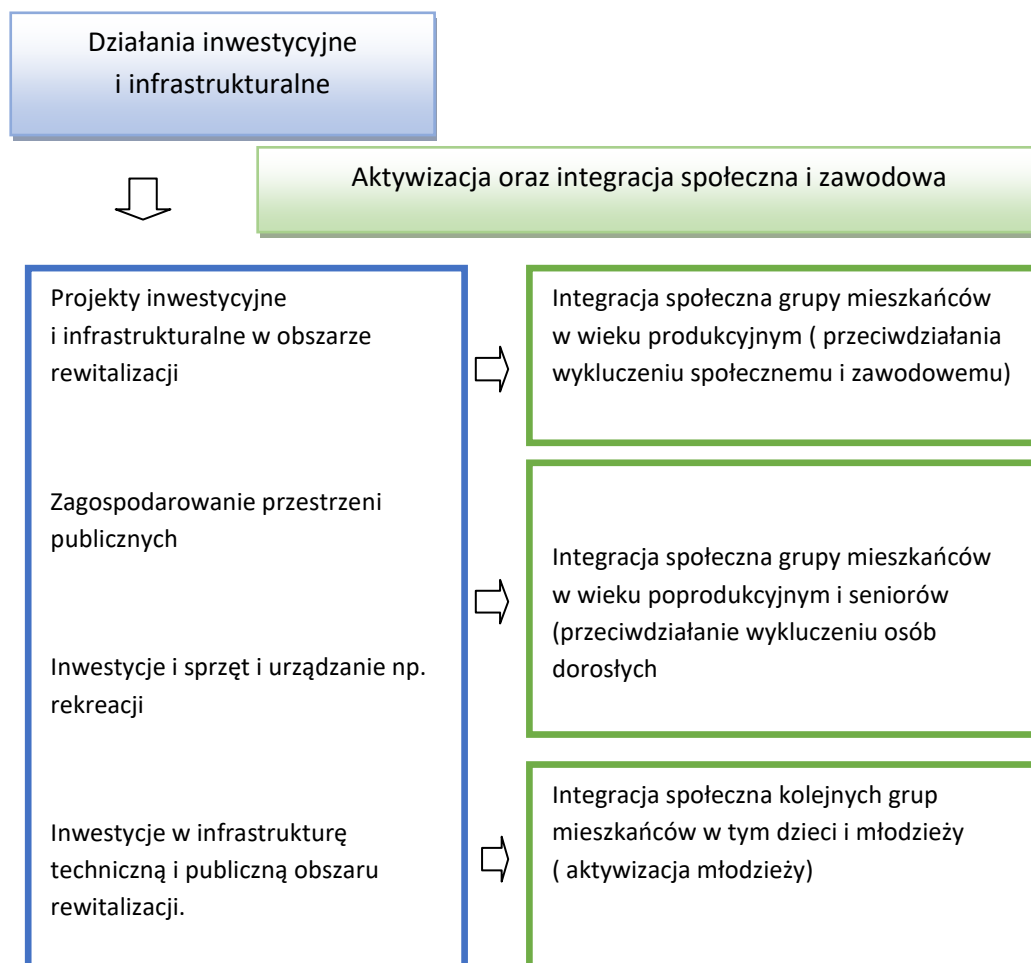
Projekt realizowany będzie przez CIK, a partnerami projektu będą GOPS, Biblioteki Gminne, Gmina Chełmża, Rady Sołeckie, Szkoły gminne, KGW, OSP.

Warunkiem powodzenia planowanych powyżej działań społecznych w procesie rewitalizacji Gminy Chełmża, jest realizacja inwestycyjnych działań infrastrukturalnych. Z punktu widzenia finansowania interwencji, w każdej miejscowości obszaru rewitalizacji, przyjęto założenia zrealizowania projektów zintegrowanych (łączyjących działania w ramach EFS i działania w ramach EFRR). W szczególności w poszczególnych miejscowościach wskazuje się na niezbędne działania inwestycyjne typu: wykonanie nawierzchni chodników i alejek, montaż obiektów małej architektury m.in. altany ogrodowe, ławki, śmietniki, stojaki na rowery, elementy siłowni zewnętrznej. Ponadto remont i przebudowa miejsc rekreacji i placów zabaw, zagospodarowanie zieleni, a także budowa chodników, czy miejsc parkingowych.

Zgodnie z przyjętą koncepcją rewitalizacji Gminy Chełmża projekty rewitalizacji posiadają wyodrębnioną część interwencji infrastrukturalnej tj. działania w sferze funkcjonalno-przestrzennej obszaru oraz społecznej. W pierwszej kolejności niezbędna jest realizacja działań inwestycyjnych i infrastrukturalnych – warunkujących możliwość przeprowadzenia działań społecznych. Równolegle możliwa jest realizacja działań w zakresie aktywizacji społecznej, która wykorzysta już istniejącą infrastrukturę np. świetlice wiejskie, obiekty sportowe, budynki edukacji, czy OSP. Działania z zakresu aktywizacji zawodowej zamierza się zrealizować w pierwszej fazie programu społecznego, przy czym poszczególne rodzaje szkoleń mogą się odbywać równolegle lub następować po sobie – w zależności od bieżących możliwości organizacyjnych. Działania związane z aktywizacją i włączeniem społecznym wskazanych grup odbiorców Programu, zamierza się prowadzić przez cały okres możliwego uzyskania dofinansowania w ramach programu rewitalizacji – z opcją ich przedłużenia na kolejne lata, w zależności od możliwości uzyskania dofinansowania lub ze środków budżetu Gminy Chełmża.

Poniżej zaprezentowano w formie schematycznej planowany cykl działań rewitalizacyjnych w Gminie Chełmża.

Rys 10. Interwencja w ramach procesu rewitalizacji w Gminie Chełmża

Źródło danych: *opracowanie własne*

6.2. Zakładane efekty rewitalizacji na terenie Gminy Chełmża

Przyjmuje się, iż planowane w wyniku procesu rewitalizacji Gminy Chełmża działania doprowadzą przede wszystkim do zmian postaw mentalności mieszkańców rewitalizowanych miejscowości, w kierunku wykształcenia postaw aktywności w sferze społecznej i zawodowej, co wzmocni procesy prorozwojowe w Gminie, głównie poprzez oddziaływanie na określone grupy odbiorców działań w ramach Programu tj. osoby w wieku produkcyjnym, poprodukcyjnym oraz dzieci i młodzież. W grupie osób w wieku produkcyjnym (osoby dorosłe) końcowym efektem będzie zakładana większa aktywność w zakresie rozwoju społecznego, jak i rozwoju gospodarczego, która doprowadzi do poprawy sytuacji materialnej zauważalnej części mieszkańców (aktywność na polu zawodowym, podniesienie kwalifikacji i umiejętności, zdobycia nowych umiejętności, aktywność na polu prowadzenia własnych działań gospodarczych). Wynikiem oczekiwanym jest tu także podjęcie pracy przez osoby niepracujące lub podjęcie dodatkowej pracy lub zmianę pracy na atrakcyjniejszą przez kolejne osoby. Zakłada się także, że skutek interwencji dojdzie do wzmocnienia postaw przedsiębiorczości w Gminie.

Ważnym aspektem tak rozumianej rewitalizacji będzie udział mieszkańców, organizacji, podmiotów i grup lokalnych. Dlatego Program już na etapie opracowania integrował poprzez konsultacje i spotkania grupy mieszkańców i odbiorców, ukazując także możliwości uczestnictwa poszczególnych sołectw w procesie rewitalizacji, a potem na etapie wspólnego konstruowania projektów w ramach interwencji. Ważnym elementem procesu rewitalizacji jest utrzymanie mobilizacji społecznej – idea rewitalizacji już na tym etapie przyczynia się do wzrostu integracji społecznej. Zakłada się, że proces ten będzie wzmacniany na etapie wdrażania Programu. W przypadku projektów rewitalizacji zaangażowanie społeczności jest czynnikiem warunkującym powodzenie całego procesu. Jak się wydaje, może być bardzo ważne zwłaszcza w staraniach sołectw o zagospodarowanie przestrzeni publicznej, czy realizację dróg oraz chodników, albo urządzenie miejsc rekreacji.

Zakłada się także, że poprawiająca się sytuacja rodzin, które w wyniku działań rewitalizacyjnych uzyskają szansę zmiany dotychczasowej sytuacji życiowej, stanowić będzie dostateczną zachętę i dobry przykład dla pozostałych grup odbiorców działań rewitalizacyjnych Gminy Chełmża.

W sferze wskaźnikowej, program dla ludności dorosłej będzie oddziaływać na: liczbę bezrobotnych, liczbę osób, które podjęły pracę, liczbę rodzin, które zyskują świadczenia z pomocy społecznej ze względu na sytuację materialną oraz na powierzchnię zagospodarowanych terenów w wyniku rewitalizacji.

Poza integracją i aktywizacją społeczną Program oznaczać będzie także efekty dla dzieci i młodzieży w wyniku projektów infrastruktury adresowanej do tej grupy oraz poprzez oddziaływanie na postawy obywatelskie i prospołeczne np. poprzez stymulowanie i rozwijanie zainteresowań, zajęcia rekreacyjne i edukacyjne, stymulowanie impulsów rozwojowych. W przypadku młodych ludzi, zakłada się, że działania te posiadać będą trwałe, pozytywny wpływ na ich dalsze wybory edukacyjne i zawodowe, a także aktywność w kształtowaniu własnej ścieżki życiowej, opartej na wzorcach aktywności, a nie dziedziczenia nawyków długotrwałego bezrobocia czy uzależnienia od świadczeń społecznych lub nałogów czy „wyuczonej” bezradności życiowej.

Działania wobec dzieci i młodzieży trudno szacować w wymiarze wskaźnikowym. Bieżące działania będą monitorowane za pomocą wyników egzaminacyjnych czy aktywności sportowej i będą miały charakter długofalowej interwencji na kolejnych etapach kształcenia, a w efekcie na uzyskaniu dobrych kwalifikacji zawodowych.

Zmiany społeczne doprowadzą w efekcie także do pośrednich zmian w innych sferach rozwoju Gminy. Aktywność zawodowa i gospodarcza, rozwój społeczny mieszkańców, podniesienie poziomu edukacji i zasobów materialnych rodzin wpłynie na rozwój całej lokalnej gospodarki, w szczególności sektora handlu i usług (większa lokalna siła nabywcza), na poprawę standardu zamieszkania (inwestycje w lokale mieszkalne, poprawa stanu zabudowy), na zwiększenie mobilności (a więc łatwiejszą możliwość korzystania z oferty dalej położonych ośrodków, np. w zakresie edukacji), na efekty proekologiczne (np. przez remonty dróg, zagospodarowanie zieleni, poprawa stanu obiektów publicznych i inne). Można spodziewać się także, że w wyniku poprawy jakości życia mieszkańców mniejsza będzie presja migracyjna, która dotyczy ludzi młodych, a więc bezpośrednio wpływa na przyspieszenie procesu starzenia się społeczności lokalnej Gminy.

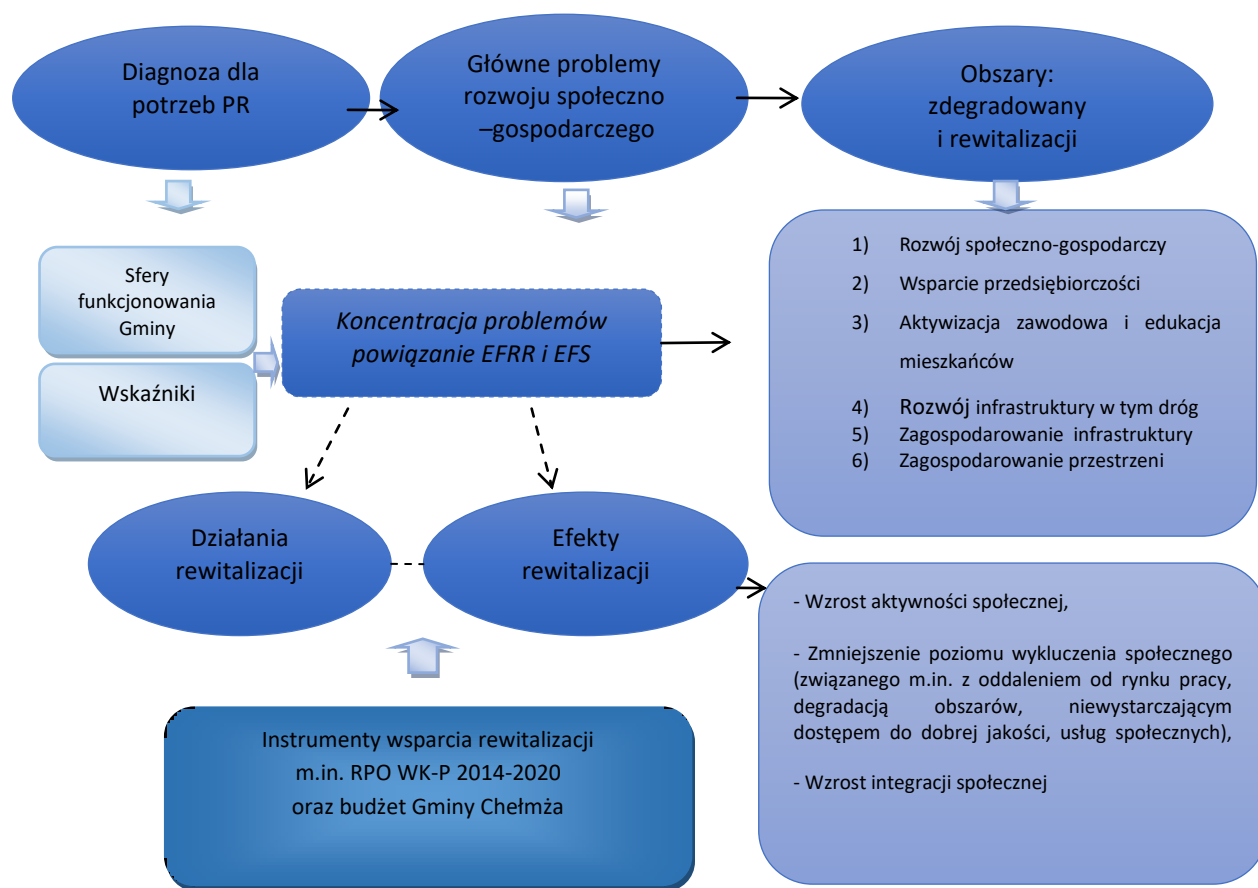
Podsumowując, zakładane efekty rewitalizacji Gminy Chełmża w wymiarze ogólnym, wiązać będą się m.in. z:

- poprawą aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców,
- ukształtowaniem lepszej przestrzeni życiowej w Gminie,
- większą spójnością terytorialną Gminy,

- zwiększeniem zaangażowania mieszkańców w sprawy rozwoju własnych miejscowości,
- poprawą potencjału ludzkiego i zdolności do wspólnej realizacji działań,
- zwiększoną estetyką zagospodarowania przestrzeni publicznych Gminy,
- lepszą dostępnością i większą funkcjonalnością bazy dla integracji społecznej (przestrzeni wspólnych i/lub instytucji kultury, rekreacji oraz turystyki),
- poprawą ogólnej jakości życia (w aspektach materialnych i pozamaterialnych na terenie Gminy Chełmża).

W celu uzyskania zakładanych efektów rewitalizacji przyjęto odpowiedni model wdrażania Programu oparty na adresowaniu działań do określonej sfery funkcjonowania Gminy i koncentrujący planowane nakłady poprzez powiązanie funduszy: EFS i EFRR. Zakładany model rewitalizacji Gminy Chełmża przedstawiono w ujęciu schematycznym poniżej:

Rys.11. Zakładane efekty rewitalizacji Gminy Chełmża

Źródło danych: *opracowanie własne*

Koncentracja problemowa powoduje, iż na obszarze rewitalizacji działania ukierunkowane zostaną na rozwiązanie określonego problemu przy zastosowaniu odpowiednich instrumentów interwencji. W ten sposób uzyskany zostanie efekt rewitalizacji w postaci ograniczenia problemów społecznych i zwiększenia aktywności społecznej w powiązaniu z rozwojem infrastruktury i uporządkowaniem przestrzeni publicznej.

VII. Cele rewitalizacji i kierunki działań

7.1. Cele rewitalizacji w Gminie Chełmża.

Na podstawie analizy zjawisk problemowych oraz analizy wskaźnikowej w ramach przeprowadzonej diagnozy społeczno - gospodarczej na potrzeby rewitalizacji w Gminie Chełmża, przyjęto następujące cele rewitalizacji:

A. Cel rewitalizacji: przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji społecznej.

D. Cel rewitalizacji: zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej.

Przedstawione w tym rozdziale cele rewitalizacyjne i kierunki działań są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i potrzeby Gminy Chełmża. Zostały wyznaczone i określone na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych i analizy wskaźnikowej. Wyznaczone cele i kierunki działań rewitalizacyjnych pozwolą na ograniczenie negatywnych zjawisk, głównie w sferze społecznej oraz gospodarczej i przestrzennej obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża.

Planowane kierunki działań na obszarach rewitalizacji dotyczą głównie:

- zwiększenie aktywizacji społecznej oraz zawodowej mieszkańców,
- podniesienie kwalifikacji zawodowych,
- wspierania osób i rodzin ze środowisk dotkniętych problemami społecznymi (zagrożenie wykluczeniem społecznym w wyniku problemów: alkoholizm, ubóstwo, bezrobocie, przemoc w rodzinie),
- zwiększanie inicjatyw społecznych i edukacyjnych mieszkańców,
- zachęcanie mieszkańców do integracji i wspólnego spędzania czasu,
- kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród społeczności,
- poprawa warunków infrastrukturalnych rozwoju integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców,
- zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne, rekreacyjne i turystyczne,
- modernizacja infrastruktury technicznej, w tym przebudowa dróg,

Przyjęte do realizacji kierunki działań rewitalizacyjnych w Gminie Chełmża, wiążą się z założonymi celami rewitalizacji. Realizacja działań rewitalizacyjnych w przyjętych kierunkach wpłynie na osiągnięcie zdefiniowanej wizji obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża po rewitalizacji.

7.2. Cel główny rewitalizacji Gminy Chełmża

Celem głównym rewitalizacji Gminy Chełmża jest:

Poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Chełmża w wyniku rozwoju funkcjonalnego obszarów rewitalizacji oraz ograniczenie skali występowania negatywnych zjawisk społecznych i zapewnienie warunków dla zrównoważonego rozwoju Gminy.

Długofalowym wynikiem procesu rewitalizacyjnego Gminy Chełmża jest zrównanie rozwoju obszarów obecnie wymagających interwencji w ramach rewitalizacji z pozostałymi obszarami Gminy pod względem jakościowym i funkcjonalnym. Nastąpi to m.in. w wyniku ograniczenia negatywnych zjawisk społeczno - gospodarczych występujących na obszarze rewitalizacji. Powyższy cel główny realizowany będzie przez

realizację celów szczegółowych odniesionych do poszczególnych sfer rozwojowych obszarów rewitalizacji Gminy Chełmża.

Poniżej sformułowano cele będące pochodną wizji określającej stan końcowy procesu rewitalizacji w roku 2023, które są ukierunkowane na osiągnięcie efektów procesów rewitalizacji w całej Gminie (poziom lokalny) oraz w województwie kujawsko-pomorskim (poziom regionalny). Każdy cel został opisany przy pomocy skwantyfikowanych wskaźników z określonymi wartościami bazowymi i docelowymi. Do każdego z celów rewitalizacji przypisano konkretne kierunki działań. Stanowią one zestawienie najważniejszych grup działań pozwalających na osiągnięcie założonych celów.

7.3.Cele szczegółowe rewitalizacji Gminy Chełmża

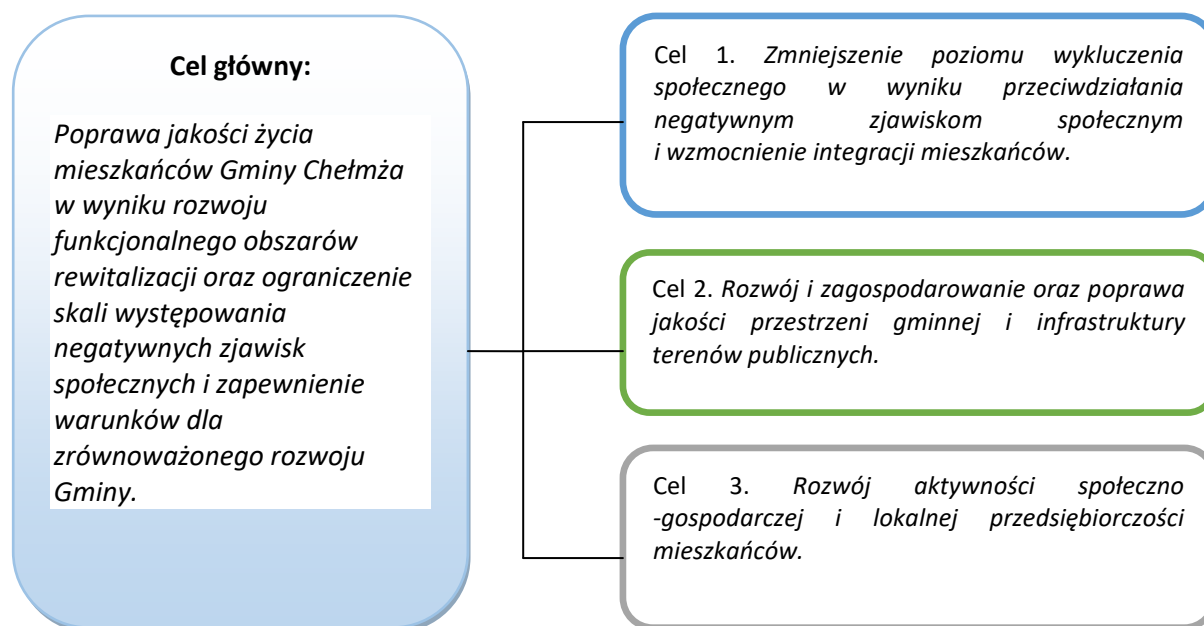
Cel główny rewitalizacji Gminy Chełmża zostanie osiągnięty przez realizację trzech celów szczegółowych.

Cel 1. *Zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego w wyniku przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i wzmocnienie integracji mieszkańców.*

Cel 2. *Rozwój i zagospodarowanie oraz poprawa jakości przestrzeni gminnej i infrastruktury terenów publicznych.*

Cel 3. *Rozwój aktywności społeczno-gospodarczej i lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców*

Rys.12. Cele rewitalizacji Gminy Chełmża

Źródło danych: opracowanie własne

Powyższe cele rewitalizacji Gminy Chełmża wynikają z określonych zjawisk i kwestii problemowych. Cele rewitalizacji są komplementarne z występującymi w Gminie problemami. W Programie wyróżniono trzy cele szczegółowe, odnoszące się do wszystkich sfer, na które oddziaływać będzie rewitalizacja Gminy Chełmża, a zatem sfery społecznej, gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej i środowiskowej. Wszystkie

cele wzajemnie przenikają się w planowanych działaniach przewidzianych dla rewitalizacji, dzięki czemu zapewniają także komplementarność i spójność kierunków rewitalizacji oraz wpływają na koncentrację działań.

Równoległa realizacja wskazanych powyżej celów szczegółowych rewitalizacji Gminy Chełmża pozwoli na osiągnięcie kompleksowego i zintegrowanego podejścia do procesu rewitalizacji na obszarze zdegradowanym poprzez interwencję na wyznaczonych obszarach rewitalizacji Gminy. W zależności od danego celu szczegółowego dobrane zostały odpowiednie projekty dla danego obszaru rewitalizacji, które pozwolą na osiągnięcie docelowego efektu.

7.4.Opis celów rewitalizacji Gminy Chełmża

Cel 1. Zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego w wyniku przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i wzmocnienie integracji mieszkańców.

Rewitalizacja w sposób kompleksowy przyczyni się do naprawy sytuacji szczególnie na obszarach, które zostały objęte działaniami, ale także sytuacji całej Gminy Chełmża w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej, a także środowiskowej. Głównym zamierzeniem jest ograniczenie zjawisk powodujących wykluczenie społeczne mieszkańców. Ukierunkowane działania w ramach realizacji celu wpłyną na zmniejszenie poziomu wykluczenia mieszkańców poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym oraz poprzez wzmocnienie integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców.

W ramach tego celu działania rewitalizacyjne ukierunkowane będą na ograniczenie zidentyfikowanych negatywnych zjawisk w zakresie przeciwdziałania procesom wykluczenia i marginalizacji społecznej, wspieranie aktywizacji społecznej mieszkańców. Rozwój społeczny wymaga ukierunkowania interwencji na wzmocnienie działań integrujących poszczególne grupy społeczne miejscowości oraz wzmocnienie ich dotychczasowych inicjatyw lokalnych. Czynnikiem przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu będzie wsparcie oferty inicjatyw społecznych oraz oferty opiekuńczej i edukacyjnej dla mieszkańców. Działania w ramach celu powinny wpłynąć na poprawę jakości życia mieszkańców Gminy.

Cel niniejszy koncentruje się na rewitalizacji zwiększającej szanse rozwojowe oraz aktywizujące określone grupy mieszkańców. Istotnym działaniem zapobiegającym wykluczeniu społecznemu nowych pokoleń jest wzmocnienie kompetencji społecznych, rozwojowych, edukacyjnych poprzez zapewnienie odpowiedniej infrastruktury i obiektów w tym dla rekreacji. Zapobieganie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców stanowi kluczowy aspekt podejmowanych działań rewitalizacyjnych. Ograniczenie zjawisk kryzysowych w obszarze rewitalizacji wpływa przede wszystkim na podniesienie jakości życia mieszkańców. Dlatego Cel 1 obejmuje ingerencję w zakresie sfery problemów związanych z korzystaniem mieszkańców z pomocy społecznej, problemów wynikających z utrzymującego się bezrobocia, systemu wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także wsparcie dla grup społeczności lokalnych w celu wyrównywania ich dostępności do określonych kompetencji. W ramach tego celu rewitalizacja obejmie tworzenie odpowiednich warunków i zachęcenie organizacji oraz grup społeczności do włączania się we wspólne przedsięwzięcia dla inicjowania zmian w swoim otoczeniu. Prowadzić to będzie do trwałej identyfikacji z miejscem zamieszkania, a także budowania tożsamości lokalnej mieszkańców. Cel ten przyczyni się do rozwoju współpracy grup mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz instytucji na obszarach lokalnych objętych rewitalizacją.

Cel 2. Rozwój i zagospodarowanie oraz poprawa jakości przestrzeni gminnej i infrastruktury terenów publicznych.

Kształtowanie przyjaznej i funkcjonalnej przestrzeni gminnej zapewni odpowiednie warunki wzrostu społeczno - gospodarczego Gminy Chełmża. Działania te realizowane będą w ramach wyznaczonych obszarów rewitalizacji oraz wokół miejsc koncentracji aktywności mieszkańców. Miejsca te w sposób naturalny będą oddziaływać także na całe obszary, wpływając pozytywnie na zmiany społeczno -gospodarcze. W tym celu kluczowe znaczenie posiadać będą projekty i inwestycje z zakresu infrastruktury oraz zagospodarowania przestrzeni na cele społeczne, rekreacyjne, turystyczne czy aktywności gospodarczej mieszkańców. Cel ten obejmuje działania na rzecz poprawy stanu infrastruktury technicznej oraz terenów publicznych dla działań integrujących np. poprzez nadanie terenom nowej funkcji, czy wzmocnienie wykorzystania rekreacyjnego terenów przestrzeni Gminy Chełmża. Zintegrowanie przestrzeni w wyniku rewitalizacji oznaczać będzie także, iż przedsięwzięcia te są ze sobą powiązane i dotyczyć będą w szczególności: odnowy i rozwoju terenów zielonych, poprawy jakości ciągów komunikacyjnych wraz z modernizacją np. oświetlenia ulicznego, infrastruktury technicznej ochrony środowiska, a także infrastruktury poprawy bezpieczeństwa mieszkańców oraz przygotowania przyjaznych i bezpiecznych atrakcyjnych miejsc integracji społeczności danej miejscowości objętej rewitalizacją. W ramach realizacji celu nastąpi zapewnienie spójnego ładu przestrzennego i uporządkowanie kluczowych elementów infrastruktury publicznej, edukacji oraz mieszkalnej przy zachowaniu zasad gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska i efektywności energetycznej obiektów publicznych.

W zakresie tego celu uwzględniono rozwój infrastruktury społecznej służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców w zakresie potrzeb rekreacyjnych i turystyki, spędzania wolnego czasu, integracji społeczności lokalnej. Wiązać będzie się to z kształtowaniem przestrzeni gminnej i zagospodarowaniem miejsc i obiektów także pod względem estetyki przestrzeni publicznych, czy terenów zieleni oraz parkowych m.in. dla stworzenia oferty rekreacyjnej. Ważnym elementem będzie tworzenie warunków dla dalszego rozwoju przestrzenno-funkcjonalnego Gminy Chełmża. Oznacza to także odnowę infrastruktury zabytkowej, a także rozwój infrastruktury rekreacyjnej oraz sportowej i wyeksponowanie posiadanych wartości kulturowych. Realizacja wyżej opisanych działań pozwoli na pozyskanie nowej przestrzeni publicznej na cele aktywizujące mieszkańców oraz wzmocnianie więzi lokalnych i tożsamości lokalnej mieszkańców. Ukierunkowanie rewitalizacji na ten cel, dzięki zaoferowaniu i zaangażowaniu lokalnej społeczności, sprzyjać będzie aktywnemu wypoczynkowi w przestrzeniach, które nie są dziś wykorzystywane m. in. place, tereny niezagospodarowane, parki, skwery. Adaptacja takich przestrzeni wpłynie nie tylko na poszerzenie oferty rekreacyjnej, ale również spowoduje wzrost integracji oraz aktywności społecznej mieszkańców oraz wzmocnienie modelu społecznego opartego na priorytetach dbałości o zdrowie, ruch, czy umocnienie dobrej kondycji psychofizycznej mieszkańców.

Cel 3. Rozwój aktywności społeczno-gospodarczej i lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców

Zniwelowanie różnic pomiędzy obszarami rewitalizacji oraz innymi częściami Gminy ma na celu uzyskanie trwałej poprawy także w sferze gospodarczej. W ramach celu 3 założono rozwój aktywności gospodarczej oraz zawodowej mieszkańców na obszarach rewitalizacji, co w konsekwencji przyczyni się do rozwoju społeczno –gospodarczego Gminy. Ważnym elementem zapewnienia osiągnięcia tego celu będzie także stymulowanie przedsiębiorczości mieszkańców poprzez np. realizację projektów inicjatyw lokalnych w poszczególnych miejscowościach Gminy.

Każdy z powyższych celów rewitalizacji monitorowany będzie poprzez analizę wartości wskaźników przypisanych do danego celu rewitalizacyjnego.

Tabela 23. Wskaźniki dla celów rewitalizacji

Nazwa wskaźnika	Rok bazowy	Rok docelowy
Cel 1. Zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego w wyniku przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i wzmocnienie integracji mieszkańców.		
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie (osoby)	0	20
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu (osoby)	0	6
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu łącznie z pracującymi na własny rachunek (osoby)	0	3
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym u których wzrosła aktywność społeczna (osoby)	0	10
Cel 2. Rozwój i zagospodarowanie oraz poprawa jakości przestrzeni gminnej i infrastruktury terenów publicznych.		
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją(ha)	0	2 376,10
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na obszarach rewitalizowanych	0	6
Długość przebudowanych dróg gminnych (mb)	0	260
Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów (osoby)	0	680
Cel 3. Rozwój aktywności społeczno-gospodarczej i lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców		
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie – (osoby)	0	35
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna (osoby)	0	10

Źródło danych: opracowanie na podstawie danych Gminy Chełmża.

VIII. Lista projektów rewitalizacyjnych

Dla osiągnięcia wyznaczonych celów oraz wyprowadzenia obszarów rewitalizowanych ze stanu kryzysowego, a także zrealizowania wytyczonych kierunków działań rewitalizacyjnych przyjęto zestawienie głównych i uzupełniających projektów rewitalizacyjnych Gminy Chełmża.

Na projekty rewitalizacyjne składają się określone działania, w szczególności o charakterze społecznym, gospodarczym, infrastrukturalno-technicznym, a także przestrzennym oraz środowiskowym. Projekty te są powiązane z treścią oraz celami Programu.

Poniżej wskazano kluczowe dla procesu rewitalizacji przedsięwzięcia oraz projekty rewitalizacyjne nastawione na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów.

W kolejnej tabeli zawarto zbiorczy opis tzw. uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których realizacja również przyczyni się do osiągnięcia założonych efektów rewitalizacji, a których dokładne określenie na tym etapie nie jest możliwe.

Tabela 24. List główna projektów Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023

Obszar rewitalizacji	Projekt /nazwa	Rodzaj projektu	Zakres działań w projekcie	Podmiot realizujący	Lokalizacja	Szacowa na wartość projektu (PLN)	Wskaźniki projektu	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji
Cel rewitalizacji: Cel 2. Rozwój i zagospodarowanie oraz poprawa jakości przestrzeni gminnej i infrastruktury terenów publicznych								
Zalesie	1. Rewitalizacja centrum wsi Zalesie „Uporządkowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi Zalesie”	Przestrzenno-funkcjonalny	Projekt ma na celu zapewnienie niezbędnej infrastruktury do prowadzenia części praktycznej warsztatów ogrodnictwa i pielęgnacji zieleni. Część teoretyczna warsztatów będzie odbywała się w świetlicy wiejskiej w Pluskowęsach. Powstała infrastruktura będzie stanowiła ogólnie dostępną rekreacyjną przestrzeń publiczną, której obecnie brakuje we wsi Zalesie. Dodatkowo projekt zakłada remont drogi w centrum wsi Zalesie tj. wykonanie nowego chodnika oraz wymianę nawierzchni asfaltowej na nową. Droga ta stanowi dojazd mieszkańców do przestrzeni publicznej objętej projektem. Projekt obejmuje: 1.Wykonanie nawierzchni chodników i alejek. 2.Montaż obiektów małej architektury m.in. altany ogrodowe, ławki, śmietniki, stojaki na rowery, elementy siłowni zewnętrznej, 3.Remont i przebudowę istniejącego placu zabaw. 4.Wykonanie poletek eksperymentalnych ogrodu warzywnego / ziołowego. 5.Dokonanie nasadzeń zieleni m.in. drzew i krzewów. 6.Założenie trawników.	Gmina Chełmża	Zalesie	500.000	<u>Wskaźniki produktu:</u> - Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 2 obiekty - Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 431,20 ha - Długość przebudowanych dróg gminnych – 260m <u>Wskaźniki rezultatu:</u> - liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów – 100	- Protokół odbioru,

			7.Wykonanie remontu drogi o dł. ok. 260 mb.					
Mirakowo	2. Rewitalizacja centrum wsi Mirakowo „Uporządkowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi Mirakowo	Przestrzenno-funkcjonalny	Projekt ma na celu zapewnienie niezbędnej infrastruktury do prowadzenia części praktycznej warsztatów ogrodnictwa i pielęgnacji zieleni. Część teoretyczna warsztatów będzie odbywała się w świetlicy wiejskiej, zlokalizowanej w budynku pałacu we wsi Mirakowo, w bezpośrednim sąsiedztwie realizacji projektu. Powstała infrastruktura będzie stanowiła ogólnie dostępną rekreacyjną przestrzeń publiczną, której obecnie brakuje we wsi Mirakowo. Projekt obejmuje: 1.Wykonanie nawierzchni chodników i alejek. 2.Wykonanie parkingu dla 10 sam. osobowych. 3.Montaż obiektów małej architektury m.in. altana ogrodowa, ławki, śmietniki, stojaki na rowery, elementy siłowni zewnętrznej. 4.Remont i przebudowę istniejącego placu zabaw. 5.Dokonanie nasadzeń zieleni m.in. drzew i krzewów. 6.Założenie trawników.	Gmina Chełmża	Mirakowo	200.000	<u>Wskaźniki produktu:</u> - Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 obiekt - Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 1 129,92 ha <u>Wskaźniki rezultatu:</u> -liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów -200	- Protokół odbioru,

Kończewice	3. Rewitalizacja centrum wsi Kończewice „Miasteczko rekreacji i ruchu drogowego w Kończewicach”	Przestrzenno - funkcjonalny	W ramach projektu powstanie miasteczko ruchu drogowego dla rowerzystów oraz tor rowerowy. Infrastruktura ta będzie wykorzystywana do prowadzenia zajęć praktycznych dla dzieci z terenu Gminy Chełmża w ramach edukacji i przygotowania do egzaminu na kartę rowerową. Powstała infrastruktura będzie stanowiła ogólnie dostępną rekreacyjną przestrzeń publiczną, której obecnie brakuje w m. Kończewice. Projekt obejmuje: 1. Wykonanie nawierzchni chodników i alejek. 2. Montaż obiektów małej architektury m.in. altany ogrodowe, ławki, śmietniki, stojaki na rowery, elementy siłowni zewnętrznej. 3. Wykonanie toru rowerowego,. 4. Wykonanie miasteczka rowerowego. 5. Wykonanie poletek eksperymentalnych ogrodu warzywnego / ziołowego. 6. Dokonanie nasadzeń zieleni m.in. drzew i krzewów,. 7. Założenie trawników. 8. Wykonanie ścieżki pieszo-rowerowej o dł. ok. 350 m 9. Wykonanie parkingu dla 10 sam. osobowych.	Gmina Chełmża	Kończewice	674.000	<u>Wskaźniki produktu:</u> - Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 3 obiekty - Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 814,98 ha <u>Wskaźniki rezultatu:</u> - liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów -380	- Protokół odbioru, - Pozwolenie na użytkowanie
Cel rewitalizacji: Cel 1. Zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego w wyniku przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i wzmocnieniu integracji mieszkańców.								
Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy Zalesie.	4. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców „Kształtowanie umiejętności zagospodaro-	Społeczny	Projekt ma na celu ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego poprzez uzyskanie wzrostu aktywności społecznej i zawodowej. Aktywizacja społeczno-zawodowa 1) <u>doradztwo zawodowe</u> Uczestnicy wezmą udział w zajęciach dotyczących aktywnego poszukiwania	GOPS Partnerzy projektu: CIK, Biblioteki Gminne, Gmina	Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy Zalesie.	294 000	<u>Wskaźniki produktu:</u> - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych	- Ewidencja GOPS, - Listy obecności

	wania terenów zielonych”		pracy, w tym tworzenie własnego CV i przygotowywania się do rozmowy kwalifikacyjnej. Uczestnicy poznają aktualną sytuację na rynku pracy, adresy stron internetowych przydatnych przy poszukiwaniu pracy oraz przeprowadzą analizę własnych umiejętności i predyspozycji zawodowych. 2) <u>poradnictwo psychologa</u> Przeprowadzone zostaną zajęcia indywidualne z psychologiem. Tematyka zajęć będzie bardzo zróżnicowana dotyczyć będzie bieżących trudności, z jakimi spotykają się uczestnicy projektu oraz wspólnego wypracowania planu działania w celu rozwiązania tych trudności; 3) <u>szkoła rodzica</u> - uczestnicy kursu wezmą udział w cyklu spotkań dla rodziców obejmujących doskonalenie roli rodzica oraz rozwiązywanie problemów wychowawczych; 4) <u>trening kompetencji społecznych</u> - celem treningu będzie podniesienie umiejętności interpersonalnych, kompetencji życiowych w zakresie gospodarowania wolnym czasem, budżetem, korzystania z podstawowych instrumentów finansowych, pracy w grupie. Ponadto trening będzie miał za zadanie umożliwić uczestnikom powrót do aktywnego życia społecznego, podniesienia kompetencji życiowych. 5) <u>grupa wsparcia</u> -uczestnicy szkolenia będą mogli uzyskać wsparcie w radzeniu sobie z własnymi trudnościami, odnaleźć swoje mocne	Chetmża, KGW, OSP, Rady Sołeckie,			wsparciem w programie –20 osób <u>Wskaźnik rezultatu:</u> - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym <u>poszukujących pracy</u> po opuszczeniu programu - 6 osób - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym <u>pracujących</u> po opuszczeniu programu łącznie z pracującymi na własny rachunek - 3 osoby - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym u których wzrosła aktywność społeczna –10 osób	
--	--------------------------	--	---	-----------------------------------	--	--	---	--

			strony, zrozumieć siebie oraz własne potrzeby, znaleźć sposób na zmianę swojej sytuacji życiowej, poszerzyć wiedzę z zakresu przemocy w rodzinie; <u>6) terapeuta ds. uzależnień</u> – uczestnikom zostanie przekazana wiedza w zakresie: choroby alkoholowej, konsekwencji z niej wynikających dla wszystkich sfer życia oraz metod zapobiegania wchodzeniu w zachowania ryzykowne prowadzące do uzależnienia. <u>7) kurs ogrodniczy</u> Program kursu obejmuje: zakładanie i pielęgnację terenów zielonych oraz trawników, systemy nawadniania, oczka wodne, nasadzenia, cięcia, prace ziemne, praca z narzędziami i maszynami przydatnymi do prac w ogrodzie, ogrody warzywne, ziołowe i owocowe, choroby roślin i szkodniki – zapobieganie i zwalczanie, itp. Wiedza, zostanie pogłębiona podczas rzeczywistych zajęć w ogrodach – jako obserwator oraz jako osoba uczestnicząca w zajęciach ogrodniczych. Obecnie coraz częściej widoczna jest tendencja do powierzania prac ogrodowych lokalnym pracownikom. Biorąc pod uwagę niewielką liczbę specjalistycznych firm obsługujących i pielęgnujących ogrody przez cały rok istnieje szansa na pracę w tym zawodzie.					
--	--	--	---	--	--	--	--	--

Cel rewitalizacji: Cel 3. Rozwój aktywności społeczno-gospodarczej i lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców								
Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy Zalesie.	5. Aktywizacja społeczna osób starszych: „Złote czwartki”	Społeczny	Stworzenie oferty adresowanej do osób starszych i niepełnosprawnych. Zaangażowanie starszych mieszkańców - rencistów i emerytów w życie lokalne Gminy Chełmża poprzez organizację spotkań o charakterze kulturalnym i edukacyjnym w każdy czwartek.	CIK partnerzy projektu: GOPS, Biblioteki Gminne, Gmina Chełmża, Rady Sołeckie, Szkoły gminne, KGW, OSP	Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy Zalesie.	50.000	<u>Wskaźniki produktu:</u> - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie - 15 osób <u>Wskaźniki rezultatu:</u> - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym u których wzrosła aktywność społeczna –2 osoby	Sprawozdania CIK

Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy Zalesie.	6. Aktywizacja społeczna mieszkańców Gminy Chełmża „Kulturalne podwórko”	Społeczny	Będą to działania wspierające rozwiązania w zakresie organizowania społeczności lokalnej i animacji społecznej prowadzone przez animatora aktywności lokalnej z wykorzystaniem przestrzeni zrewitalizowanej. Działania animatora prowadzić będą przede wszystkim do: - zachęcania członków społeczności lokalnej do samorozwoju, - uczenia się i aktywności; - pobudzanie stosunków międzyludzkich, - poczucia przynależności i zainteresowania się sprawami wspólnoty; - podnoszenia efektywności działań lokalnych grup, które są uzupełnieniem działalności podmiotów publicznych; 1.Kulturalne podwórko z rowerem w Kończewicach. Podstawowymi celami projektu są: promocja jazdy rowerem wraz z praktyczną podpowiedzią jak to robić bezpiecznie oraz zainicjowanie i wsparcie działań bardziej przyjaznych rowerzystom. W ramach działania odbędą się: teoretyczne prelekcje, zajęcia praktyczne z wykorzystaniem miasteczka rowerowego i toru rowerowego oraz konkursy z nagrodami. 2.Kulturalne podwórko w Mirakowie, Nawrze, Pluskowęsach i Zalesiu. W ramach tych działań nad całością będzie czuwał animator społeczności lokalnej. Planuje się zorganizowanie warsztatów artystycznych, zdrowotnych, sportowych	CIK Partnerzy projektu: GOPS, Gmina Chełmża, Skoły Gminne KGW, OSP, Rady Sołeckie, Parafie Biblioteki Gminne	Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy Zalesie.	213.000.00	<u>Wskaźniki produktu</u> - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie - 20 osób <u>Wskaźniki rezultatu:</u> - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna –8 osób	Sprawozdania CIK
--	--	-----------	---	---	--	------------	---	------------------

			i edukacyjnych na terenie zrewitalizowanym – place zabaw i place spotkań. Podsumowaniem spotkań będą konkursy i koncerty plenerowe dla lokalnej publiczności.					
--	--	--	---	--	--	--	--	--

Źródło danych: opracowanie na podstawie materiałów Urzędu Gminy Chełmża

Tabela 25. Lista uzupełniająca projektów Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023

Obszar rewitalizacji	Projekt /nazwa	Rodzaj projektu	Podmiot realizujący	Lokalizacja	Szacowana wartość projektu (PLN)	Wskaźniki projektu	Sposób pomiaru i oceny rezultatów projektu
Cel rewitalizacji: Cel 3. Rozwój aktywności społeczno-gospodarczej oraz ożywienia społecznego mieszkańców i pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości.							
Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy Zalesie.	Aktywizacja społeczna mieszkańców, poprzez działania animacyjno-kulturalne „Klub CAFE Kultura”	Społeczny	CIK	Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy Zalesie.	100 000	<u>Wskaźniki produktu</u> Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie: 25 osób <u>Wskaźniki rezultatu:</u> - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność aspołeczna –8 osób	-Sprawozdania CIK

Źródło danych: Opracowanie na podstawie materiałów Urzędu Gminy Chełmża

IX. Mechanizmy kompleksowości i komplementarności Programu

Program rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023 łączy działania w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. W związku z tym, w sposób kompleksowy przyczynia się do rozwiązania problemów istniejących na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Zaplanowane działania rewitalizacyjne są ze sobą wzajemnie powiązane i uzupełniają się przynosząc zakładane efekty rewitalizacji.

9.1. Kompleksowość

Program obejmuje główne projekty realizacyjne (Lista główna) oraz projekty uzupełniające (Lista uzupełniająca). Taka konstrukcja umożliwia osiągnięcie kompleksowości interwencji w poszczególnych sferach działań rewitalizacyjnych przy uwzględnieniu określonych problemów zidentyfikowanych na etapie diagnozy społeczno-gospodarczej przeprowadzonej na potrzeby Programu. Projekty rewitalizacyjne wykazują wzajemne powiązania oraz różnorodność źródeł finansowania. W Programie uwzględniono współfinansowanie projektów zarówno ze środków EFRR, EFS, budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, co zostało ujęte w rozdziale dotyczącym Ram finansowania. Z uwagi na możliwości finansowe Gminy oraz dostępność innych źródeł finansowania, realizacja rewitalizacji została rozłożona w czasie z zachowaniem pełnej synchronizacji poszczególnych działań w celu ich optymalnego oddziaływania na zjawiska kryzysowe w sposób kompleksowy.

9.2. Koncentracja

Podejmowane w ramach Programu projekty są skoncentrowane na obszarze rewitalizacji i mają na celu walkę ze zidentyfikowanymi zjawiskami problemowymi. Koncentracja działań przyniesie efekty oddziaływania zarówno na obszar rewitalizacji, ale także poza jego granice. Wszystkie realizowane w ramach rewitalizacji Gminy Chełmża przedsięwzięcia dotyczą działań w przestrzeniach publicznych zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji, czego konsekwencją będzie nie tylko poprawa jakości tych przestrzeni, ale również aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w wyniku zwiększenia dostępności do odnowionych przestrzeni gminnych. Ponadto koncentracja, poprzez powiązanie odnowy funkcjonalnej przestrzeni publicznej i jej wykorzystania dla aktywizacji społecznej, oznacza bardziej skuteczne promowanie aktywności oraz rozwijanie wśród grup odbiorców rewitalizacji kompetencji kluczowych.

9.3. Komplementarność przedsięwzięć / projektów rewitalizacyjnych

Komplementarność projektów jest jednym z ważnych aspektów rewitalizacji. Zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami i projektami rewitalizacyjnymi, przyjęte w Programie, skutkować będzie lepszym i bardziej efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację.

Przy opracowaniu *Programu* uwzględniona została komplementarność w pięciu aspektach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania. Podczas programowania procesu rewitalizacji Gminy Chełmża nadrzędną zasadą, jaką kierowano się przy ustalaniu powiązań projektów było zapewnienie komplementarności głównie na poziomie:

- celów rewitalizacyjnych,
- źródeł finansowania.

Komplementarność na poziomie celów występuje w poszczególnych przedsięwzięciach w różnym stopniu. Równocześnie występuje komplementarność pomiędzy poszczególnymi projektami oraz komplementarność projektów uzupełniających z przedsięwzięciami i projektami listy głównej.

Komplementarność źródeł finansowania została również zapewniona poprzez uwzględnienie środków budżetu państwa, a także innych środków. Udział realizacji projektów rewitalizacyjnych z różnych źródeł finansowania został przedstawiony w rozdziale Ramy finansowe.

Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna została zapewniona dzięki adresowaniu realizacji projektów na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Obszar rewitalizacji i obszar zdegradowany został wyznaczony po przeprowadzeniu *Diagnozy* oraz analizy wskaźnikowej i uwzględnieniu opinii społeczności lokalnej w drodze konsultacji, dzięki czemu można mówić o trafności oraz efektywności działań na danym terenie. Projekty rewitalizacyjne będą realizowane na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Projekty stanowią odpowiedź na główne problemy dla danego obszaru rewitalizacji. Dzięki ich realizacji pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze Gminy Chełmża, ponieważ wiele z nich dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej, przez co korzystają z nich będą mogli zarówno mieszkańcy obszaru, jak i całej Gminy Chełmża. Ich realizacja będzie zapobiegać przenoszeniu się różnych problemów na dalsze obszary gminy.

Komplementarność problemowa

W Programie zapewniona została także komplementarność problemowa. Wybrane do realizacji przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne są ze sobą wzajemnie powiązane pod względem rozwiązania określonych problemów (np. społecznych oraz funkcjonalno-przestrzennych, czy infrastrukturalnych), a także wzajemnie się dopełniają. Zadania infrastrukturalne dotyczące odnowy czy modernizacji infrastruktury, zakładają prowadzenie tam działań o charakterze społecznym (kulturalnym, integracyjnym, aktywizującym mieszkańców). Działania zostały przewidziane w taki sposób, aby równocześnie przeciwdziałały problemom w różnych sferach. Działania rewitalizacyjne związane z przebudową obiektów lub modernizacją infrastruktury technicznej służyć będą zarówno poprawie jakości życia mieszkańców, zwiększeniu ład przestrzennego, zwiększeniu aktywności społeczno – gospodarczej mieszkańców, jak również będą miały pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego. Uzasadnieniem dla działań infrastrukturalnych w projektach jest potrzeba odniesienia i oddziaływania na dany problem społeczny i wynikające z tego zapotrzebowanie na odnowę infrastruktury, czy przestrzeni publicznej. Dodatkowo prognozowane rezultaty oraz oddziaływania zapobiegają fragmentaryzacji zadań. Poniżej dokonano zestawienia pod względem komplementarności problemowej projektów rewitalizacyjnych Gminy Chełmża.

Tabela 26. Zestawienie komplementarności problemowej projektów rewitalizacyjnych Gminy Chełmża

Lp.	Projekt	Zakres interwencji infrastrukturalnej	Zakres interwencji o charakterze społecznym
1.	1. Rewitalizacja centrum wsi Zalesie „Uporządkowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi Zalesie”	Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w centrum wsi Zalesie. Projekt ma na celu zapewnienie niezbędnej infrastruktury do prowadzenia części	Aktywizacja społeczności lokalnej. Wzrost poziomu integracji społecznej. Poprawa poziomu edukacji, kwalifikacji zawodowych

		praktycznej szkoleń i udostępnienie jej mieszkańcom m.in. w celach rekreacyjnych, integracyjnych i aktywizujących mieszkańców obszaru rewitalizacji. Poprawa funkcjonalność przestrzeni publicznej. Poprawia użyteczności obiektów i przestrzeni. Poprawa dostępności obiektów i przestrzeni publicznych.	mieszkańców. Poprawa poziomu kompetencji mieszkańców.
2.	2. Rewitalizacja centrum wsi Mirakowo „Uporządkowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi Mirakowo”	Zagospodarowanie zdegradowanej przestrzeni publicznej w centrum wsi Mirakowo. Projekt ma na celu zapewnienie niezbędnej infrastruktury do prowadzenia części praktycznej szkoleń i udostępnienie jej mieszkańcom m.in. w celach rekreacyjnych, integracyjnych i aktywizujących mieszkańców obszaru rewitalizacji Poprawa funkcjonalności przestrzeni publicznej. Poprawa użyteczności obiektów i przestrzeni. Poprawa dostępności obiektów i przestrzeni publicznych.	Aktywizacja społeczności lokalnej. Wzrost poziomu integracji społecznej. Poprawa poziomu edukacji, kwalifikacji zawodowych mieszkańców. Poprawa poziomu kompetencji mieszkańców.
3.	3. Rewitalizacja centrum wsi Kończewice: „Miasteczko rekreacji i ruchu drogowego w Kończewicach”	Rewitalizacja obszarów zmarginalizowanych, rozwój infrastruktury technicznej na obszarach rewitalizowanych.	Poprawa jakości życia mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców. Ograniczenie zjawisk związanych z zagrożeniem oraz wykluczeniem społecznym. Poprawa poziomu edukacji, kwalifikacji zawodowych mieszkańców.
4.	4. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców „Kształtowanie umiejętności zagospodarowania terenów zielonych”	Projekt nie zakłada części infrastrukturalnej i jest projektem o charakterze „miękkim”. Projekt zakłada wykorzystanie zrewitalizowanej infrastruktury w ramach praktycznych szkoleń pielęgnacji zieleni.	Zwiększenie aktywności społeczno – zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zastosowanie kompleksowych instrumentów aktywnej integracji. Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego. Kształtowanie nowych umiejętności poruszania się po rynku pracy. Aktywizacja zawodowa mieszkańców i wzrost aktywności gospodarczej. Poprawa poziomu edukacji, kwalifikacji zawodowych mieszkańców.

5.	Aktywizacja społeczna osób starszych: „Złote czwartki”	Wykorzystanie infrastruktury publicznej: place zabaw i place spotkań. Wykorzystanie przestrzeni i miejsc rewitalizowanych dla integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców	Poprawa jakości życia mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców. Ograniczenie zjawisk związanych z zagrożeniem wykluczeniem społecznym.
6.	8. Aktywizacja społeczna mieszkańców Gminy Chełmża: „Kulturalne podwórka”	Wykorzystanie infrastruktury publicznej: place zabaw i place spotkań Wykorzystanie przestrzeni i miejsc rewitalizowanych dla integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców	Poprawa jakości życia mieszkańców. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców. Ograniczenie zjawisk związanych z zagrożeniem wykluczeniem społecznym.

Źródło danych: opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża

Powyższe zestawienie komplementarności problemowej wybranych głównych projektów rewitalizacji Gminy Chełmża, wykazuje zakładaną komplementarność problemową i oddziaływanie wzajemne oraz uzupełnianie się projektów rewitalizacyjnych Listy głównej Programu. Projekty zakładają oddziaływania na problemy społeczne przy jednoczesnym wykorzystaniu rozwoju infrastruktury lub zagospodarowania przestrzeni publicznych w wyniku ich realizacji. W wyniku zintegrowanego i komplementarnego pod względem problemowym realizowania projektów rewitalizacyjnych na wyznaczonych do rewitalizacji obszarach Gminy Chełmża, zdiagnozowane problemy społeczno-gospodarcze, zostaną rozwiązane, bez zagrożenia przenoszenia ich na inne obszary Gminy.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Za zarządzanie procesem rewitalizacji i wdrożenie Programu odpowiadać będzie Zespół wdrożeniowy. Umieszczenie realizacji Programu w ramach obecnych struktur gminnych i Urzędu Gminy Chełmża zapewni skuteczność zarządzania Programem, a także wpłynie na zachowanie spójności z innymi przedsięwzięciami samorządu gminnego.

Komplementarność międzyokresowa

Program zwraca także uwagę na zachowanie ciągłości programowej. Przedsięwzięcia podejmowane w ramach procesu rewitalizacji w Gminie Chełmża mają swoją ciągłość i kontynuację w działaniach rozwojowych podejmowanych przez samorząd. Powiązanie z celami rozwojowymi Gminy działań rewitalizacyjnych umożliwia ożywienie społeczne przestrzeni w poszczególnych obszarach wyznaczonych do rewitalizacji. Projekty te w obecnym Programie będą powiązane z wieloma projektami społecznymi wpływającymi na aktywizację i integrację mieszkańców np. z projektami LGD, czy wynikającymi z realizacji Strategii Rozwoju Gminy Chełmża. Zapewnia to komplementarność całego procesu rozwojowego na terenie Gminy Chełmża w ciągłości przekraczającej okresy finansowe UE czy budżetowe Gminy. Kontynuacja i ciągłość procesu rozwojowego, zapewniona będzie poprzez powiązania projektów z tematyką rozwojową i zachowanie ciągłości procesu planowania i programowania rozwoju w Gminie Chełmża.

Komplementarność źródeł finansowania

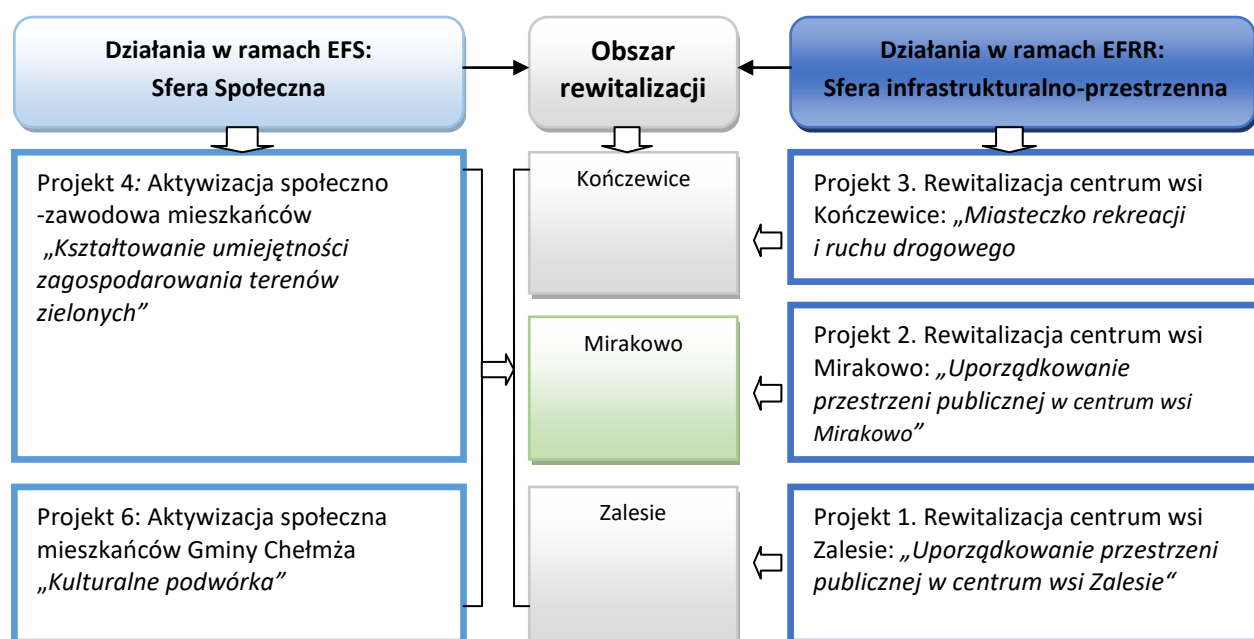
Projekty, które zostały wyszczególnione i opisane w Programie zakładają finansowanie z różnych źródeł, które wzajemnie się uzupełniają i łączą. Dla realizacji projektów w ramach procesu rewitalizacji Gminy Chełmża wykorzystywane będą środki EFRR, EFS, budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu

terytorialnego. Ponadto projekty zapisane w Programie dają także możliwość włączenia środków prywatnych w finansowanie procesów rewitalizacji.

W ramach rewitalizacji zaplanowano również interwencję w postaci projektów zintegrowanych, co oznacza, że w przypadku realizacji rewitalizacji w Gminie, planuje się wykonanie Programu działań „miękkich” finansowanych m. in. ze środków EFS, ukierunkowanych na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych w jednoczesnym powiązaniu z projektami infrastrukturalnymi finansowanymi z EFRR.

Poniżej zestawiono przykłady projektów zintegrowanych w ramach Programu.

Rys.13. Koncepcja projektów zintegrowanych w ramach Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża 2017-20123

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Chełmża

Zastosowana formuła tzw. projektów zintegrowanych zakłada w przypadku realizacji wskazanych projektów powiązania ujętych w nim działań społecznych finansowanych z EFS oraz działań infrastrukturalnych finansowanych głównie z EFRR. Projekty 4 i 6 mają charakter projektów zintegrowanych i realizowane będą w trzech miejscowościach Gminy: Kończewice, Mirakowo i Zalesie. W każdej z tych miejscowości dla realizacji celów społecznych przewidziano projekty infrastrukturalne tj. projekt nr 1 w miejscowości Zalesie, projekt nr 2 w miejscowości Mirakowo, projekt nr 3 w Kończewicach.

Projekty zintegrowane dotyczą realizacji działań społecznych w ramach rewitalizacji w powiązaniu z działaniami rewitalizacji infrastruktury i przestrzeni Gminy. W przypadku projektów aktywizacji społecznej mieszkańców Gminy Chełmża oraz aktywizacji zawodowej niezbędne jest równoczesne podjęcie działań związanych z uporządkowaniem przestrzeni publicznej i rewitalizacji centrów wsi w zakresie infrastruktury rekreacji pozwalającej na osiągnięcie celów związanych z rewitalizacją społeczną.

W przypadku projektu 4 „*Kształtowanie umiejętności zagospodarowania terenów zielonych*” w miejscowości Kończewice realizowana będzie aktywizacja społeczno – zawodowa zmierzająca do kształtowania nowych umiejętności zawodowych mieszkańców w postaci zarządzania terenami zieleni oraz ich zagospodarowania, sprzyjająca aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców Kończewic, której wynikiem będzie realizacja części rewitalizacji przestrzennej i infrastrukturalnej miejscowości w postaci utworzenia miasteczka rekreacji i ruchu drogowego.

Projekt 4 realizować będzie działania na rzecz aktywności społeczno – zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez zastosowanie kompleksowych instrumentów aktywnej integracji: doradztwo zawodowe, trening kompetencji. Zintegrowane z częścią społeczną działania projektu 3 m.in. wykonanie nawierzchni chodników i alejek, montaż obiektów małej, wykonanie toru rowerowego oraz wykonanie miasteczka rowerowego i remontu drogi oraz parkingu, umożliwi osiągnięcie pełnego efektu rewitalizacji obszaru w postaci aktywizacja społeczno-zawodowej oraz integracja mieszkańców obszaru rewitalizacji przy wykorzystaniu zrewitalizowanej przestrzeni publicznej

Podobny efekt założono w postaci zintegrowania działań projektu aktywizacji z Projektem 2. Rewitalizacja centrum wsi Mirakowo: „*Uporządkowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi Mirakowo*”

Podobne rozwiązanie w postaci zintegrowanej koncepcji rewitalizacji przewidziano dla miejscowości Zalesie w postaci powiązania działań społecznych: Projekt 6: Aktywizacja społeczna mieszkańców Gminy Chełmża „Kulturalne podwórka” z projektem infrastrukturalnym nr 1. Rewitalizacja centrum wsi Zalesie: „*Uporządkowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi Zalesie*”, gdzie Kształtowanie umiejętności zagospodarowania terenów zielonych powiązано ściśle z działaniami infrastrukturalnymi w ramach EFRR w zakresie rewitalizacji infrastruktury bazy szkoleniowej i rozwoju ogólnie dostępnej rekreacyjnej przestrzeni publicznej, co pozwoli na aktywizację społeczną oraz integracja mieszkańców obszaru rewitalizacji przy wykorzystaniu zrewitalizowanej przestrzeni publicznej.

X. Partycypacja społeczna i interesariusze rewitalizacji

10.1.Partycypacja społeczna

Zasada partnerstwa społecznego to formuła, która została przyjęta w całym procesie rewitalizacji oraz przygotowania i realizacji *Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2017-2023*. Wyrazem tej zasady były między innymi przeprowadzone konsultacje społeczne projektu *Diagnozy* oraz przygotowywanego opracowania. Konsultacje społeczne *Diagnozy* zostały rozpoczęte Ogłoszeniem Wójta Gminy Chełmża z dnia 21 listopada 2016 roku o konsultacjach społecznych dotyczących wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Chełmża, które odbywały się od dnia 22 listopada 2016 r. do dnia 2 grudnia 2016 r. Ogłoszenie o konsultacjach zostało umieszczone na stronach internetowych Gminy Chełmża wraz z projektem *Diagnozy* i proponowanego obszaru do rewitalizacji, zaś wersje papierowe udostępnione zostały w Urzędzie Gminy Chełmża.

Jako cel konsultacji w ogłoszeniu wskazano, iż są one niezbędne dla opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża na lata 2016 -2023 r. oraz określenia obszarów kryzysowych (zdegradowanych) na terenie Gminy. W tym celu przeprowadzona została diagnoza społeczno -gospodarczo- przestrzenna jednostek gminy (sołectw). Przeprowadzona diagnoza pozwoliła określić zróżnicowanie wewnętrzne Gminy Chełmża i wykazać obszary, które ze względu na wysokie nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych czy przestrzennych, powinny zostać objęte wsparciem w ramach procesu rewitalizacji. Mając powyższe na uwadze zaproszono zainteresowanych do zgłaszania uwag i wniosków do przeprowadzonej *Diagnozy* społeczno -gospodarczo-przestrzennej Gminy na potrzeby rewitalizacji oraz wyznaczonych obszarów zdegradowanych i obszarów do rewitalizacji.

Konsultacje przeprowadzono poprzez składanie wniosków i uwag w formie pisemnej na specjalnym formularzu zgłoszeniowym (do pobrania w biurze nr 19 UG Chełmża, ul. Wodna 2 - sekretariat), lub mailowo na adres: rewitalizacja@gminachemza.pl oraz w formie bezpośredniego spotkania konsultacyjnego z mieszkańcami z możliwością składania ustnych uwag i wniosków do protokołu. Spotkanie odbyło się 28 listopada 2016 roku w Urzędzie Gminy Chełmża. Wójt Gminy zwrócił się ponadto do mieszkańców o wypełnienie ankiet rewitalizacyjnych, mających na celu wskazanie zidentyfikowanych problemów społeczno-gospodarczych w danej miejscowości i Gminie oraz zaproponowanie głównych kierunków rewitalizacji Gminy Chełmża.

Do udziału w pracach zostali zgłoszeni również Radni Gminy.

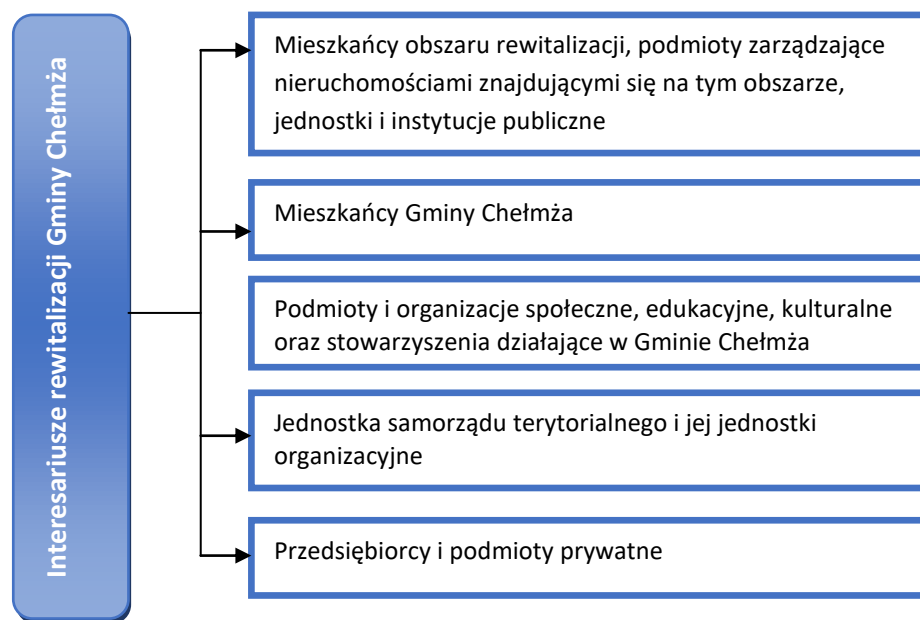
Udział mieszkańców na etapie tworzenia Programu dotyczył:

- badania ankietowego wśród mieszkańców – wyniki przedstawiono w załączniku nr 3
- prowadzono w ramach gminnego serwisu internetowego – informacje z zakresu rewitalizacji Gminy Chełmża
- przeprowadzono spotkania konsultacyjne z mieszkańcami i przedstawicielami rewitalizowanych sołectw - mające na celu ustalenie zakresu oczekiwanych w wyniku rewitalizacji kierunków
- w Urzędzie Gminy w sposób stały można było uzyskać szczegółowe informacje na temat istoty rewitalizacji, jak i założeń planowanych działań na terenie Gminy Chełmża.

10.2. Interesariusze Programu

Ideą rewitalizacji jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, poprzez realizowane w sposób kompleksowy, zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, które są skoncentrowane terytorialnie i prowadzone są przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie Programu. Proces ten wymaga udziału nie tylko przedstawicieli organizacji, ale także różnych grup interesariuszy rewitalizacji. Podmioty zaliczane do interesariuszy rewitalizacji w Gminie Chełmża przedstawia poniższy schemat:

Rys.14. Grupy interesariuszy rewitalizacji

Źródło danych: *opracowanie własne*

Rewitalizacja jest procesem, który bezpośrednio skierowany jest do społeczności lokalnej danego obszaru, gdzie w wyniku nasilenia na danym obszarze negatywnych zjawisk nastąpiło zagrożenie wykluczeniem części mieszkańców z życia społecznego gminy.

Partycypacja społeczna obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, polegający m.in. na:

- poznanie potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych z nimi działań,
- prowadzeniu działań informacyjnych o procesie rewitalizacji, skierowanych do interesariuszy (o zasadach, celach, istocie prowadzenia rewitalizacji oraz jej przebiegu),
- inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących integracji społeczności lokalnej wokół rewitalizacji,
- zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji,
- zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy w zakresie kierunków, celów oraz projektów rewitalizacji.

XI. Ramy finansowe

Realizacja projektów rewitalizacyjnych finansowana będzie głównie ze środków własnych Gminy Chełmża, a także z udziałem funduszy UE w ramach RPO WK-P 2014-2020. Przedsięwzięcia wspomagane będą środkami zewnętrznymi pochodzącymi m. in. ze środków Unii Europejskiej z programów krajowych. Potencjalne źródła finansowe, które mogą być wykorzystane do realizacji projektów rewitalizacji obejmują m.in.:

- środki z funduszy Unii Europejskiej – m. in. fundusze strukturalne i inwestycyjne: Europejski Fundusz rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, Fundusz na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- środki budżetu państwa,
- środki budżetów samorządów – lokalnego, powiatowego oraz wojewódzkiego,
- inne środki np. fundusze celowe: WFOŚ i GW

W ramach Programu przewiduje się realizację projektów rewitalizacyjnych (z listy głównej) o łącznej szacunkowej wartości 1.931.000 zł. Planowany poziom dofinansowania projektów rewitalizacyjnych ze źródeł zewnętrznych szacowany jest na kwotę: 1.641.500 zł, co stanowi planowany udział rzędu do 85,00 % środków zewnętrznych w realizacji całego Programu.

Poniżej przedstawiono szczegółowe szacunkowe zestawienie źródeł finansowania projektów Programu z podziałem na listę główną i listę uzupełniającą projektów rewitalizacji Gminy Chełmża.

Tabela 27. Szacunkowe ramy finansowe głównych projektów rewitalizacyjnych Gminy Chełmża

Obszar rewitalizacji	Okres realizacji Projektu rok/	Nazwa i nr projektu/lokalizacja	Rodzaj projektu	Podmiot realizujący	Szacowana wartość projektu PLN	Poziom dofinansowania		Źródło dofinansowania projektu		
						%	PLN	EFS	EFRR	Inne
Zalesie	2017/2018	1. Rewitalizacja centrum wsi Zalesie: „Uporządkowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi Zalesie”	Przestrzenno-funkcjonalny	Gmina Chełmża	500.000	85,0	425.000		X	
Mirakowo	2017	2. Rewitalizacja centrum wsi Mirakowo: „Uporządkowanie przestrzeni publicznej w centrum wsi Mirakowo”	Przestrzenno-funkcjonalny	Gmina Chełmża	200.000	85,00	170.000		X	
Kończewice	2017/2018	3. Rewitalizacja centrum wsi Kończewice: „Miasteczko rekreacji i ruchu drogowego w Kończewicach”	Przestrzenno-funkcjonalny	Gmina Chełmża	674.000	85,00	573.000		x	
Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy i Zalesie.	2018- 2020	4. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców „Kształtowanie umiejętności zagospodarowania terenów zielonych”.	Społeczny	GOPS	294 000,00	85,00	250.000	X		
Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy i Zalesie.	2018/2020	5. Aktywizacja społeczna osób starszych „Złote czwartki”	Społeczny	CIK	50.000	85	42.500	X		
Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy i Zalesie.	2018/2020	6. Aktywizacja społeczna mieszkańców Gminy Chełmża „Kulturalne podwórka”	Społeczny	CIK	213.000	85,00	181.000	X		

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie informacji Urzędu Gminy Chełmża

Tabela 28. Szacunkowe ramy przedsięwzięcia uzupełniające rewitalizacyjne Gminy Chełmża

Obszar rewitalizacji	Termin realizacji projektu	Projekt	Rodzaj projektu uzupełniającego	Podmiot realizujący	Szacowana wartość projektu (zł)	Źródło finansowania projektu
Kończewice, Mirakowo, Nawra, Pluskowęsy i Zalesie.	2021/2023	Aktywizacja społeczna mieszkańców poprzez działania animacyjno-kulturalne „Klub CAFE Kultura”	Społeczny	CIK	100.000	Budżet Gminy Chełmża

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie informacji Urzędu Gminy Chełmża

XII. System zarządzania

Proces rewitalizacji jest procesem złożonym i długofalowym. Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie, stanowią zadania własne gminy. Kluczowym elementem Programu jest sprawna koordynacja działań i sprawny przepływ informacji pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w jego realizację. Istotą procesu rewitalizacji jest prowadzenie skoordynowanych działań na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy.

Zarządzenie procesem rewitalizacji wymaga zaangażowania lokalnych partnerów z sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Realizacja Programu wiązać się będzie z udziałem podmiotu zarządzającego i koordynującego poszczególne działania, a także z prowadzeniem monitoringu i oceny wdrażania projektów rewitalizacyjnych. Głównym zadaniem organów Gminy Chełmża w zarządzaniu procesem rewitalizacji oraz wdrażaniem Programu jest jego ukierunkowanie, uchwalenie, kontrolowanie i ocena z punktu widzenia lokalnej strategii rozwoju Gminy. Jest to wyjątkowo istotne z uwagi na znaczenie realizacji rewitalizacji dla sprawnego współdziałania z pozostałymi instrumentami rozwoju Gminy, a także dla możliwości pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych..

We wdrożenie Programu na terenie Gminy Chełmża będą zaangażowane następujące podmioty:

- Urząd Gminy w Chełmży
- Centrum Inicjatyw Kulturalnych Gminy Chełmża,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- Mieszkańcy obszaru rewitalizacji,
- Organizacje pozarządowe oraz inne podmioty prowadzące działalności o charakterze społecznym,
- Przedsiębiorstwa działające w obszarze rewitalizacji
- Instytucje rynku pracy
- Instytucje edukacji

Wdrożeniem i realizacją Programu zajmować się będzie bezpośrednio Zespół powołany Zarządzeniem Wójta Gminy Chełmża, w skład, którego wejdą m.in. pracownicy Urzędu Gminy Chełmża, radni oraz przedstawiciele gminnych jednostek organizacyjnych w szczególności GOPS -u oraz instytucji kultury. Do prac w Zespole mogą być zapraszani przedstawiciele organizacji pozarządowych i innych podmiotów z terenu Gminy. Zespół będzie odpowiedzialny za ocenę postępu realizacji oraz wdrażania poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Obsługę administracyjną Zespołu zapewni odpowiednia komórka Urzędu Gminy Chełmża.

Nadzór nad realizacją projektów, dla których instytucją wdrażającą jest Gmina Chełmża lub jej jednostki organizacyjne sprawuje Wójt Gminy Chełmża. Nadzór nad kwestiami finansowymi w tych projektach sprawuje Skarbnik Gminy, który dokonuje kontrasygnaty. Osobami odpowiedzialnymi za realizację zadań będą osoby kierujące odpowiednimi komórkami Urzędu Gminy lub inne wyznaczone osoby oraz kierownicy gminnych jednostek organizacyjnych.

Program podlegać będzie ocenie aktualności i stopnia realizacji dokonywanej przez Wójta Gminy.

12.1. Aktualizacja Programu

Aktualizacja Programu może być dokonywana:

- w odniesieniu do projektów przewidzianych do realizacji w okresie Programowania – raz do roku (np. z aktualizacją WPF w razie potrzeby),
- w odniesieniu do diagnozy stanu obszaru przeznaczonego do rewitalizacji – nie rzadziej niż raz na 4 lata,
- w zakresie pozostałych planowanych elementów zarządzania Programem – w zależności od potrzeb.

Uzasadnienie podjęcia aktualizacji Programu może w szczególności wynikać z:

- rocznego raportu z realizacji Programu,
- rekomendacji uzyskanych w procesie wdrażania Programu lub innych zasadniczych dokumentów programowych Gminy oraz województwa lub kraju na lata 2014-2020,
- postępu we wdrażaniu RPO WK-P 2014-2020,
- prowadzonych analiz społeczno-gospodarczych, danych na temat trendów procesu rewitalizacji,
- opinii partnerów społeczno-gospodarczych,
- wniosków grup mieszkańców obszarów rewitalizacji.

Podjęte działania w zakresie zmiany Programu powinny być także skorelowane z oceną pozostałych strategicznych dokumentów gminy oraz województwa. Procedura aktualizacji będzie poprzedzona konsultacjami wewnętrznymi Urzędu Gminy oraz konsultacjami z partnerami społeczno-gospodarczymi rewitalizacji.

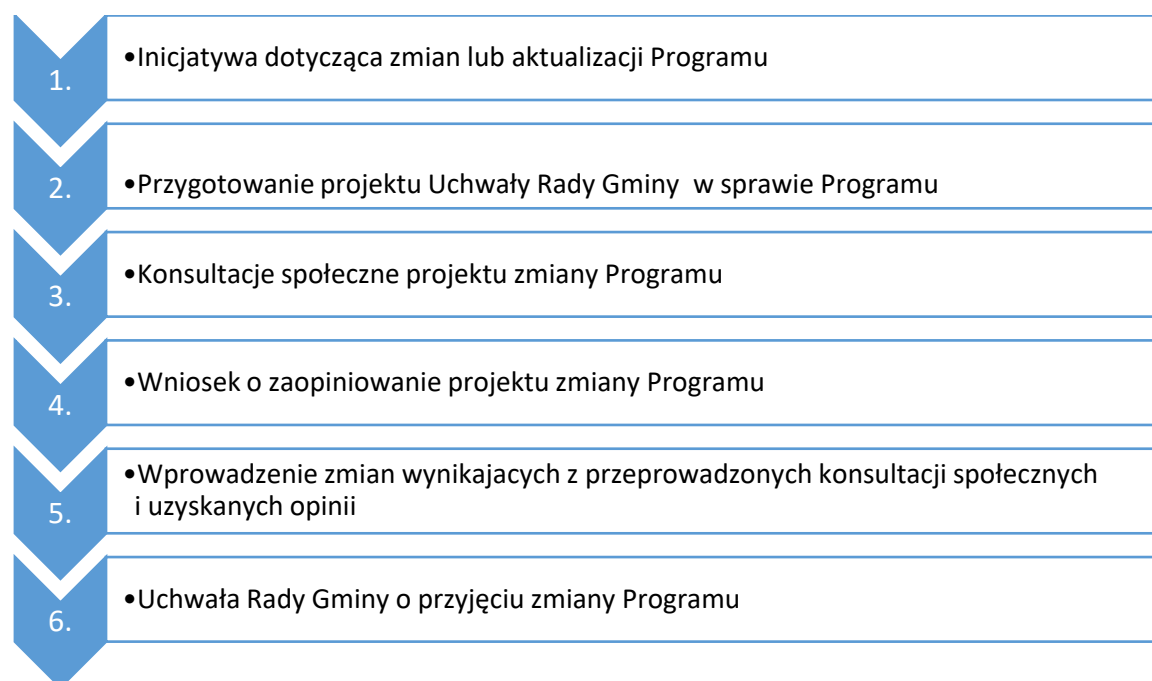
Aktualizację Programu zatwierdza Rada Gminy na wniosek Wójta Gminy. Zmiana następuje w trybie, w jakim on jest uchwalany.

Harmonogram działań podejmowanych w ramach wdrożenia Programu rewitalizacji przedstawia się następująco:

- 1) Opracowanie i uchwalenie Programu: I kwartał 2017r.,
- 2) Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych: 2017 – 2023r.,
- 3) Monitoring i ocena stopnia realizacji: 2018 -2023r. (ocena okresowa będzie następowała corocznie w I kwartale kolejnego roku i będzie obejmowała zarówno całość działań wykonanych w roku poprzednim, jak również od początku wdrażania Programu),
- 4) Aktualizacje Programu: 2018 -2023 r.
- 5) Ewaluacja pośrednia wdrożenia Programu: 2020 r.
- 6) Ewaluacja końcowa wdrożenia Programu: 2023 r.

Poniżej zilustrowano proces wprowadzania zmian i aktualizacji Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża.

Rys. 15. Aktualizacja Programu

Źródło danych: *opracowanie własne*

W procesie aktualizacji zakładany jest udział podmiotów realizujących Program. Poniżej wyspecyfikowano główne zadania poszczególnych podmiotów zaangażowanych w proces rewitalizacji w Gminie Chełmża.

Tabela 29. Najważniejsze zadania podmiotów wdrażających Program

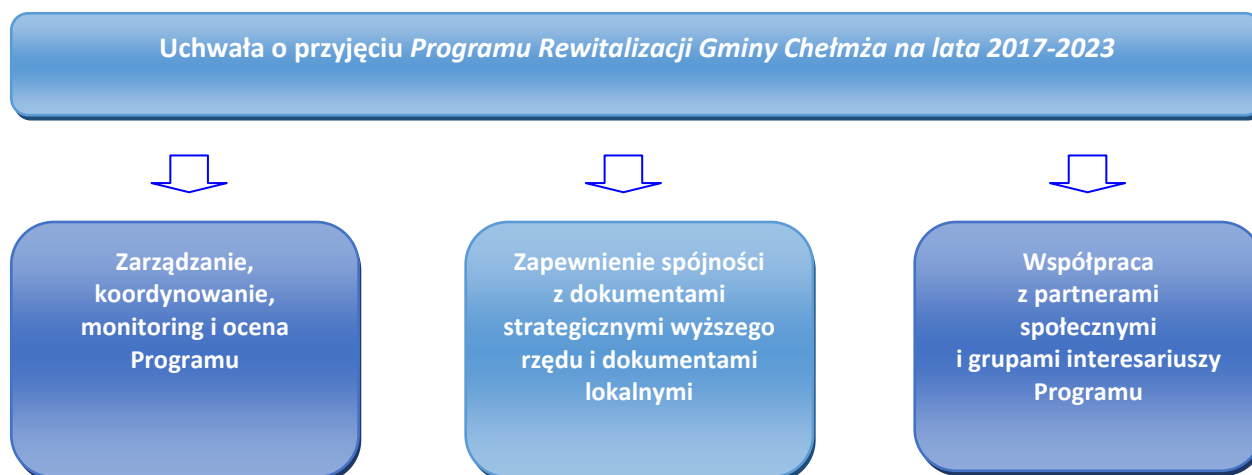
Podmiot	Zadania
Wójt Gminy Chełmża	• Prowadzenie analiz służących badaniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, sporządzeniu lub zmianie Programu, ocenie aktualności i stopnia jego realizacji, • Ogłaszanie informacji o podjęciu uchwały w sprawie zmiany obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, • Ogłaszanie informacji o podjęciu uchwały w sprawie uchwalenia aktualizacji Programu, • Występowanie do instytucji w zakresie rewitalizacji o zaopiniowanie Programu, • Prowadzenie konsultacji społecznych, • Powołanie Zespołu ds. wdrożenia, monitoringu i oceny PR • Przedkładanie projektów uchwał w zakresie rewitalizacji Radzie Gminy, • Zabezpieczenie środków na realizację projektów wynikających z PR w projekcie budżecie gminy.

Rada Gminy Chełmża	• Przyjęcie Uchwały dotyczącej Programu oraz obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, • Wprowadzenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w Programie do załącznika uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej gminy, • Podjęcie uchwały o uchyleniu Programu w całości lub w części w przypadku stwierdzenia osiągnięcia celów rewitalizacji w nim zawartych. • Podejmowanie uchwał w sprawie aktualizacji Programu • Podejmowanie uchwał budżetowych i wpf zabezpieczających środki na realizację programu.
Zespół ds. wdrożenia, monitoringu i oceny PR	• Wdrażanie, monitoring i ocena realizacji projektów • Monitorowanie postępów realizacji celów rewitalizacji, • Pełnienie roli opiniodawczo-doradczej Wójta

Źródło danych: opracowanie na podstawie wytycznych rewitalizacji

Koordynatorem całego procesu rewitalizacji Gminy Chełmża będzie wyznaczony przez Wójta członek Zespołu ds. wdrożenia, monitoringu i oceny PR. Koordynator będzie jednocześnie odpowiedzialny za współpracę wszystkich powyższych organów w realizacji ich zadań. Kolejnym elementem jest zapewnienie odpowiedniego standardu zarządzania procesem rewitalizacyjnym w skali całej Gminy. Poniżej przedstawiono w ujęciu schematycznym zintegrowany system zarządzania Programem w Gminie Chełmża.

Rys. 16. System wdrażania Programu

Źródło danych: opracowanie własne

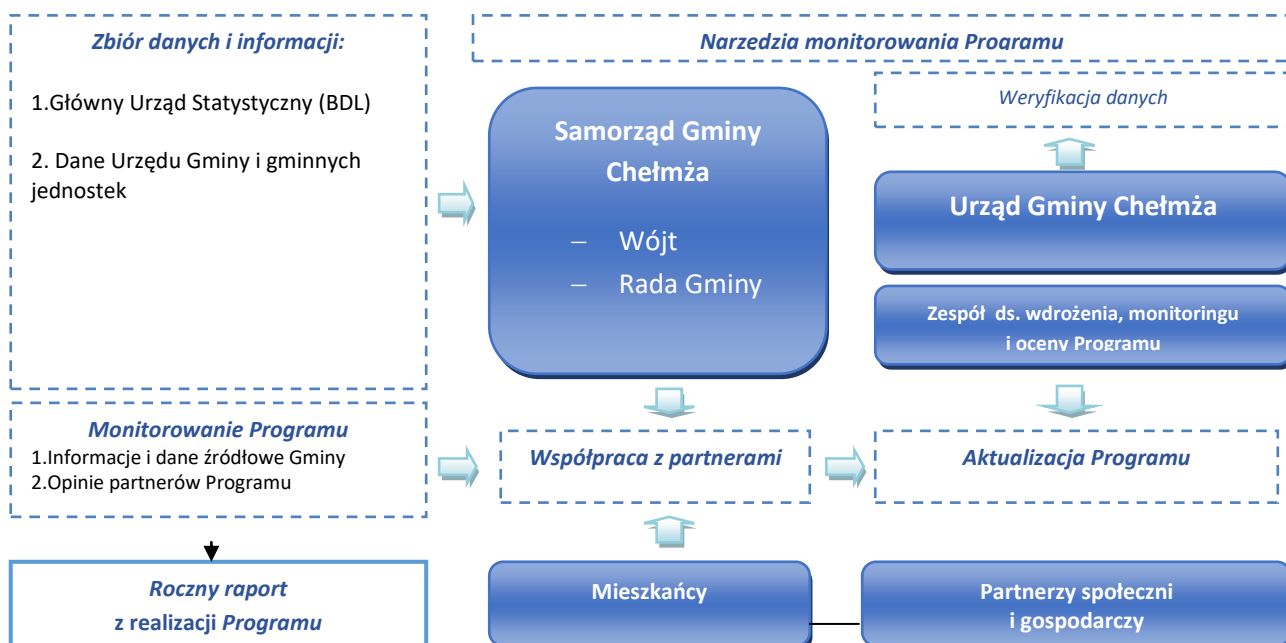
Kluczowym zadaniem współpracy w ramach zintegrowanego procesu zarządzania procesem rewitalizacji jest włączenie wszystkich podmiotów zaangażowanych w ten proces, ukierunkowanie, kontrolowanie i ocena Programu z punktu widzenia zapewnienia pełnej spójności z dokumentami strategicznymi i celami rozwojowymi Gminy. Jest to wyjątkowo istotne z uwagi na znaczenie realizacji Programu dla sprawnej implementacji pozostałych instrumentów rozwoju Gminy, a także np. dla możliwości pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych oraz innych źródeł finansowania.

XIII. Monitoring

W celu zapewnienia prawidłowości realizacji Programu konieczne jest również zastosowanie systemu monitorowania postępów realizacji celów w procesie rewitalizacji. Monitorowanie polegać będzie na systematycznym pozyskiwaniu i analizowaniu danych dotyczących realizacji poszczególnych projektów. Analiza danych umożliwi odpowiednio wczesne wykrywanie niezgodności, a także zastosowanie prewencji możliwych do przewidzenia komplikacji. Monitoring rewitalizacji będzie dokonywany, co do zasady raz w roku. Jednostką odpowiedzialną za ten proces będzie Zespół ds. wdrażania, monitoringu i oceny PR. Kontrola poprawności procesu rewitalizacji odbywać się będzie poprzez monitorowanie efektów i celów założonych we wdrażanych projektach, a także na informacji nt. stanu realizacji projektów rewitalizacyjnych oraz uzyskanych efektów w wyniku ich wdrażania. Podstawowym narzędziem monitorowania realizacji Programu będą wskaźniki rewitalizacji. Dla wszystkich wskaźników odnoszących się do analizy obszarów rewitalizacji przyjęto sposób pomiaru, zakładający roczną częstotliwość pomiaru, określenie wartości bazowej (wyjściowej) oraz docelowej. Monitoring dotyczyć będzie postępu jakościowego i ilościowego oraz ograniczenia rozmiarów zidentyfikowanych problemów. Monitoring obejmie także:

- analizę zmian wartości założonych wskaźników obszarów rewitalizacji,
- ocenę efektów działań oraz projektów realizowanych w ramach rewitalizacji,
- wnioski, rekomendacje w zakresie planowanych działań oraz ewentualnych zmian lub aktualizacji.

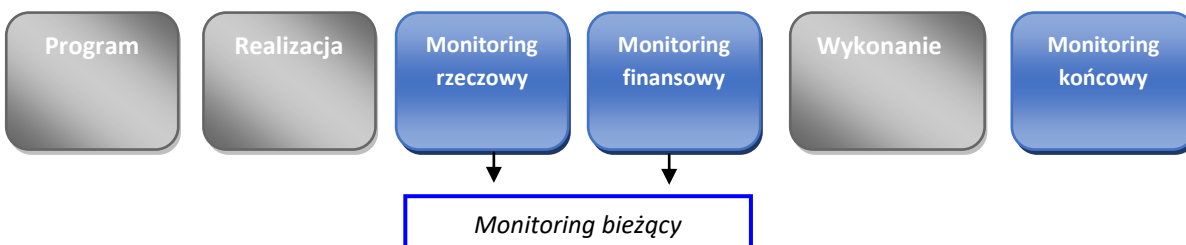
Rys. 17. Monitoring Programu

Źródło danych: opracowanie własne

W ramach monitoringu badanie postępów rewitalizacji oparte będzie na stałym pozyskiwaniu i analizowaniu danych dotyczących wdrażania poszczególnych projektów. Bieżąca i systematyczna analiza danych ilościowych i jakościowych osiągniętych w trakcie realizacji projektu i porównanie ich z zaplanowanymi w Programie, pozwoli na wykrycie rozbieżności oraz umożliwi odpowiednio wczesną korektę możliwych do przewidzenia komplikacji w realizacji projektów. Zastosowane będą dwie formy monitoringu: monitorowanie postępu prac (monitoring rzeczowy) oraz monitorowanie środków finansowych projektu (monitoring finansowy). Poniżej w formie graficznej ujęto formy monitoringu Programu.

Rys. 18. Formy monitoringu Programu

Źródło danych: *opracowanie własne*

Monitoring rzeczowy obejmuje proces realizacji i polegać będzie przede wszystkim na bieżącej kontroli zakresu merytorycznego prowadzonych działań oraz harmonogramu wdrażania projektu na podstawie pomiarów osiągania założonych rezultatów oraz wskaźników realizacji i ich analizy, a także weryfikacji przedmiotowej zgodności z założeniami Programu.

Monitoring finansowy obejmuje zarządzanie środkami przyznanymi na realizację Programu i jest podstawą oceny sprawności ich wydatkowania. Polegać będzie na bieżącej kontroli finansowych aspektów inwestycji: przepływów gotówkowych i poziomu wykorzystania funduszy w poszczególnych kategoriach budżetowych, weryfikacji kwalifikowalności kosztów oraz gromadzeniu informacji o źródłach finansowania Programu i stopniu wykorzystania dotacji w ramach projektów rewitalizacyjnych. Istotnym elementem będzie również kontrola wykonania wzajemnych rozliczeń i zobowiązań z podwykonawcami, ewentualnymi partnerami, uczestnikami projektu i pracownikami oraz weryfikacja finansowej zgodności z założeniami Programu.

Monitoring końcowy zweryfikuje, czy wytyczone cele zostały zrealizowane.

XIV. Promocja i komunikacja społeczna

Komunikacja społeczna związana z upowszechnieniem zamierzeń Programu wśród przyszłych beneficjentów, jednostek organizacyjnych i innych podmiotów, zakłada przeprowadzenie następujących działań:

- umieszczenie na stronie internetowej Gminy oraz na tablicy ogłoszeniowej informacji o wytyczonym obszarze rewitalizacji,
- spotkania konsultacyjno-informacyjne z mieszkańcami i partnerami społeczno-ekonomicznymi służące prezentacji, a następnie informacji o stanie realizacji Programu,

- bieżące informacje zamieszczane na stronie internetowej Urzędu Gminy Chełmża dotyczące rewitalizacji w Gminie,
- prezentacja założeń koncepcji architektoniczno-urbanistycznej terenów i zagospodarowania przestrzeni oraz obiektów poddawanych rewaloryzacji w czasie rewitalizacji – prezentacje dla mieszkańców, konsultacje koncepcji zagospodarowania przestrzeni publicznych z mieszkańcami,
- artykuły w prasie lokalnej,
- promocja Programu rewitalizacji – przedstawianie wyników jego realizacji (przynajmniej raz do roku aktualizacja informacji na stronie na temat osiągnięcia zakładanych wyników),
- inne metody promocji wizualnej z wykorzystaniem różnych kanałów medialnych.

XV. Definicje i pojęcia Programu

Interesariusze	Podmioty i grupy społeczne, mogące potencjalnie uczestniczyć i mieć wpływ na realizację działań rewitalizacyjnych oraz ci, których interesy mogą być związane z procesem odnowienia określonego obszaru
Obszar zdegradowany (OZ)	Obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia stanu kryzysowego na każdym z podobszarów.
Obszar rewitalizacji (OR)	Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. ≤ 20% powierzchni gminy ≤ 30% ludności gminy
Program Rewitalizacji (PR)	Zgodnie z Narodowym Planem Rewitalizacji 2022 jest to uchwalany na poziomie gminnym- instrument zintegrowanego podejścia w zakresie rewitalizacji o zasięgu gminnym, sporządzany przez jednostkę samorządu terytorialnego zgodnie z wytycznymi dotyczącymi przygotowania Programu Rewitalizacji oraz obejmujący listę i zakres projektów rewitalizacyjnych przewidzianych do realizacji. Program rewitalizacji ma stanowić podstawę prowadzenia działań rewitalizacyjnych. Objęcie danego obszaru Programem rewitalizacji będzie stanowił podstawę wspierania go poprzez instrumenty/narzędzia dedykowane rewitalizacji (Programy unijne i instrumenty krajowe) lub korzystania z preferencji w innych instrumentach, Programach i działaniach sektorowych
Proces rewitalizacji	Wieloletni system spójnych działań samorządu przy udziale partnerów w sferze społecznej oraz gospodarczej przestrzenno-funkcjonalnej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju i odnowy jego obszarów.

Stan kryzysowy	Stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym) współwystępujących z negatywnymi zjawiskami, w co najmniej, jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej
-----------------------	--

XVI. Spis Rysunków i tabel

16.1. Spis rysunków

Rys.1.Program rewitalizacji.....	7
Rys.2.Zasady opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża 2017-2023.....	7
Rys.3.Proces planowania rewitalizacji Gminy Chełmża.....	8
Rys 4.Model hierarchiczny planowania działań rewitalizacji dla Gminy Chełmża.....	8
Rys.5.Mieszkańcy Gminy Chełmża wg wieku (stan na 31 grudnia 2015 r.).....	17
Rys.6.Wyznaczenie obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża.....	23
Rys 7.Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji Gminy Chełmża.....	24
Rys.8.Obszar zdegradowany Gminy Chełmża.....	25
Rys.9.Obszar rewitalizacji Gminy Chełmża.....	28
Rys.10.Interwencja w ramach procesu rewitalizacji w Gminie Chełmża.....	51
Rys.11.Zakładane efekty rewitalizacji Gminy Chełmża.....	53
Rys.12.Cele rewitalizacji Gminy Chełmża.....	55
Rys.13.Koncepcja zintegrowanych działań rewitalizacyjnych Programu Rewitalizacji Gminy Chełmża 2017-2023.....	73
Rys.14.Grupy interesariuszy rewitalizacji.....	75
Rys.15.Aktualizacja Programu.....	81
Rys.16.System wdrażania Programu.....	82
Rys.17.Monitoring Programu.....	83
Rys.18. Formy monitoringu Programu.....	84

16.2.Spis Tabel

Tabela 1.Wykaz dokumentów strategicznych i planistycznych powiązanych z Programem rewitalizacji Gminy Chełmża 2017-2023.....	9
Tabela 2. Zakres powiązania Programu rewitalizacji Gminy Chełmża 2017-2023 z obowiązującymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi.....	10
Tabela 3. Liczba mieszkańców w Gminie Chełmża w latach 2011-2015 wg wieku (stan na 31 grudnia 2015 r.).....	16
Tabela 4. Bezrobocie w Gminie Chełmża w latach 2010-2015.....	17
Tabela 5. Liczba rodzin objętych świadczeniami pomocy społecznej w Gminie Chełmża.....	18
Tabela 6. Problemy rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Chełmża w latach 2010-2015.....	18
Tabela 7. Dane dotyczące zawężenia obszaru zdegradowanego do obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża miejscowość Nawra.....	27
Tabela 8. Delimitacja powierzchni obszaru zdegradowanego i rewitalizacji Gminy Chełmża.....	28
Tabela 9. Obszar rewitalizacji Gminy Chełmża wg kryteriów rewitalizacji 2014-2020.....	29
Tabela 10. Wskaźniki występowania stanu kryzysowego w miejscowościach Gminy Chełmża.....	30

Tabela 11. Zestawienie wskaźników dla wyznaczenia obszarów do rewitalizacji w Gminie Chełmża.....	31
Tabela 12. Delimitacja obszaru rewitalizacji Gminy Chełmża	33
Tabela 13. Zestawienie powierzchni oraz liczby ludności obszaru wskazanego do rewitalizacji Gminy Chełmża (stan na 31.12.2015 r.).....	34
Tabela 14. Wskaźniki dotyczące liczby osób bezrobotnych obszaru wskazanego do rewitalizacji (stan na dzień 31.12.2015r.).....	34
Tabela 15. Wskaźniki dotyczące liczby osób wieku poprodukcyjnym na obszarze do rewitalizacji (stan na dzień 31.12.2015r.).....	34
Tabela 16. Wskaźniki dotyczące liczby osób obszaru do rewitalizacji korzystających z pomocy społecznej (stan na dzień 31.12.2015r.).....	35
Tabela 17. Wskaźniki dotyczące km dróg gminnych na obszarze do rewitalizacji (stan na dzień 31.12.2015r.).....	35
Tabela 18. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju w Kończewicach.....	39
Tabela 19. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju Mirakowa.....	40
Tabela 20. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju w miejscowości Nawra.....	42
Tabela 21. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju Pluskowęs.....	43
Tabela 22. Kluczowe zjawiska problemowe i potencjały rozwoju w Zalesiu.....	45
Tabela 23. Wskaźniki dla celów rewitalizacji.....	58
Tabela 24. Lista główna projektów Programu rewitalizacji dla Gminy Chełmża 2017-2023.....	60
Tabela 25. Lista uzupełniająca projektów Programu rewitalizacji dla Gminy Chełmża 2017-2023.....	68
Tabela 26. Zestawienie komplementarności problemowej projektów rewitalizacyjnych Gminy Chełmża.....	70
Tabela 27. Szacunkowe ramy finansowe głównych projektów rewitalizacyjnych Gminy Chełmża.....	77
Tabela 28. Szacunkowe ramy przedsięwzięcia uzupełniające rewitalizacyjne Gminy Chełmża.....	78
Tabela 29. Najważniejsze zadania podmiotów wdrażających Program.....	81

XVII.ZAŁĄCZNIKI

1. Tabele wskaźników Programu
2. Formularze ankiet procesu konsultacji społecznych Programu
3. Wyniki Konsultacji Społecznych Programu Rewitalizacji

ZAŁĄCZNIK 1. Tabele wskaźników Programu

Tabela 1. Wskaźniki realizacji Programu w sferze społecznej

Rewitalizacja	Cel rewitalizacji	Projekty listy głównej Programu realizujące cel	Wskaźniki na poziomie projektów	Jedn. miary	Wartość bazowa 2016 r.	Wartość docelowa 2023 r.	Źródło danych
Społeczna	Cel 1. <i>Zmniejszenie poziomu wykluczenia społecznego w wyniku przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i wzmocnienie integracji mieszkańców.</i>	Projekt 4.	<u>Wskaźniki produktu:</u> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie	osoby	0	20	GOPS
			<u>Wskaźnik rezultatu:</u> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu Programu	Osoby	0	6	GOPS
			<u>Wskaźnik rezultatu</u> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu łącznie z procującymi na własny rachunek	osoby	0	3	GOPS
			<u>Wskaźnik rezultatu:</u> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna	osoby	0	10	GOPS
Społeczna	Cel 3. <i>Rozwój aktywności społeczno-gospodarczej i lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców</i>	Projekt 5 i 6.	<u>Wskaźniki produktu:</u> Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie.	osoby	0	35	CIK, GOPS
			<u>Wskaźniki rezultatu:</u> - liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, u których wzrosła aktywność społeczna	osoby	0	10	CIK, GOPS

Tabela 2. Wskaźniki realizacji Programu w sferze funkcjonalno-przestrzennej

Rewitalizacja	Cel rewitalizacji	Projekty listy głównej Programu realizujące cel	Wskaźniki na poziomie projektów	Jedn. miary	Wartość bazowa 2016 r.	Wartość docelowa 2023 r.	Źródło danych
Funkcjonalno-przestrzenna	Cel 2. Rozwój i zagospodarowanie oraz poprawa jakości przestrzeni gminnej i infrastruktury terenów publicznych.	Projekt 1. Projekt 2. Projekt 3.	<u>Wskaźnik produktu:</u> Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0	2 376,10	Urząd Gminy Chełmża
			<u>Wskaźnik produktu:</u> - Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.	0	6	Urząd Gminy Chełmża
			<u>Wskaźnik produktu:</u> Długość przebudowanych dróg gminnych	mb	0	260	Urząd Gminy Chełmża
			<u>Wskaźniki rezultatu</u> Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów	osoby	0	680	Urząd Gminy Chełmża

Tabela 3. Wskaźniki realizacji Programu w sferze gospodarczej

Rewitalizacja	Cel rewitalizacji	Projekty listy głównej Programu realizujące cel	Wskaźniki na poziomie projektów	Jedn. miary	Wartość bazowa 2016 r.	Wartość docelowa 2023r .	Źródło danych
Gospodarcza	Cel 3. Rozwój aktywności społeczno-gospodarczej i lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców	Projekt 5 i 6	<u>Wskaźniki produktu:</u> Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w Programie	osoby	0	35	CIK, GOPS
			<u>Wskaźniki rezultatu</u> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym u których wzrosła aktywność społeczna	osoby	0	10	CIK, GOPS

Tabela 4. Wskaźniki realizacji Programu w sferze infrastrukturalnej

Rewitalizacja	Cel rewitalizacji	Projekty listy głównej Programu realizujące cel	Wskaźniki na poziomie projektów	Jedn. miary	Wartość bazowa 2016 r.	Wartość docelowa 2023 r.	Źródło danych
Środowiskowa	Cel 2. Rozwój i zagospodarowanie oraz poprawa jakości przestrzeni gminnej i infrastruktury terenów publicznych.	Projekt 1. Projekt 2. Projekt 3.	<u>Wskaźnik produktu:</u> Długość przebudowanych dróg	mb	0	260	Urząd Gminy Chełmża
			<u>Wskaźnik produktu:</u> Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0	2 376,10	Urząd Gminy Chełmża
			<u>Wskaźnik produktu:</u> Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt	0	6	Urząd Gminy Chełmża
			<u>Wskaźniki rezultatu</u> Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obszarów	osoby	0	680	Urząd Gminy Chełmża

ZAŁĄCZNIK. 3. Wyniki konsultacji społecznych Programu rewitalizacji dla Gminy Chełmża 2017-2023

Konsultacje projektu diagnozy oraz obszaru rewitalizacji i głównych kierunków rewitalizacji zostały przeprowadzone zgodnie z Zarządzeniem Wójta Gminy Chełmża z dnia 21 listopada 2016 roku o konsultacjach społecznych dotyczących wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Chełmża.

Celem konsultacji w zakresie opracowania Programu było zebranie uwag mieszkańców w zakresie obszarów kryzysowych (zdegradowanych) na terenie Gminy oraz do rewitalizacji na bazie wyników diagnozy społeczno –gospodarczo -przestrzennej jednostek gminy (sołectw). Przeprowadzona diagnoza pozwoliła określić zróżnicowanie wewnętrzne gminy i wykazać obszary, które ze względu na wysokie nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych czy przestrzennych, objęte będą wsparciem w ramach rewitalizacji gminnej. Konsultacje społeczne i zebrane uwagi od mieszkańców pozwoliły także na wyznaczenie działań rewitalizacyjnych zaplanowanych na obszarach zdegradowanych, które ujęto w formie projektów Listy Głównej i uzupełniającej zadań Programu Rewitalizacji. Projekty te sukcesywnie zgłaszane będą m.in. do konkursów na uzyskanie zewnętrznego finansowania, m.in. z funduszy UE i RPO-WK-P 2014-2020.

W toku prac rewitalizacyjnych w Gminie Chełmża przyjęto następujące formy konsultacji społecznych:

- zbieranie uwag i wniosków do projektu Diagnozy.
- wypełnianie ankiet zgodnie z opracowanym wzorem (wzór ankiety stanowi załącznik do Programu).
- spotkania konsultacyjne z interesantami rewitalizacji oraz grupami społecznymi zaangażowanymi w proces rewitalizacji w Gminie Chełmża.

W spotkaniach konsultacyjnych uczestniczyli przedstawiciele Gminy Chełmża. Konsultacje prowadzone były od 22 listopada 2016 roku do 2 grudnia 2016 roku. Spotkania konsultacyjne z przedstawicielami mieszkańców i organizacji z terenu Gminy Chełmża odbyło się w dniu 28 listopada 2016 r. w budynku Urzędu Gminy Chełmża.

W ramach konsultacji w formie elektronicznej oraz papierowej złożone zostały także ankiety od mieszkańców, ze wskazaniem jakiej miejscowości dotyczą, sygnalizujące problemy oraz kierunki rewitalizacji. W ankietach mieszkańcy zgłosili również wiele uwag i propozycji w zakresie kierunków rewitalizacji. Mieszkańcy wskazali na działania, które powinny zostać uznane za priorytetowe w procesie rewitalizacji.

W procesie konsultacji społecznych w formie ankiet dotyczących procesu rewitalizacji Gminy Chełmża, wypowiedziało się łącznie 97 osób (0,97 % mieszkańców całej Gminy Chełmża co stanowi 3,77 % mieszkańców obszaru zdegradowanego). W zakresie wskazań dotyczących głównych problemów rewitalizacji mieszkańcy, zgodnie ze wzorem ankiet, wskazywali kluczowe ich zdaniem zjawiska problemowe odpowiednio dla każdej ze sfer funkcjonowania Gminy tj. społecznej, gospodarczej, przestrzenno-technicznej oraz środowiskowej. Osoby biorące udział w ankietowaniu wskazywały, jako ważne dla procesu rewitalizacji następujące zagadnienia (przedstawiono według miejscowości do rewitalizacji i kolejności wskazań mieszkańców danej miejscowości):

Mirakowo:

1. Główne problemy w sferze społecznej:
 - bezrobocie
 - brak miejsca do uprawiania sportu i rekreacji
 - niska aktywność społeczeństwa
2. Główne problemy w sferze gospodarczej
 - brak połączeń z innymi ośrodkami wzrostu.
3. Główne problemy w sferze przestrzenno-technicznej
 - zły stan dróg
 - zły stan budynków publicznych
 - brak terenów zielonych i spacerowych
4. Główne problemy w sferze środowiskowej
 - niska świadomość ekologiczna mieszkańców
 - występowanie dzikich wysypisk

Jakie główne efekty powinny zostać osiągnięte w wyniku procesu rewitalizacji?

1. Nowe obiekty bazy sportowej
2. Włączenie społeczne osób wykluczonych
3. Odnowa obiektów publicznych i zabytków w Gminie
4. Modernizacja dróg gminnych

Kończewice

1. Główne problemy w sferze społecznej:
 - alkoholizm
 - przemoc w rodzinie
 - chuligaństwo, wandalizm, przestępczość
 - niska aktywność społeczeństwa
 - osoby starsze pozostawione bez opieki
2. Główne problemy w sferze gospodarczej
 - brak miejsc pracy
 - brak rzetelnego wsparcia dla przedsiębiorców
 - brak wykwalifikowanej siły roboczej
 - brak terenów inwestycyjnych
3. Główne problemy w sferze przestrzenno-technicznej
 - zły stan dróg
 - niedostateczna liczba powiązań komunikacyjnych
 - brak terenów zielonych i spacerowych
 - niedostateczna liczba miejsc parkingowych
 - zły stan budynków publicznych

4. Głównie problemy w sferze środowiskowej

- niska świadomość ekologiczna mieszkańców
- występowanie dzikich wysypisk
- wylanie nieczystości do wód

Jakie główne efekty powinny zostać osiągnięte w wyniku procesu rewitalizacji?

1. Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej
2. Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej
3. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej
4. Ograniczenie patologii społecznych i włączenie społeczne osób wykluczonych
5. Poprawa poziomu oferty w zakresie kultury, sportu, form spędzania wolnego czasu
6. Odnowa obiektów publicznych i zabytków w Gminie
7. Poprawa jakości edukacji

Pluskowęsy -Zalesie:

1. Głównie problemy w sferze społecznej:

- alkoholizm
- narkomania
- bezrobocie
- ubóstwo
- chuligaństwo, wandalizm, przestępczość
- niska aktywność społeczeństwa

2. Głównie problemy w sferze gospodarczej

- brak miejsc pracy
- brak połączeń z regionalnymi ośrodkami wzrostu
- duża konkurencja
- brak wykwalifikowanej siły roboczej

3. Głównie problemy w sferze przestrzenno-technicznej

- zły stan dróg
- niedostateczna ilość połączeń komunikacyjnych
- niedostateczny poziom dostępu do sieci kanalizacyjnej
- brak boisk i placów zabaw

4. Głównie problemy w sferze środowiskowej

- niska świadomość ekologiczna mieszkańców
- występowanie dzikich wysypisk
- wylanie nieczystości do wód

Jakie główne efekty powinny zostać osiągnięte w wyniku procesu rewitalizacji?

1. Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej
2. Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej
2. Ograniczenie patologii społecznych
3. Poprawa bezpieczeństwa

3. Nowe obiekty bazy sportowej
4. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej

Nawra

1. Główne problemy w sferze społecznej:

- alkoholizm
- narkomania
- bezrobocie
- przemoc w rodzinie

2. Główne problemy w sferze gospodarczej

- brak miejsc pracy
- brak wykwalifikowanej siły roboczej

3. Główne problemy w sferze przestrzenno-technicznej

- niedostateczna ilość połączeń komunikacyjnych
- niedostateczny poziom dostępu do sieci kanalizacyjnej
- brak ścieżek rowerowych

4. Główne problemy w sferze środowiskowej

- niska świadomość ekologiczna mieszkańców
- wylewanie nieczystości do wód

Jakie główne efekty powinny zostać osiągnięte w wyniku procesu rewitalizacji?

1. Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej
2. Zwiększenie ilości miejsc pracy
3. Nowe obiekty bazy sportowej
4. Możliwość podniesienia kwalifikacji zawodowych
5. Poprawa poziomu oferty w zakresie kultury, sportu, form spędzania wolnego czasu

Poniżej podsumowano wyrażone w ankietach wyniki konsultacji społecznych rewitalizacji Gminy Chełmża

Tabela1. Zestawienie głównych problemów rewitalizacji według wskazań mieszkańców

Wyszczególnienie	Miejscowość/liczba wskazań											Liczba wszystkich wskazań (ilość)	Odsetek osób ankietowanych (%)
Główne problemy w sferze społecznej	Kończewice	Kuczwały	Bielczyny	Mirakowo	Plusko-węsy	Zalesie	Skąpe	Brąch-nówko	Sławko-wo	Liznowo	Pozostałe miejscowości /bez wskazania miejscowości		
Alkoholizm	2	2	0	3	2	2	1	2	0	0	14	28	28,87
Narkomania	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	3	6	6,19
Bezrobocie	6	1	1	2	0	1	0	0	3	0	20	34	35,05
Bezdomność	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1,03
Osoby starsze pozostawione bez opieki	3	1	0	0	0	0	0	0	0	1	4	9	9,28
Przemoc w rodzinie	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	4	4,12
Ubóstwo	3	1	0	0	0	0			0	0	4	8	8,24
Chuligaństwo, wandalizm, przestępczość	7	0	0	1	1	0	1	1	0	0	3	14	14,43
Brak miejsca do uprawiania sportu/rekreacji	0	1	0	6	0	2	0	1	2	0	11	23	23,71
Brak miejsc z atrakcyjną ofertą kulturalną	2	1	1	6	0	1	0	1	1	0	12	25	25,77
Niska aktywność społeczeństwa	5	0	2	9	1	0	1	1	2	1	22	44	45,36

Główne problemy w sferze gospodarczej													
Brak miejsc pracy	8	1	2	7	0	2	0	2	1	1	27	51	52,58
Brak rzetelnego wsparcia dla przedsiębiorców	4	0	1	2	2	0	0	0	0	1	12	22	22,68
Brak połączeń z regionalnymi ośrodkami wzrostu	0	1	0	5	0	2	0	1	1	0	2	12	12,37
Duża konkurencja	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	4	6	6,19
Brak terenów inwestycyjnych	2	0	1	3	1	0	0	1	0	0	11	19	19,59
Brak wykwalifikowanej siły roboczej	4	1	1	4	0	0	1	0	0	0	15	26	26,80
Główne problemy w sferze przestrzenno-technicznej													
Zły stan dróg	4	3	0	3	3	1	1	2	0	0	20	37	38,14
Niedostateczna ilość połączeń komunikacyjnych	3	1	0	9	1	2	1	0	2	1	21	41	42,27
Niedostateczny poziom dostępu do sieci kanalizacyjnej	3	1	3	5	1	1	0	1	1	0	12	28	28,87
Zły stan budynków publicznych	2	1	0	5	0	0	0	0	0	0	3	11	11,34
Brak ścieżek rowerowych	4	1	0	2	0	0	1	0	1	1	20	30	30,93
Brak terenów zielonych i spacerowych	4	0	1	1	0	0	0	0	0	0	6	12	12,37
Brak boisk, placów zabaw	0	1	1	4	0	1	0	0	1	0	6	14	14,43

Niedostateczna liczba miejsc parkingowych	4	0	0	0	1	0	0	1	2	0	7	15	15,46
Główne problemy w sferze środowiskowej													
Nadmierne zanieczyszczenia powietrza	2	0	0	3	2	0	0	0	1	0	9	17	17,53
Niska świadomość ekologiczna mieszkańców	8	3	2	5	1	1	1	0	1	0	22	44	45,36
Występowanie dzikich wysypisk	5	0	2	11	2	2	0	0	1	2	20	45	46,39
Wylewanie nieczystości do wód	6	0	0	0	0	1	0	2	1	0	7	17	17,53

Źródło danych: opracowanie na podstawie ankiet dotyczących problemów społeczno-gospodarczych obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Chełmża

Jak wynika z przedstawionego powyżej zestawienia za najważniejszy problem w sferze społecznej mieszkańcy Gminy uznali kolejno:

- niską aktywność społeczeństwa,
- bezrobocie i alkoholizm.

Następnie ankietowani wskazywali:

- brak miejsc z atrakcyjną ofertą kulturalną,
- brak miejsca do uprawiania sportu/rekreacji,
- chuligaństwo oraz wandalizm.

Wśród głównych problemów gospodarczych Gminy mieszkańcy dostrzegali jako najważniejsze następujące problemy:

- brak miejsc pracy
- brak wykwalifikowanej siły roboczej
- brak rzetelnego wsparcia dla przedsiębiorców.

W sferze przestrzenno – technicznej najważniejszym, zdaniem ankietowanych, problemem jest:

- niedostateczna ilość połączeń komunikacyjnych,
- zły stan dróg,
- brak ścieżek rowerowych,
- brak dostatecznej ilości miejsc parkingowych.
- niedostateczny poziom dostępu do sieci kanalizacyjnej.

Natomiast w sferze środowiskowej najważniejszymi problemami są:

- występowanie dzikich wysypisk
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców,
- nadmierne zanieczyszczenie powietrza
- problem ekologiczny w postaci nadal występującego wylewania nieczystości do wód

Podsumowując wyniki ankiet mieszkańców Gminy Chełmża w ramach rewitalizacji najwięcej osób spośród wypowiadających się w ankietach wskazywało jako główny problem społeczno-gospodarczy: **brak miejsc pracy** (52, 58 % ankietowanych), następnie wskazywano na **niską aktywność społeczeństwa** (45, 36% osób oddających głowy w formie ankiet) i **problemy ekologiczne** m.in. w postaci dzikich wysypisk (46,39%) oraz **niedostateczną ilość połączeń komunikacyjnych** Gminy (42, 27%).

Oczekiwania w zakresie efektów rewitalizacji w Gminie Chełmża przedstawiono poniżej:

Tabela2. Zestawienie głównych efektów rewitalizacji według wskazań mieszkańców Gminy Chełmża

Główne efekty rewitalizacji w Gminie Chełmża	Miejscowość/liczba wskazań											Liczba wskazań (ilość)	Odsetek osób ankietowanych (%)
	Kończewice	Kuczwały	Bielczyny	Mirakowo	Plusko węsy	Zalesie	Skąpe	Brąchnówko	Sławkowo	Liznowo	Pozostałe miejscowości /bez wskazania miejscowości		
1.Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej	5	3	3	7	1	2	1	2	2	2	15	43	44,33
2.Zwiększenie ilości miejsc pracy	6	0	3	4	0	0	1	2	1	2	12	31	31,96
3.Poprawa estetyki przestrzeni publicznej	7	1	1	6	0	1	0	1	1	1	9	28	28,87
4.Poprawa bezpieczeństwa	3	2	1	1	1	1	1	1	1	0	10	22	22,68
5.Ograniczenie patologii społecznych	6	4	1	1	1	1	1	1	1	0	4	21	21,65
6.Poprawa poziomu oferty w zakresie kultury, sportu, form spędzania czasu wolnego	4	0	0	5	1	1	0	1	1	0	5	18	18,56
7.Możliwość podniesienia kwalifikacji zawodowych	1	1	2	1	0	0	2	0	0	1	9	17	17,53
8.Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej	2	0	0	7	1	1	0	0	0	1	4	16	16,49
9.Nowe obiekty bazy sportowej	0	0	1	4	1	1	1	1	1	1	4	15	15,46
10.Poprawa środowiska naturalnego	3	1	0	0	0	0	0	0	0	2	9	15	15,46
11.Odnowa obiektów publicznych i zabytków w gminie	1	0	0	4	0	0	0	0	0	1	7	13	13,40

12.Zwiększenie ilości i poprawa jakości mieszkań w gminie	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	4	8	8,25
13.Włączenie społeczne osób wykluczonych	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	5	5,15
14.Rozwój powstawania nowych podmiotów gospodarczych	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2	5	5,15
15.Poprawa jakości edukacji na poziomie podstawowym lub gimnazjalnym	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	4	4,12
16.Utworzenie podmiotów polityki społecznej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00

Źródło danych: opracowanie na podstawie ankiet dotyczących problemów społeczno-gospodarczych obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Chełmża

Jako główne oczekiwane efekty rewitalizacji mieszkańcy Gminy wskazują: **zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej** (44, 33 % ankietowanych), a następnie **zwiększenie ilości miejsc pracy** (31,96 %), **poprawę estetyki przestrzeni publicznej** (28,87% ankietowanych), **poprawę bezpieczeństwa** (22,68 %) oraz **ograniczenie patologii społecznych** (21,65 %).

W dalszej kolejności wskazywano na oczekiwaną **poprawę poziomu oferty w zakresie kultury, sportu, form spędzania czasu wolnego**, możliwość **podniesienia kwalifikacji zawodowych**, **rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej i obiektów sportowych**, a także **poprawa środowiska naturalnego**. Wskazywano także w dalszej kolejności włączenie społeczne osób wykluczonych i rozwój powstawania nowych podmiotów gospodarczych jako zakładane i oczekiwane przez mieszkańców efekty rewitalizacji w Gminie Chełmża.

Uwzględniając zgłoszone uwagi mieszkańców poszczególnych miejscowości do rewitalizacji Gminy Chełmża można stwierdzić, iż analizowane w *Diagnozie* na potrzeby programowania rewitalizacji Gminy zjawiska kryzysowe, zostały potwierdzone przez wskazania mieszkańców.

Należy także podkreślić, że do granic obszaru zdegradowanego oraz proponowanych granic obszarów wyznaczonych do rewitalizacji nie wpłynęły żadne uwagi.

Uwzględniając wyniki analiz oraz konsultacji społecznych, a także główne cele rozwojowe Gminy Chełmża, wynikające z dokumentów strategicznych Gminy oraz potrzeby wynikające z Diagnozy przeprowadzonej na potrzeby rewitalizacji, przyjęto następujące, główne kierunki rewitalizacji Gminy Chełmża w latach 2017-2023:

- rozwój funkcji gospodarczych, centro-twórczych i aktywizacji społecznej mieszkańców,
- ograniczenie niekorzystnych zjawisk społecznych, w tym m.in. w zakresie bezrobocia, przemocy społecznej,
- uporządkowanie wymagającej odnowy przestrzeni publicznych i doposażenie w infrastrukturę techniczną publicznych przestrzeni rekreacji oraz modernizacja dróg na terenie Gminy,
- poprawa estetyki i funkcjonalności terenów zielonych oraz obiektów rekreacyjnych w przestrzeni publicznej,
- stworzenie warunków dla rozwoju nowych form aktywności społecznej, kulturalnej, edukacyjnej i turystyczno-rekreacyjnej mieszkańców w celu przeciwdziałania wykluczeniom społecznym,
- poprawa jakości środowiska naturalnego Gminy.

Mając na uwadze zarówno występowanie różnorodnych zjawisk oraz czynników determinujących rozwój na obszarze rewitalizacji Gminy Chełmża, jak również wewnętrzny potencjał tego obszaru dla rozwoju społeczno-gospodarczego całej Gminy, zdiagnozowane zostały kluczowe potrzeby w zakresie rewitalizacji obejmujące:

- ograniczenie skali występowania problemów społecznych (w szczególności przeciwdziałanie zjawiskom oraz procesom wykluczenia i marginalizacji społecznej, będących następstwem m.in. ubóstwa i bezrobocia oraz niezdolności do przełamania stanu sytuacji życiowej powiązanej z korzystaniem części mieszkańców ze świadczeń opieki społecznej),
- rozwój nowych oraz poprawa stanu zagospodarowania i jakości (w tym estetyki) istniejących przestrzeni publicznych służących zaspokajaniu różnych potrzeb mieszkańców, w pierwszym rzędzie wzrostowi ich aktywności społecznej i gospodarczej a także szerszej integracji mieszkańców poprzez wykorzystanie miejsc i otaczających przestrzeni),
- poprawa stanu technicznego i efektywności w tym energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych,
- poprawa stanu jakości dróg gminnych,
- tworzenie warunków dla aktywizacji mieszkańców w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej oraz wsparcie przedsiębiorczości na terenie Gminy.